

SZAKÉRTELEM ÉS EMBERSÉG

VÁLOGATÁS TÖRZSÖK KÁROLYNÉ

PEDAGÓGIAI ÍRÁSAIBÓL

A kötet összeállításában segítséget nyújtott

Budai László

szerkesztette
Trencsényi László

ISBN: 978-963-7123-89-4

Magyar Pedagógiai Társaság

2024

Tartalomjegyzék

A szerkesztő előszava	3
Szűcs-Gáspár Borbála: Az én hazám	4
Egy aktív élet állomásai	5
Oktatástechnológia a lengyel gyógypedagógiában	12
A várpalotai óvodai hálózat kialakulásának története	14
Nyáralás? Üdülés? Táborozás?	18
„Bakonyi kosár” – A kistérségi intézményfenntartói társulás modelljei	25
Szakszolgálatok és szakmai szolgáltatások a többcélú kistérségi társulásokban	40
Szakértői szemmel – Pedagógiai programok értékelése	48
A személyes jelenlét pozitívumai a nevelés-oktatás folyamatában	73
Baj van az oktatással	77
	79
1954 - 2014	81
Két történet – Hajléktalanság – Ajtó előtt	
Válogatott irodalomjegyzék	85

A szerkesztő előszava

Törzsök Károlyné – Babi – hosszú életpályája változatos tevékenységek színtere. Nem írom múlt időben, hiszen az életmű ma is folyamatosan gazdagodik.

A kötetbe foglalt önéletrírásból kitűnnek az állomások. Csak felidézem őket röviden: tanítás, részvétel az oktatástechnológia megújításában, gyógypedagógia, gyermektábor-vezetés, a nagy átalakulás menedzselése Zánkán, oktatási szakértői feladatok, részvétel a helyi közéletben, nőmozgalom koordinációja – hogy a legfontosabbakat említsem. S tegyem hozzá: az életút alkonyán jóformán váratlanul kivirágzó szépirodalmi életmű.

Megtisztelő számunkra, hogy a pálya fontos szakaszain a szerző vállalta az identitást szakmai-civil szervezetünkkel, nehéz időkben tartott ki mellette, fáradhatatlan aktivitásával példát mutatott az ifjabb kollégáknak.

Ezért döntöttünk úgy, hogy az életmű írásos lenyomataiból kötetet állítsunk össze. Kiemelkedő a kötetben annak a pályaszakasznak több dokumentuma, melyek az oktatási intézményeknek autonómiát biztosító neveléstörténeti és politikatörténeti szakaszában készültek. Az intézmények önálló helyzetértékelését, stratégiai tervezőmunkáját elváró korszakban azt az autonómiát szakértői segítséggel (ha úgy tetszik szakértői visszajelzésekkel) támogatta, 'minőségbiztosította' a kormányzat. A Törzsök Károlyné készítette programértékelések tehát kétszeresen dokumentumértékűek, nem csupán őt minősítik, de a kreatív fejlesztési utakat kereső oktatáspolitikai korszakot is.

A kötet többi írása is önértéke mellett persze kordokumentum. Hiszen a szerző ott volt minden fontos változásnál, részt kért, kapott belőle.

Mindehhez még hozzátesszük: e kötet a szerző szándékai szerint is az élet- és alkotótárs Törzsök Károly emlékét is megőrökíti.

Köszöntjük az olvasót.

Budapest- Várpalota, 2024 őszén

Trencsényi László
elnök
Magyar Pedagógiai Társaság

Szúcs-Gáspár Borbála¹
Az én hazám

Az én hazám a zselici dombság,
az én hazám a bakonyi szél,
a locsogó Almás partja,
a fennsíki tél, a balatoni
napfény és a sárréti mező.

Az én hazám az álom,
a valóság és az ábránd,
anyám sírja és párom,

a drágakő.

Az én hazám a gyermek,
síró kamasz és bakfis, a derűs,
az én hazám a dunántúli „e” hang
és a palotai temető.

A lovasi szőlőhegy, a nyárfás,
a hegyoldali gyalogút,
a beköszönő szomszéd,
a lomb is, a remegő.

A szerelem a parkban,
a hajdan emlékek sora,

a bánat és a zengő
mennyek ostroma.

A bánya mélyén szénpor
takarta emberek,
a bányatavak melletti
üdezöld berek.

A rózsasor a kertben,
a lehullott avar,
gyermekem bölcsője
és a föld is,
mely egyszer majd betakar.

---

1 Szerzőnknek költői munkásságában alkalmazott neve {a Szerk.}

Egy aktív élet állomásai

Elértem egy olyan életkorba, amikor kötelező és érdemes visszatekinteni a megtett útra. Részben saját magam tisztánlátása, részben esetleg mások okulása érdekében. Váljanak világossá az eredmények és hibák mindazok számára, akiket érdekelnek, és akik megtisztelnak azzal, hogy elolvassák ezt az objektivitásra törekvő, de mégiscsak szubjektív visszaemlékezést.

1938. szeptember 29-én születtem Rákospalotán. Édesapám műbútor- és mintaasztalos volt, édesanyám irodai dolgozó, később háztartásbeli. Apám megértő, szeretetteljes, de határozott, rendkívül sokoldalú érdeklődésű ember volt, részben iskolai, részben autodidakta módon szerzett ismeretekkel rendelkezett. Édesanyám művelt, intelligens, verseket és regényeket író asszony volt, sajnos a háború és korai halála megakadályozta művei kiadását. Szépségét évtizedek múlva is dicsérték egykori ismerősei. Egy testvérem élt, György, két évvel idősebb nálam. Nagyon jó fejű gyermek volt, 10 éves korában egy tehetségkutató versenyen felfedezték, ösztöndíjasként került be a pécsi Americanumba, a közgazdasági egyetem végéig kitűnő tanuló, állami ösztöndíjas volt.

Családunk történetét meghatározta a háború. Szüleim 1939-ben a háború elől vidékre költöztek. Gyermekkoromat az akkor Somogy megyéhez tartozó, később 1949-ben Baranyához csatolt szigetvári járásban, Szentlászlón töltöttem. A soknemzetiségű zselici környezet hamar rászoktatott a toleranciára, a másság elfogadására, ami egész életemben elkísért. 1947-ben minden megváltozott, Édesanyám súlyos betegségben elhunyt. Halálát sohasem tudtam feldolgozni, egész életemben hiányzott. Édesapám két kiskorú gyermekkel kénytelen volt társat szerezni, akinek elfogadása számomra nem volt problémamentes. 1962-ben férjhez mentem Törzsök Károlyhoz, aki matematika-fizika szakos tanár volt. 50 évig, haláláig éltünk harmonikus házasságban. Két gyermekünk született: Gyöngyvér, pszichopedagógus tanár lett, fiam, Tibor diplomás szerkesztő-riporter volt, 2021-ben elhunyt. Három felnőtt unokám van.

Általános iskolás koromban kitűnő tanuló voltam, sokat szavaltam, már akkor írtam verseket, amelyek megjelentek a Pajtás-újságban és a megyei lapban. Általános iskolai tanulmányaimat Szentlászlón, illetve egy évig Boldogasszonyfán végeztem. Gyalog jártunk át a kb. 3-4 km távolságban lévő Szentlászlóra. Itt fejeztem be az általános iskolát 1953-ban. Szeretettel emlékszem egykori tanítóimra, tanáraimra. Volt igazgatóm, Auth András még életben van, Pécsen él. Személyes találkozás és levelezés fűz hozzá. Szeretettel emlékszem Tatár Bélára és feleségére, tanítókra, akiktől a legmélyebb alapokat kaptam. Hálával tartozom nekik, ahogy Hatta Lászlónak is, aki megismertette velem a költészet szépségeit.

Gimnáziumi tanulmányaimat az akkor induló szigetvári gimnáziumban kezdtem, egy év után átiratkoztam a Kaposvári Munkácsy Mihály Leánygimnáziumba. Itt

érettségiztem 1957-ben jeles eredménnyel. Volt osztályfőnököm, Dr. Horváth Zoltánné Keszthelyen él. Kölcsönösen látogatjuk egymást. Személyiségfejlődésem és pályaválasztásom tekintetében meghatározó volt Krasznay Lajos magyar szakos tanárom, akire a mai napig hálával emlékezem.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc Kaposváron ért negyedikes gimnazista koromban, ami életre szóló élmény volt számomra, és befolyásolta későbbi életemet is. Jeles érettségim ellenére nem vettek fel az egyetemre „férőhely hiányában”, ezért felsőfokú tanulmányaimat nem tudtam megkezdeni. Valamennyi képesítésemet munka mellett, levelező oktatásban szereztem meg.

Családi körülményeim miatt munkába kellett állnom. A Dunai Vasműben anyaggazdálkodói munkakörben helyezkedtem el, majd pedig Balatonalmádiban dolgoztam pénzügyi előadóként, miközben közgazdasági technikumban különbözeti érettségit szereztem. Életem céljaként azonban továbbra is a tanulás szerepelt. Ebben erősített időközben megismert férjem, Törzsök Károly, matematika-fizika szakos tanár is. Elhelyezkedtem képesítés nélküli nevelőként előbb óvodában, majd általános iskolában. Szívesen voltam a gyerekek között, élveztem a munkát.

Közben felvételt nyertem a Pécsi Tanárképző Főiskolára. Megszületett kislányom, Gyöngyvér. Munka és fiatal anyai teendőim mellett végeztem el évhalasztás nélkül az általános iskolai magyar-történelem tanári szakot jó eredménnyel.

Tanítottam Szentgálon, Balatonfőkajáron és Várpalotán. Aktív voltam tanárként, munkaközösség-vezetőként és a gyermekmozgalomban is. Tanári pályafutásomat Gárdonyi Lajos szakfelügyelő indította el, és kísérte figyelemmel. Iránymutatásának, tanácsainak, biztatásának sokat köszönhetek. Jó példa volt szentgáli éveim alatt Németh József magyar szakos tanár, akinek az óráit gyakran látogattam. Legtöbb inspirációt azonban páromtól kaptam, aki a családi feladatokban és a tanítással kapcsolatos gondokban biztos támaszt jelentett számomra. Hiszem, hogy nélküle nem vagy csak nagyon nehezen boldogultam volna. Vele és gyermekeimmel volt teljes az életem.

Szentgálról Balatonfőkajárra költöztünk, ahová férjemet 26 évesen iskolaigazgatóvá nevezték ki. Fiatal kora ellenére eredményesen birkózott meg a feladatokkal, az iskola számos sikert ért el, jó hangulatú nevelői és tanulói közösség alakult ki.

Hihetetlenül nehéz évek voltak: szültem és csecsemőt neveltem, nyolc hét szülési szabadság után dolgozni kellett, készültem a tanítási órákra, nem volt gyakorlatom. Tanultam, lettem halasztás nélkül a vizsgáimat, rendben tartottam a családot, vezető beosztású férj felesége voltam. Közben költöztünk. Férjemet kétszer is behívták több hétre katonának. A diplomaátadási ünnepségre is a katonaságtól jött el Kalocsáról Pécsre. És hozta nekem a csokor virágot. Hetekig egyedül voltam. Nem volt nagyszülő, rokon, segítő. Lefogytam 46 kg-ra. Mégis életem egyik legboldogabb időszakát éltem.

Már főiskolás koromban publikáltam. Az Iskolatelevízió által meghirdetett pályázaton *Egységesítés, pontosítás* című írásommal dicsérő oklevelet nyertem.

Ebből az időszakból fel kell idéznem Schleicher Imre bácsi és felesége, Mária néni emlékét, akik mind emberi példájukkal, mind szerető támogatásukkal segítettek életem nehéz helyzeteiben, pedagógiai munkámban.

1968-ben megszületett fiam, Tibor. Teljessé vált a család, de gondjaink boldogságunk ellenére szaporodtak. Nem volt bölcsőde, óvoda, nehezen találtunk gondozót a gyerekek mellé. Később megalakult és elindult az óvoda, ami a falu számára jelentős előrelépést biztosított.

Hét évet töltöttünk Balatonfőkajáron. Volt lakásunk, munkahelyünk, összetartó közösségünk, egészséges, szép gyermekeink. Innét léptünk tovább. A gyermekek további fejlődése érdekében megpályáztunk egy kisvárosi álláshelyet, amit elnyertünk. 1971-ben Várpalotára költöztünk. Ettől kezdve Várpalota lett felnőtt életem színtere.

A Várpalotához tartozó Inotán kaptunk szolgálati lakást, férjem a pétfürdői általános iskolában, én pedig a Kisegítő Iskolában kaptam állást. Egy év után a 2. számú Általános Iskola magyar-történelem szakos tanára lettem. Férjem pár év után igazgatóhelyettesi, majd igazgatói megbízatást kapott. A pétfürdői iskolában dolgozott nyugdíjas koráig. Később 12 évig a város ismert és megbecsült alpolgármestere volt.

Hét esztendő balatonfőkajári év után hét évig tanítottam a 2. számú általános iskolában. Voltam osztályfőnökimunkaközösség-vezető, irodalmiszínpad-vezető, versenyvizsgákra felkészítő, műsorkészítő. Nyertünk megyei kulturális versenyt, kirándultunk a megyénkben, Pécs környékén, Villányban, Bonyhádön, Szigetváron. Bányászok gyermekeit nyaraltattuk évente a Balatonon, vezettem nyári napközit. Publikáltam is. *Egy évforduló megünneplésének nevelő hatása* címmel megjelent írásom a *Pedagógia a gyakorlatban* c. kiadványban.

Nagyon jó viszony alakult ki a párhuzamos osztály főnökével, Gothné Sárrikával, Vargha Károlyné Valikával, Vékey Zoltánnéval és még sok kollégával. Volt tanítványaim a mai napig felkeresnek, írnak, figyelik irodalmi munkásságomat.

1980-ban felkértek az akkori Kisegítő Iskola igazgatói feladataira. Mivel nem volt szakirányú képesitésem, igazgatói vagy helyettesi gyakorlatom, csupán egy év gyógypedagógiai múltam, erősen megfontoltam döntésemet. Szerettem volna továbbtanulni, képezni magamat, erre nem kaptam akkori iskolámban lehetőséget. Férjem is támogatta új feladatomban elvállalását, végül is elfogadtam a felkínált vezetői állást. Mivel egy fegyelmi vizsgálat utáni állapot zilálta a tantestületet, egységről nem lehetett beszélni, egyszerre kellett megbirkóznom a vezetés technikai és szubjektív nehézségeivel. Szerencsére volt néhány remek szakember, akire szakmailag támaszkodhattam. Ilyen volt Dr. Czeidli Istvánné, Szabóné Bátor Erzsébet, Fodor Tamás. Meg kellett szilárdítani a munkahelyi fegyelmet, a szervezetlenséget, valamint

saját elfogadásomat. Nehéz időket éltem. Négy év múlva a megyei átfogó felügyeleti vizsgálat jegyzőkönyvébe már bekerült, hogy intézményünk „országos átlag feletti” munkát végez.

Igazgatói munkám első évében beiratkoztam a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolára. Megszereztem 1983-ban az oligofrénpedagógia szakos tanári végzettségemet. Ettől kezdve már rendelkeztem szakirányú képesítéssel. Az iskola jelentős fejlődésen ment keresztül tárgyi és szakmai vonatkozásban is. Új udvarrészsel, közlekedési tanpályával bővült, óvodai tagozatot indítottunk, biztosítottuk az ország minden részéből érkező továbbképző tagozatos (ma szakiskolai) tanulóink kollégiumi elhelyezését. Országos sportverseny megszervezését és gyakorlati lebonyolítását valósítottuk meg sikerrel.

Számos főiskolai hallgató munkatársunk eredményes gyógypedagógiai tanári végzettséget szerzett.

Mindeközben beiratkoztam a Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetem szakosító tagozatára, ahol a filozófia tantárgyból kitüntetéses diplomát szereztem. Ezután a doktori cím megszerzésére és megvédésére készültem fel, 1990-ben doktori címet szereztem filozófiából cum laude minősítéssel.

1987-ben állást változtattam, az Országos Oktatástechnikai Központ tudományos főmunkatársa lettem. Szakmai anyagokat készítettem (transzparenszek, videófilmek, tankönyvek) történelem, gyógypedagógia és magyar nyelvtan tantárgyakból. Ekkor már rendszeresen publikáltam szakmai folyóiratokban. Az intézményben végzett munkám alapján helyettes főosztály-vezetői munkakörbe léptettek elő. Mint a Művelődési Minisztérium munkatársának, szakmai útjaim voltak Varsóban, Szófiában, Wittenbergben, utóbbiban előadást is tartottam német nyelven.

A rendszerváltás után az OOK-t megszüntették, állásváltásra kényszerültem. Elvállaltam a Zánkai Gyermekeküldő Centrum üdültetési igazgatói állását.

Nagyon nehéz időszak volt ez is. Időtartama a rendszerváltás után, az Antall-kormány idejére esett. Egyfelől felállt az új vezetőség, kevés üdültetési, idegenforgalmi gyakorlattal, másrészt ott voltak még az Úttörőváros korszakából a régi munkatársak az új iránti averzióikkal. Folyt az üdülő jellegének átalakítása, egyre több nem gyermekkorú fiatal fogadott be a centrum, életvitelük, szokásrendjük különbözött a gyermekkorúakétól (pl. alkohol fogyasztása a tilalom ellenére). Nőtt a rongálások száma. Mindezek megfékezése, az új rend kialakítása nehéz feladat volt. Szerencsére itt is megtaláltam azokat a gyermekszerető, szakterülethez értő munkatársakat, akiknek segítségével megfelelő szinten működött az intézmény. Megnehezítette a tevékenységet, hogy ott tartózkodásom három évében három főigazgatóhoz kellett alkalmazkodnom a gyakori változások miatt. Sok esetben egymagam viseltem a hatalmas üdülőcentrum megfelelő működésének gondjait. A minisztérium mint tulajdonos gyakran ellenőrzött bennünket, de inkább a hiányosságok megkeresése, mint a problémamegoldás jellemezte látogatásaikat. Nehezítette helyzetemet, hogy

Zánkán kellett laknom, férjem egész héten egyedül volt Várpalotán. Nyáron még hétvégén sem tudtam haza jönni. Mindezek okán három év után kértem korengedményes nyugdíjazásomat.

Nyugdíjazásom után tanítottam óraadóként a Pannon Egyetemen.

Ezután aktív szakértői tevékenységbe fogtam. Tizenhét évig voltam országos közoktatási szakértő. Vállalkozásom a Ráció Szakértői Iroda nevet viselte. Hazám számos megyéjében és Budapesten is végeztem tanügyigazgatási vizsgálatokat.

Országos szakmai konferenciát szerveztem Balatonfüreden jeles minisztériumi és tudományos ismeretekkel rendelkező előadókkal. Ebben az időszakban jelentős szakmai publikációim, cikkeim sorozatban jelentek meg az Új Pedagógiai Szemlében, a Tehetségben, a Gyógypedagógiai Szemlében, a Művészet és Nevelésben és más szakmai folyóiratokban. Dolgoztam az országos háttérintézetnek, az OKÉV-nek több alkalommal. Legjelentősebb a Közép-Dunántúli Régió hosszútávú közoktatási-fejlesztési terve oktatási részének kidolgozása.

Fiatal korom óta tagja vagyok a Magyar Pedagógiai Társaságnak. Írtam a szakmai folyóiratokba, részt vettem szakmai találkozók szervezésében, előadások tartásában, vezetem a Nevelélméleti szakosztály Veszprém megyei tagozatát. Kapcsolatunk ma is aktív.

Szakmai munkám fontos területe volt a Közoktatási Szakértők Országos Egyesületében kifejtett tevékenységem. 15 évig voltam az országos elnökség tagja. Számos cikket írtam a szakértői tevékenységgel kapcsolatos feladatokról, gondokról, nehézségekről. Önálló alkotásom a Törzsök Károllyal közösen készített *Bakonyi kosár* című tanulmány, amely a kistérségi társulások működésének módjait, előnyeit és hátrányait mutatja be. Jogvédett írás.

A szakértői munka nem volt könnyű feladat. Először is el kellett fogadtatni az iskolákkal, hogy szétválasztották a tanácsadást az ellenőrzéstől. A kezdetekben nem volt szakmai irodalom, amire támaszkodhattunk volna. Nekünk kellett kidolgozni az ellenőrzés főbb szempontjait, ami aztán be is került a minisztérium ún. fehér könyvébe. Gyakorlatunkhoz tartozott a személyes látogatás, beszélgetés a megbízóval, a vizsgált intézmény vezetőivel, munkatársaival, érdekvédelmi szerveivel. Mindig közöltünk döntési alternatívákat, mindegyiknek előnyeivel és hátrányaival. Véglegesítés előtt ismertettük az anyagot a vizsgált intézmény vezetőivel, és külön a megbízóval az esetleges korrekciók érdekében. Legfőbb szempontunk a gyermekek érdekeinek szolgálata volt.

A javaslatok, ajánlások zárták a munkát. Megesett, hogy a feltárt hiányosság érdeksérelmet jelentett. Jogszabályismeretünknek naprakésznek kellett lennie. Volt biztosításunk az esetleges tévedések negatív következményeire, de 17 év alatt egyszer sem fordult elő, hogy erre szükség lett volna. Ebben a munkában fő társam férjem, Törzsök Károly volt, de megesett, hogy egy-egy nagyobb és összetettebb intézmény vizsgálatához alvállalkozó szakértőket is alkalmaztunk.

Az aktív munkát férjem elhunytá után hagytam abba, 75 éves koromban. Néha még vizsgáztattam, tartottam szakmai előadásokat, de már az utazgatás, a feladatok jó színvonalú ellátása nehezemre esett. Ekkor kezdtem bele ifjúkorom kedvenc tevékenységének folytatásába, a szépirodalom művelésébe. De ez már az egy másik fejezet.

Törzsök Károly, az én életem párja ötven évig volt szerető társam, gyermekeim apja, támaszom, kontrollom. 2012-ben elvesztettem önmagam felét, magamra maradtam, elbizonytalanodtam. Fél évig nem gondolkodtam a holnapról, csak éltem egymás után a napokat. Aztán egyszer csak úgy éreztem, hogy szellemi épségem érdekében változtatnom kell. El kell fogadnom távozását, a magányt, és értelmes elfoglaltságot kell találnom. Így fordultam a hajdani örömteli írások felé. Írói névnek megtartottam leánynevemet, és Szücs-Gáspár Borbálaként írom szépirodalmi alkotásaimat.

Fölelevenítettem fiatalkori élményeimet, eredményeimet, és írni kezdtem. Eleinte csak a gyászt, a szorongást, a reménytelenséget írtam ki magamból. Asperján György neves, József Attila-díjas költő, író elolvasta néhány versemet, és biztatott a folytatásra. Verseim hamarosan megjelentek antológiákban, folyóiratokban, elektronikus magazinokban. 2015-ben megjelent első kötetem, *Hajnal alkony után*, amely a magamra találás érzését kívánta kifejezni. Asperján György szerkesztő a könyv előszavában azt írta: *Nagy ajándék, ha az említett képességünk visszatér, hiszen a líra nincs életkorhoz kötve, az önkifejezés ösztökélő vágya bármikor felébredhet. ... Formailag összefogott versei, és igényes költői kisprózái a lélek derűjét, a létezés törvényei elfogadásának nehéz, de okos megértéssel kezelt nyugalma tükrözik.*

Meglepően sokan jöttek el a könyvbemutatóra, a város lakossága megértéssel és érdeklődéssel fogadott. Mindez új lendületet adott a további alkotáshoz. Már 2017-ben megjelent második kötetem. Címe: *Elmúlt jövő*. Kiadója a budapesti Hungarovox volt, tulajdonos főszerkesztője, Kaiser László jelenlétével tisztelte meg könyvbemutatómat. Árulták a nagyobb könyvesboltok, ahonnét hamar elfogyott. Egyre több helyre hívtak meg könyvbemutatóra. Tapolca, Budapest, Ajka, Almamellék: csupán néhány a meghívók közül. Szerkesztőm és mentorom lett Hollósvölgyi Iván József Attila-díjas költő. Véleményére mindig számíthattam, ahogy Asperján Györgyére is. Nyolcvanadik születésnapomra a Krúdy Gyula Városi Könyvtár szerzői estét rendezett, ahol a város irodalomszerető lakossága megtisztelt jelenlétével. 2020-ban jelent meg *A végtelen küszöbén* című kötetem, majd 2021-ben első prózákötetem *Csillagot jártam* címen. Hollósvölgyi Iván az Előszóban ezt írja: *Szücs-Gáspár Borbála életünk legsúlyosabb kérdéseiről is játszi könnyedséggel tud írni, stílusának e légies természete a kötet címadó ciklusának lapjain teljesedik ki leginkább. A „Csillagot jártam”-ciklus legszebb írásai a maguk megható személyességében is általános érvényűvé, egyetemessé emelkednek. Köszönhetően*

az író nő nagyon egyéni, ugyanakkor a mindannyiunkban közös emberit láttatni képes írásmódjának.

Az írás jelenlegi életem fontos eszköze az egyéni és társadalmi feszültségek mindennapi feldolgozásában. Tagja vagyok a Szak- és Szépírók Országos Egyesületének.

A pedagógus mindennapi munkája során akkor is közéleti személy, ha azon túl más feladatot nem vállal. Azonban egy nő pályafutása különbözik a férfiakétól, mert olyan szerepek is várnak rá, amelyeknek a férfiaknak nem vagy csak részben kell megfelelni.

Mivel én a teljes életet akartam megélni, vállaltam a dolgozó, a közéleti és az anyai szerepet is.

Én akkor tudtam a családi teendőknél, a tanításon túl feladatot vállalni, amikor gyermekeim már elég nagyok voltak ahhoz, hogy napi gondozásukra, tanulásukra kevesebb időt kellett ráfordítanom.

Legjelentősebb közéleti vállalkozásom a Várpalotai Írisz Nőegyesület megalapítása, alapító elnökként vezetése, szervezése volt. Tizenegy évig vezettem az egyesületet.

Az Írisz Nőegyesület mellett alapítottam és vezettem egy országos ernyőszervezetet is, a Régiók nőhálózatát. Működése alatt országos konferenciát szerveztünk Nagyatádon, aktív részvétellel, sikeresen. Özvegységem alatt 3 év elnökség után erről is leköszöntem. Ezzel azonban nem fejeződött be a nők érdekében kifejtett tevékenységem. A mai napig kapok felkéréseket nőkérdéssel foglalkozó diplomadolgozatok írásának segítéséhez.

2002-ben független jelöltként felkérést kaptam egyéni országgyűlési képviselő-jelöltség vállalására. Politikai előzmény és ismertség nélkül indultam. Ennek ellenére csupán 10 szavazattal vesztettem. A választási bizottság a fellebbezés ellenére az újrászámolást megtagadta. Később nyilvánvalóvá vált, hogy két szabálytalan jegyzőkönyv eredményét is beszámolták, így lett az eredményem 10 darab szavazattal vereség. Állításom a *Hol a határ* című kiadványban megtekinthető.

Ezután kerültem be a várpalotai Oktatási, Kulturális és Sport Bizottságba külső szakértőnek, majd a következő ciklusban a Veszprém Megyei Oktatási, Kulturális és Sport Bizottságba szintén külső szakértőnek. Tagja voltam a TIT-nek, egy időben vezettem a várpalotai egyesületet.

*

Íme az életem dióhéjban. Egy életet szavakba foglalni lehetetlen, azt csak megélni képes az egyén. Teljessé a tényeken túl a gondolatok mélysége, az akarati és érzelmi tulajdonságok és képességek teszik. Meghatározzák a körülmények, a tárgyi és személyi lehetőségek is.

Boldog vagyok, hogy ezt a küzdelmes életet megélhettem, itt, ebben a hazában, ezek között a körülmények között.

Oktatástechnológia a lengyel gyógypedagógiában

Az Országos Oktatástechnikai Központ és a lengyelországi Tanszköz- és Tanszerkutató-Fejlesztő Intézet (Varsó) között 1984 óta él az együttműködés kölcsönös tájékozódás és egymástól való tanulás céljából. Ennek az együttműködésnek keretében ez év júliusában alkalmam nyílt betekinteni a lengyelországi gyógypedagógiai tanszközfejlesztés eredményeibe és terveibe.

Az egyhetes látogatás nemcsak arra adott módot, hogy a Tanszköz- és Tanszerkutató-Fejlesztő Intézet munkájába bepillantsak, hanem megismerkedhettem a Tanszközgyártó Vállalat munkájával és a különféle fogyatékosok intézeteivel is. Eljutottam debilisek, középsúlyos értelmi fogyatékosok és vakok, gyengénlátók iskoláiba.

A legfontosabb különbség, amit észrevettem, hogy sokkal nagyobb hangsúlyt helyeznek a hagyományos tanszközök fejlesztésére, mint az audiovizuális információhordozókéra, ötletes, jól használható nyomtatott tanszközökre a variálhatóság, a színekkel való lényeg- és funkciókiemelés jellemző. Különösen tetszett az 1. osztályosok matematika- oktatására szolgáló számoló doboz, amely funkciójában a mi lyukas táblánkra emlékeztet.

Már az is értékelendő, hogy nem papírból vagy műanyagból készült, hanem a tolltartókhoz hasonló, jól megmunkált, fedeles, kétrészes fadoboz, a két színből álló, 20 darabos gomba alakú kis számolóeszközök tartója. Alsó lapja szélesebb, rajta 20 kis lyukacskaival, amelybe a számoló gombocskák betűzhetők.

Formájuk, nagyságuk jól alkalmazkodik a hatéves gyermek kezéhez. Ugyancsak tetszetek az anyanyelvi oktatáshoz készített fali transzparensiek, amelyek színkiemelése, szerkesztése nem a kivételek hangsúlyozására szolgált — ezeket fekete vagy más semleges színnel készítették —, hanem a szabályszerűségek rögzítésére alkalmaztak élénk színeket.

Kiemelkedik tanszközgyártásukból a műgyantába foglalt biológiai szemléltető anyagok praktikussága és esztétikus volta is. Különféle állati szervek és növényi részek az átlátszó műgyantában eredeti formájukban szemléltethetők.

A vakok és gyengénlátók intézetében, Laskiban emlékezetes maradt számomra az a sokelemes, egymásra épülő eszközrendszer, amelynek segítségével a kötés folyamatát a látássérültek számára megtanítják.

Az audiovizuális eszközök és tanszközök száma a miénkhez viszonyítva lényegesen szegényebb. Az informatika most kezd bevonulni az oktatásba.

A Tanszköz- és Tanszerkutató-Fejlesztő Intézetben rövid ideje alakult önálló informatikai osztály, melynek feladata a lengyelországi iskolák számára egy oktatási-felhasználási tervet kidolgozása. Ennek bevezetését a fogyatékosok iskoláiban egyelőre nem tervezik.

E téren hazánkban jobb a helyzet, bár gyógypedagógiai gyakorlatunkban mi is csak a kezdeti lépéseknél tartunk.

Látogatásom alapján úgy vélem, kölcsönösen tanulhatunk egymástól.

Nem is szabad lemondani erről a lehetőségről, mert így a felszabaduló szellemi és anyagi kapacitás más feladatok megoldására hasznosítható.

Az eredeti megjelenés helye: Gyógypedagógia 1988/6.

A várapalotai óvodai hálózat kialakulásának története

Várapalota szellemi életének, ezen belül oktatásának múltjával számos helytörténeti kiadvány foglalkozik, az óvodák történetét azonban összefoglaló jelleggel még nem mutatta be egyetlen kiadvány sem. A közoktatás históriája nem lehet teljes az alapját szolgáló óvodai hálózat fejlődésének bemutatása nélkül. Ezért vállalkoztam egy készülőben lévő dolgozat megírására, melynek fő vonalai már kirajzolódtak, de a végleges formába öntés még sok bűvárkodást és elemző munkát igényel.

Jelen írásomban e készülő dolgozathoz kívánok néhány jellemző, érdeklődésre számot tartható adatot és eseményt bemutatni, mindennek előtt az óvodai hálózat kiépülésére koncentrálva.

A kisdedovás története városunkban az elmúlt században kezdődött. Brunszvik Teréz azon gondolata, hogy a főnemesség feladata és érdeke a népnomor enyhítése és a *nép nevelése*, jó táptalajra talált gróf Waldstein János és második felesége. Kálnoky Adél személyében, akik a Zichy család örökösöként jelentős várapalotai vagyonnal rendelkeztek. Különösen Kálnoky Adél volt kezdeményező és aktív a népoktatás és nevelés elindításában. Nevéhez fűződik a zárdaiskolának nevezett római katolikus leányiskola 1876. évi megalapítása. (1) 1875-ben a grófné iskolát építtetett, melyben 1876-ban megindult az oktatás. A Nepomuki Szent Jánosról elnevezett iskolában az irgalmas nővérek a katolikus hitnek megfelelő valláserkölcös leánynevelést folytattak. Ennek az épületnek bővítésével, új területek vásárlásával megteremtette a lehetőséget nem csak az iskola fejlesztésére, hanem egy internátus és óvoda működtetésére is. Az óvoda építésére 1885-ben került sor, a zárdától különálló épületben, 3 helyiségben. (Kisterem, nagyterem, mosdó). A helytörténeti írások mindegyike kitér arra, hogy az óvoda alapításához az okot Kálnoky Adél 3 éves gyermekének elvesztése adta. A kisdedovó létesítésével anyai érzelmeit, gondoskodó szándékát kivetíti mások gyermekeire. Erre utal az alapító felirata is:

*„Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni,
mert ilyeneké a mennyeknek országa!”*

Sz.Máté XIX. 14.

Ezen kisded óvodát

*az 1853. évben 3 éves korában elhunyt
kedves egyetlen gyermekem*

SABRAN-PONTEVES HENRIK ELZEAR
drága emlékének szentelem.

„Az Úr adta, az Úr elvette,

*- amint az Úrnak tetszett, úgy lőn,
- legyen áldott az Úr neve!”*

Jób I. 21.

Óvodai csoport az iskola épületében már az előző években is működött. **(2)** Nehéz megállapítani, hogy mióta, hiszen az óvodának alapító levele, alapítványa, tandíja nem volt, a katolikus leányiskola tartotta fenn. Az óvoda célját és fő tevékenységét a közösségi élethez való szoktatás és az iskolai életre való előkészítés adta. A gyermekek délelőtt és délután jártak óvodába, de otthon ebédeltek. A foglalkozások főleg versek tanulásából, tornából, játékból álltak. A gyermekekkel egy óvónő és egy dajka foglalkozott. Ez volt Várpalota egyetlen óvodája 1945-ig. A bombázások után a viszonylag épen maradt óvodai épületet iskolai oktatás céljára használták.

A háború pusztításaiból fokozatosan magához térő település gazdasági élete megindul, és folytatódik a 30-as években elkezdődött lakossági növekedés. A település ipari fejlődése vonzza az ország minden részéből a munkaerőt, jelentős számú, de heterogén összetételű lakosság alakul ki. 1951-ben kialakul az Inotából, Pétfürdőből, Várpalotából álló városszerkezet, s ez kihat a lakosság életkörülményeire is. Jelentősen nőtt a szülőképes korosztály, az iparban dolgozó nők aránya, és elodázhatatlanná vált az óvodáskorúak – és bölcsődések – elhelyezésének kérdése. Nem véletlen, hogy először az ipari üzemek nyitnak óvodát. ezzel biztosítva a női munkaerő igénybevételének jobb lehetőségét.

Az *első várpalotai óvodát* a 2. világháború után 1948-ban a *bányaüzem* nyitotta a volt csendőrlaktanya épületében, a mai Mártírok úti óvoda helyén. **(6)** A laktanyát a célnak megfelelően átépítették: 2 csoportszoba, 1 konyha és 1 mosdó volt benne. Eleinte itt lakott a szolgálati lakásban az óvónő is. Az első óvónő Róth Irma volt. Ő indította az intézményt egy csoporttal. 1951-ben már 70 fővel, két csoporttal működött az óvoda. Ekkor telepedett le az első állandó lakos, helyben dolgozó óvónőként Szászi Imréné. aki nyugdíjazásáig, 1979-ig ebben az intézményben dolgozott. Intézményéből került ki a későbbi óvodák vezetőinek zöme. Visszaemlékezései szerint az óvoda felszereltsége igen szegényes volt: kis székekből, egy szekrényből és néhány játékból állt.

1954-től az óvoda tanácsi fenntartásúvá vált. Lassú fejlődés indult meg a tárgyi felszereltség tekintetében. A lakosság és vele párhuzamosan az óvodai létszám állandóan nőtt, így folyamatosan helyhiánnyal, zsúfoltsággal küszködtek. A 65 fős férőhelyen 85-100 gyermek is volt. Nehezítette a feltételeket, hogy helyben a gyermekek számára főzőkonyhát is működtettek. A körülmények javítására 1954-től a Rákóczi telepen (akkor Rákosi telep) nyílt meg Róth Irma óvónő vezetésével az 1 csoportos telepi óvoda, amely később tovább bővült. Jelenleg Mártírok úti Összevont Napköziotthonos Óvodák 6.sz. Tagóvodája.

1981-ben a régi óvoda helyén megépült a 100 férőhelyes, modern igényeknek megfelelő új óvoda. amelyet 1984-ben további 30 fő befogadására tettek alkalmassá. A városközpontban lévő intézmény ma is közel 100 %-os kihasználtsággal működik.

1974 és 1978 között a Mártírok úti óvoda tagóvodájaként átmenetileg a Kossuth utcában egy ideiglenes óvodát is megnyitottak a zsúfoltság enyhítésére. Részben a gyermeklétszám csökkenése, részben a város távolabbi pontján megnyílt óvodák lehetővé tették az intézményegység megszüntetését.

A város központi településén ezután sorra nyíltak az új óvodák: 1967-ben a Tésidombi Napköziotthonos Óvoda 4 csoporttal, amelyet 1976-ban 7 csoportosra bővítettek. Jelenleg Szivárvány Napköziotthonos Óvoda nevet viseli. 9 csoporttal működik. 1973 augusztusában adták át a 8. számú (Mátyás király úti) Napköziotthonos Óvodát. Az induláskor 4 csoporttal működő intézmény ma 8 csoporttal működik. 1981-ben indult a 9. számú Napköziotthonos Óvoda az Ady lakótelepen 4 csoporttal.

1990-ben megjelent az első nem önkormányzati fenntartású, Evangélikus Napköziotthonos Óvoda.

Városunkban az 1970-es évek végétől működött gyógypedagógiai óvoda is.

Ezzel kiépült az iskolás kor előtti nevelési intézményhálózat a város központi településrészén.

Az ipari termelés hanyatlása következtében végbement elköltözések és a szülések számának csökkenése eredményeként sajnálatosan fogyott az óvodai népesség. Ezzel megszűnt a korábbi évek feszítő gondja, az állandó kapacitáshiány.

Az inotai és péti városrészekben hasonló folyamat játszódott le.

Inotán, a Készenléti lakótelepen a November 7. Hőerőmű 1954-től működtetett óvodát 3 csoporttal. 1959-től tanácsi fenntartású intézménnyé vált. Jelenleg 5. számú Napköziotthonos Óvoda néven 1 csoporttal működik.

Inota faluban már 1957-től vannak adatok az óvoda működéséről. Valószínűleg 1954-ben alapították Teremi Jánosné vezetésével, 1 csoporttal. A Bercsényi utcában lévő 4. sz. Napköziotthonos Óvoda korábbi csoportbővülés után ma már csak 2 csoporttal rendelkezik.

A péti településrészén a Hősök terén már 1948-ban óvodát alapított és működtetett a Nitrogénművek. Írásos adataink szerint 1961-ben 2 csoportos óvodaként működött. Az intézmény 1971-ben tanácsi fenntartású lett. Az akkor már 4 csoportos óvoda nem oldotta meg a városrész óvodai gondjait, ezért 1975-ben a Nitrogénművek megépíti a korszerű Liszt Ferenc utcai Nitrogénes Óvodát. Az üzemi óvoda kezdetben 4, 1980-tól 6 csoporttal dolgozott. 1980-ban tanácsi fenntartású intézménnyé minősítették, **(8)** de megőrizte a „Nitrogénes” nevet. 1996-tól a két péti óvoda egybeolvadt, így jelenleg a településrész óvodáztatási feladatát a Nitrogénes Napköziotthonos Óvoda látja el.

A várapalotai óvodai hálózat szerkezete 1997-ben, a tanulmány írásakor

- Mártírok úti Összevont Napköziotthonos Óvoda, Mártírok u. 3.
- 6. sz. Tagóvoda, Bartók B. u. 20.
- Szivárvány Napköziotthonos Óvoda, Körmöcbánya u. 3.
- 8. Sz. Napköziotthonos Óvoda, Mátyás kir. u. 7.
- Dúdoló Napköziotthonos Óvoda, Tési u. 3/B
- Evangélikus Napköziotthonos Óvoda

Inota

- 4. sz. Napköziotthonos Óvoda, Bercsényi u. 10.
- 5. sz. Napköziotthonos Óvoda. Készenléti Itp.

Pét

- Nitrogénes Napköziotthonos Óvoda, Liszt F. u. 17.
- Várpalota óvodáinak története a leírtaknál sokkal gazdagabb, sokoldalúbb. Részben területi, részben egyéb okok miatt nem törekedhettem teljességre. Írásom célja az volt, hogy bemutassam nevelés szempontjából oly fontos intézményrendszer helyi kialakulásának kezdeteit, nehézségeit és eredményeit, s azt a folyamatot, amelyben városunk lakosságának elmúlt százéves története fölismerhetően megjelenik.

Forrásjegyzék

- *Alapító levél*
- *PLV - Iskolai jelentések 1880-81-ből*
- *Pacsuné Fodor Sára: A várpalotai iskolák története (A legrégebbi időktől 1948-ig), 1991.*
- *Szűz Rezső: Várpalota, Gondolat, 1960.*
- *Molnár Judit: Várpalota alsó fokú oktatásának története 1945-től (Szakdolgozat)*
- *116/1992.(VI. 30.) képviselő-testületi határozat – hiányzó alapító okirat pótlása*
- *Jegyzőkönyv a 100 férőhelyes óvoda birtokba adásáról*
- *38/1989. sz. Tanácshatározat*
- *Várpalotai Helytörténeti Értesítő I.*
- *Zrínyi Ilona Általános Iskola iskolatörténete. Iskolai kiadás, 1996.*

Az eredeti megjelenés helye: Megyei Pedagógiai Körkép 1997/4.

Nyarlás? Üdülés? Táborozás?

Ismét elmúlt egy nyár, a diákok számára a legfőbb fizikai és szellemi feltöltődés, az új tanév kezdéséhez szükséges erőgyűjtés időszaka.

Statisztikák, felmérések, közvéleménykutatások sokasága igazolja, hogy csökkent a nyári vakációt üdüléssel, pihenéssel, túrázással eltöltő diákok száma, pedig a jól előkészített, szakmailag helyesen szervezett és vezetett vakációzás a regenerálódás és rekreáció kiváló eszköze.

Sokan tudják ezt. Szülők, pedagógusok, civil szervezetek igyekeznek a gyakran szűkös anyagi lehetőségek ellenére néhány napos, hetes üdülőprogramot biztosítani a gyerekeknek, fiataloknak. Gyakori azonban, hogy ezt nem kellő felkészültséggel teszik, és a jó szándék visszajárja fordul: az elköltött pénz és a befektetett munka eredménye unalom, rendetlenkedés, rongálás, esetleg baleset, tragédia lehet.

A diákturisztikai programok sajátos szervezési, irányítási, pedagógiai szituációt jelentenek, ezért nekik megfelelő, adekvát eszközöket igényelnek.

Az erre való felkészítés azonban hazánkban nincs megoldva, még az ifjúság nevelésére felkészülő pedagógusok sem kapnak tanulmányaik során megfelelő szakmai ismereteket a turisztikai szabadidős programok vezetéséhez.

Már a fogalom használatában is kaotikus állapotok uralkodnak.

Nyarlás? Üdülés? Táborozás?

A mindennapi nyelvezetben gyakran találkozunk ezekkel a fogalmakkal, egymás szinonimájaként.

Miközben a turisztikai szakember számára ezek a fogalmak közös vonásaikon túl speciális tartalmat is hordoznak, addig a köznyelvben a fogalom tovább szegényedik, a diákturizmus szinte minden formájára a táborozás szót használják.

Ahhoz, hogy beszélni tudjunk a témáról, először is rendet kell teremteni a fogalom használatában.

A diákturizmus fogalma és leggyakoribb formái

Ha pontosan akarjuk a diák-idegenforgalmat meghatározni, az idegenforgalom általános, nemzetközileg elfogadott definíciójából kell kiindulnunk.

Az idegenforgalom és annak szinonimájaként használt turizmus meghatározását a Tudományos Idegenforgalmi Szakértők Nemzetközi Egyesülete — Hunziger/Karpf alapvető definíciója alapján — a következőképpen fogalmazza meg:

„Az idegenforgalom azoknak a kapcsolatoknak és jelenségeknek az összessége, amelyek utazásból és nem az adott településen lakók tartózkodásából adódnak, ha a

tartózkodás nem bevásárlás jellegű, és nem kapcsolódik hozzá keresőtevékenység.
”(1)

Fenti meghatározás gyermek és ifjúsági korosztályra vetített definíciójánál figyelembe kell venni, hogy széles korosztályt fog át — gyakorlatilag 7 évestől 24 éves korig —, ezért nem minden kitétel jellemző valamennyi rétegre, tehát a meghatározásnak is differenciálnak kell lennie.

A 7-14 éves korúakra nem jellemző a keresőtevékenység céljából történő tartózkodás, de a 18-24 éveseknél előfordulhat. Jellemző lehet a fiatal idegen helyen tartózkodása tanulás céljából.

A diákturizmus tehát azoknak a kapcsolatoknak és jelenségeknek az összessége, amelyek a 7-24 éves korosztály vonatkozásában utazásból és nem az adott településen lakók tartózkodásából adódnak, céljuk a szabadidő eltöltése során a testi és lelki regenerálódás és rekreáció, valamint a tapasztalati úton történő ismeretszerzés. Ebben a meghatározásban van egy fogalom, melynek értelmezése a köznyelvben és a szakirodalomban is elég változatos, ezért célszerű annak definiálása is.

A szabadidő — Dumazedier megfogalmazása szerint — mindazon elfoglaltságok összessége, amelyekkel az egyén tetszése szerint foglalkozhat, legyen az pihenés, szórakozás, szabadon választott képzés, ami társadalmi helyzetét javítja oly módon, hogy munkahelyi, családi és társadalmi kötelezettségektől mentesül általa.

A turizmus fajtáit Bernecker osztályozta, de rendszerében nem foglalkozott a gyermek-idegenforgalom fajaival.

Rendszerét alapul véve, annak mintájára a gyermek és ifjúsági turizmus a következőképpen csoportosítható:

Ifjúsági turizmus

a) Pihenési célú turizmus

- pihenés, nyaralás, fizikai és pszichikai regenerálódás céljából,
- gyógyüdülés — természeti gyógyító tényezőkkel történő testi és lelki gyógyulás.

b) Kulturális célú idegenforgalom

- tanulmányi turizmus:

más kultúrák, szokások és hagyományok megismerése (pl. tanulmányi kirándulások, túrák);

- alternatív turizmus:

más emberek életének megismerése szokásos körülmények között (pl. országjárás, csereüdültetés);

- szaktáborok, klubturizmus: turisztikai vendég fiatalok tudatos csoportosítása érdeklődési körök szerint azonos szakmai programokon való részvétel céljából.

c) Sportturizmus

Elsősorban aktív sportolás, fizikai rekreáció érdekében.

A turizmus formái — külső okok és hatások szerinti csoportosításban

Idegenforgalmi forma

belföldi; külföldi

a résztvevők száma szerint

egyéni; csoportos; tömegturizmus

életkor szerint

gyermekturizmus (7—12 éves korig); ifjúsági turizmus (13-17 és 18-24 éves korig),

a tartózkodás időtartama szerint

rövid idejű (1-4 napos) hosszú idejű (4-nél több napos)

évszakok szerint

nyári; téli; tavaszi; őszi

szállásforma szerint

szállodai

hétvégi ház, nyaralói gyermek-, ifjúsági üdülő sátoros

közlekedési eszközök szerint

vasúti; autóbuszos, autós; hajós; repülő; kerékpáros; gyalogos

A tanulás, a tanév feszes rendje, a munka, a fegyelem, a feladat-orientáltság óhatatlanul megviseli a gyermek, a fiatal szervezetét fizikai és pszichés szempontból egyaránt. Időnként elengedhetetlenné válik a lazább, kötetlenebb életvitel, a szervezet feltöltődése új energiákkal, új élmények által. Ez a ciklikusság szüli azt a szükségletet, hogy a gyermekek, fiatalok vakációjuk egy részét megszokott környezetükből kiszakadva nyaralással, üdüléssel, táborozással töltsék. „*A gyermeknek éppúgy kell a kikapcsolódás, mint a felnőttnek. Azért utazik el nyaralni, hogy az évi iskolai kötöttség után, az otthon mindennapos taposómalmából kikerüljön. Tehát hogy olyan más világba lépjen át, amely számára egészséges, hasznos, és fejlődésének új forrása lehet.*” (3) A fenti, Leveleki Esztertől vett idézet már utal arra is, hogy a turizmus nemcsak a rekreációhoz járulhat hozzá, hanem alapját képezheti a személyiség további fejlődésének is. A legegyszerűbb pihenőtábor is számtalan lehetőséget kínál a közvetlen tapasztalaton alapuló ismeretszerzésnek, a személyes képességek kipróbálásának, új helyzetekben új magatartásformák alkalmazásának stb.

A felsorolás nem tartalmazza a formák variálásából adódó lehetőségeket.

Nyaralás? Üdülés? Táborozás? Rendszerünk ismeretében már válaszolhatunk a kérdésre. A helytelenül egymás szinonimájaként használt fogalmak a rendszer más-más ismervét emelik ki. A nyaralás inkább évszakhoz kötődő ismerv, mivel leggyakrabban a nyári szünidőt töltik a diákok turizmussal. Az üdülés átfogóbb

fogalom, amely a szabadidő eltöltésének motivációját, a pihenést, regenerálódást hangsúlyozza. A táborozás eredetileg a nomád, sátras elhelyezésre utalt, tehát a szállásforma szerinti csoportosítás körébe tartozik.

A csoportos diákturizmus célja

Kifejezetten ismeretszerzési céllal indulnak a tanulmányi kirándulások, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a diákok a tanult elméleti ismereteket a valósággal összevessék, téves nézeteiket korrigálják, tudásukat a gyakorlatban alkalmazni tudják, a látottak a tanuláshoz új inspirációt adjanak.

Napjaink társadalmának pénzügyi helyzete, a családok anyagi ellehetetlenülése egyre kevesebb gyermek számára teszi lehetővé a szabadidő turizmussal történő eltöltését, ezért különösen indokolt a jó előkészítés és szervezés, hogy minél kisebb anyagi ráfordítással minél hatékonyabb, élménydúsabb, rekreálóbb legyen. Az okok és a nekik megfelelő célok megállapítása és kitűzése csak a konkrét csoport elemzése alapján történhet, ezért eredménye is mindig más és más.

Nem szabad elfelejteni, hogy bármilyen formában indult is el a turisztikai program, célja az örömszerzés, a boldogságélmény. Ennek érdekében a családi vagy iskolai neveléshez képest a csoport tagjainak nagyobb fokú szabadságra, önállóságra, s vele párhuzamosan erősebb önkontrollra van szükségük.

A turisztikai cél meghatározásánál tehát a szükséglet és motiváció együttes hatásából kell kiindulni. Ez a kettős hatás az egyénnél időnként nem eredményez racionális döntést, sőt ellentmondásosan működik. Csoportos turizmus esetén a szervezők tudatos tervezőmunkával racionálissá tehetik oly módon, hogy felmérjük, melyek azok a hiányállapotok, amelyek a szükségleteket szülik, s melyek azok a motivációk, amelyek alapján a turisztikai formát kiválasztják.

A motivációk a következők lehetnek:

Fiziológiai motivációk:

- pihenés, gyógyulás, sport.

Pszichikai motivációk:

- szórakozás, élmény iránti vágy.

Társadalmi motivációk:

- baráti, társasági kapcsolatok,

- természeti környezet, „nomád élet” utáni vágy.

Kulturális motivációk:

- más kultúrák, tájak megismerése,

— művészi, tudományos, technikai érdeklődés.

Státus- és presztízsmotivációk:

— személyes kibontakozás (képzés, továbbképzés),

- elismerés, értékelés utáni vágy,
- erősödő függetlenségi, önállósodási, önmegvalósítási törekvés.

A motivációk ritkán jelennek meg tisztán. Leggyakrabban kombináltan, különböző erősséggel érvényesülnek.

A turisztikai program mint sajátos pedagógiai szituáció

A megszokottól eltérő rend, az információk és élmények sokasága, új személyes kapcsolatok, a biztonságos otthontól való távoliét a fiatalokat komoly feladat elé állítja. Konfliktustűrő képességüktől függően igyekeznek az új helyzetnek megfelelni, de gyakran ingerültté válnak, a konvencionálistól eltérő megoldási módokat keresnek, időnként átcsaphatnak devianciába. Az indulatok, történések, cselekvések helyes mederben tartása a szervezőktől nagy tapintatot és hozzáértést kíván. Sajátos pedagógiai szituációkhoz sajátos eszközök szükségesek.

Mivel a turisztikai program során a nevelés kerül előtérbe, kitüntetett szerepe van a nevelő személyiségének, kapcsolatteremtő kultúrájának.

Alapelvként támaszkodhatunk Carl Rogers és Thomas Gordon humanisztikus lélektani szemléletére, melynek alapján megtervezhetjük az idegenforgalmi program pedagógiai prioritásait.

- Minden csoportos programban legfontosabbak az emberi kapcsolatok.

Ezen belül kiemelt helye van a nevelő-diák kapcsolatának, valamint a csoporttagok egymáshoz való viszonyának, de fontosak az egyéb emberi kapcsolatok is (más csoportokkal, technikai személyzettel, a település lakóival stb.).

- E kapcsolatokban kifejezésre kell jutnia egymás elfogadásának, megértésének, a segítő szándéknak, az együttérzésnek. Nincs helye származás, nem vagy képességek alapján történő kirekesztésnek, csupán a negatív erkölcsi tételek és tények elutasításának.

- A tekintélyelvűség látszateredményeket hozhat, de nem vezet célra, mert nem szolgálja a boldogságélményt, a belső kiteljesedést. A különféle programtípusok kötöttsége eltérhet egymástól, de a katonás fegyelem kerülendő.

- A csoport rendjét, normáit célszerű a csoporttagokkal együtt kialakítani, betartatásába — életkoruknak megfelelő mértékben — bevonni. A közösségeket jellemezze a demokratikus vezetési és viselkedési gyakorlat. Adjon teret a kezdeményező, önszervező és önszabályzó készség kialakulásának. A konfliktusok megoldásánál kerülendő a direkt beavatkozás, a durva minősítés.

- A csoport minden tagjának szüksége van a vezetők személyes odafordulására, figyelmére, megértésére. Csak így kerülhető el az érzelmi elhanyagolás, elmagányosodás, közömbösség.

- Határozott — és, ha kell, tekintélyelvű — intézkedést kíván, ha a csoporttag saját maga vagy más testi épségét veszélyezteti, környezetének fizikailag vagy erkölcsileg súlyos kárt okoz.

- Kerülendő a szülők túlzott mértékű közvetlen bekapcsolása a programba, mert mind az önállósodási folyamatnak, mind az otthoni környezetből való kiszakadás élményének ellene hat.

A szülők kellő meghallgatására, informálására a programot megelőzően sort kell keríteni, és lehetővé kell tenni, hogy a fiatalok családjukkal a program alatt is kapcsolatot teremthessenek (levél, telefon).

A fejezetben felvázolt alapelvek csak fő vonalaiban rajzolják körül a diákturizmus sokféleségét.

Minden változat részletes kidolgozására a variációk végtelensége és terjedelmi okok miatt itt nincs lehetőség, csupán néhány alapfogalmat igyekeztünk pontosítani és rendszerezni.

A téma fontossága indokolja, hogy későbbiekben a diák-idegenforgalom módszertanával részletesen is foglalkozzunk.²

---

2 Gyermek- és ifjúsági üdültetés Magyarországon

A szabadidő, társadalmi determináltsága miatt, nehezen megragadható jelenség, olyan viszonylag önálló időkeret, amely csak más tevékenységek időigényével szoros kölcsönhatásban vizsgálható. Az 1970-es, 80-as években világszerte megnövekedett a szabadidő kérdéssel foglalkozó kutatások és publikációk száma annak következtében, hogy változott a munkában töltött idő mennyisége, nagyobb hangsúlyt kapott az egészséges életmód, az ember nagyobb figyelemmel fordult a természet felé. Hazánkban a szabad szombatok bevezetésével nagy lendületet kapott a szabadidő-kutatás, elsősorban a napi, heti szabadidő eltöltésének kérdése. Ez azonban nemcsak a törvényes munkaidő függvénye. A létfenntartás diktálta munkavállalás, egy adott csoport, réteg értékrendje, szabadidős szokásai jelentős befolyásoló tényezői annak, hogy az egyén mire mennyi időt fordít. Az sem elhanyagolható, milyen gazdasági, kulturális, szervezeti feltételek mellett vehetők igénybe a szabadidő eltöltésének eszközei. Viszonylag jobban megragadható az éves szabadság mint a szabadidő jól elhatárolható része. A 80-as évek végéig kialakult a társadalom széles rétegeiben az igény, hogy az évből egy-két hetet valóban pihenéssel, regenerálódással töltsenek. Ehhez államilag jelentősen dotált üdültetési rendszer állt rendelkezésre (szakszervezeti, vállalati stb.), de nőtt a saját erőből itthon vagy külföldön üdülők száma is. A rendszerváltozás után az állami dotáció jelentősen csökkent, az üdültetés rendszere átalakult, sok területen teljesen megszűnt a korábbi forma. Az anyagi terhek növekedése, a nagyarányú munkanélküliség a szabadidő eltöltése helyett a megélhetés kérdését helyezte előtérbe. A családok anyagi ellehetetlenülése, az intézményeskedvezményes üdültetés átalakulása és megdrágulása a kiskeresetű rétegek számára elérhetetlenné, illetve „luxussá” tette a szabadság üdüléssel történő eltöltését. Sokan azonban anyagi erejüket meghaladóan törekszenek arra, hogy legalább a gyermekük részesüljön a nyári tanítási szünetben valamilyen üdülési lehetőségben. A korábbi gyermekmozgalmi szervezésű üdültetés, illetve államilag dotált gyermeküdülési rendszer széthullásával, a költségek jelentős növekedésével nem kis nehézségbe ütközik e cél elérése. Ma minimális számban található hazánkban olyan vállalati, önkormányzati vagy állami fenntartású gyermeküdülő, amely ne kényszerülne a minél nagyobb gazdaságosság elérése érdekében az üdülési díjak növelésére. Ezen csak részben enyhít az üdülési pályázati rendszer, ezért ma a legolcsóbb formák a legnépszerűbbek.

Irodalom

1. A Népszövetség statisztikai szakértői bizottságának 1937. jan. 22-i jelentése, valamint az ENSZ világkonferenciája az idegenforgalomról és a nemzetközi utazásokról. Róma, 1963.
2. Dr. Claude Kaspar: Turisztikai alapismeretek. KIT Kft. Bp. 1992. 16 -18. o.
3. Farkas Endre (szerk.) Nyugodtan tegezz! Iskolafejlesztési Alapítvány, Bp. 1992.
4. Karpf, K.: Der touristische Konsum. Habilitationsschrift. Bern, 1954.
5. Vidovszky Gábor (szerk.): Neveljünk, önneveljünk örömmel! IMAGE. Bp.,1993.
6. Gordon, Th.: A tanári hatékonyság fejlesztése. Gondolat, Bp., 1989.
7. Ranschburg—Popper: Személyiségünk titkai. MRT-Minerva, Bp.,1978.
8. Ranschburg: Félelem, harag, agresszió. Tankönyvkiadó, Bp., 1975.

9. Nagy Ádám (szerk.): A komfortzónán is túl. Neumann Egyetem – Ifjúság szakmai Társaság, Kecskemét, 2018.

Az írás eredeti megjelenési helye: Fejlesztő pedagógia 1997/4-5.

Az üdülés-táboroztatás kiváló lehetőség a személyiség komplex fejlesztésére. Szolgálja a testi és szellemi felfrissülést, közvetlen tapasztalatok alapján nyújt természeti és társadalmi ismereteket, új perszonális kapcsolatok kialakítására alkalmas, erősíti az önbizalmat, kitartást, elősegíti az önkiszolgálás és önállósodás folyamatát. Az életöröm forrása. Egyszóval a rekreáció és kreáció eszköze. Az üdülés-táborozás sajátos pedagógiai szituáció, amely adekvát módszereket, eszközöket igényel. A szabadidő-pedagógia azonban elég mostohán kezeli e részterületet, úgyszólván alig található olyan szakirodalom az utóbbi években, amely behatóan foglalkozna ezzel a kérdéskörrel. Szervezetek, magánszemélyek, mozgalmak, pártok, szövetségek és iskolák széles skálája vállalkozik ma gyermeküdülés szervezésére, néha érthetően, gyakran teljesen spontán módon. Az, hogy valaki gyermekként jól érezte magát egy nyári táborban, még nem biztosítéka annak, hogy jó tábort tud szervezni.) Ilyen körülmények között felértékelődött az iskolai szervezésű üdültetés. Különösen fontos lenne olyan módszertani anyag megjelentetése, amely nemcsak programot ajánl, hanem pedagógiai segítséget is nyújt a gyakorlati lebonyolításhoz. Az igazi célt, a testi és a szellemi rekreációt csak pedagógiailag helyesen előkészített, jól megválasztott programmal, a sajátos helyzetnek megfelelő módszerekkel lehet elérni. Ellenkező esetben még az otthoni fegyelmező korlátok is leomlanak, elszabadulnak az indulatok, uralkodóvá válhat a szabados magatartás. Ezt igazolja, hogy megszorodott a gyermek- és ifjúsági táborokban a rongálás, a rendbontás, a fegyelmezetlenség. Égetően fontos tehát ennek az évről évre visszatérő kérdésnek mint pedagógiai problémának helyes kezelése és megjelentetése a kutatómunkában, a szakirodalomban és a módszertani segítségnyújtásban, hiszen valamilyen módon érinti szinte az egész gyermek- és ifjúsági korosztályt.

„Bakonyi kosár” A kistérségi intézményfenntartói társulás modelljei³

A magyar közoktatás egyik jelentős problémája a kistelepülési iskolák fenntartásának finanszírozása, valamint a minőségi oktatás tárgyi és személyi feltételeinek biztosítása. A tanulmány olyan feladatellátási modelleket mutat be, amelyek magasabb színvonalú oktatást, gazdaságosabb működést tesznek lehetővé azért, hogy több kistelepülés közös közoktatási feladatellátásra társul. A bemutatott modellek mindegyike törekszik arra, hogy a társult intézmények megőrizhessék önállóságukat, sajátos pedagógiai arculatukat, de eközben megteremtődnek a minőségi oktatás feltételei, könnyebben biztosítható a szaktárgyi oktatáshoz szükséges személyi-szakmai háttér, s gazdaságosabbá válik az intézmények működtetése.

Az elmúlt évtizedek, évek során a magyarországi lakosság és a gyermekek száma jelentősen csökkent. A kevesebb iskolás gyerek egy ideig jó hatással volt az oktatás feltételeire: csökkentek az osztály-, illetve csoportlétszámok, miközben nem apadt jelentősen a pedagóguslétszám, lényegében változatlan maradt az intézményi szerkezet. Napjainkra azonban a meglévő szerkezet már nem tölti be zavartalanul a szerepét elsősorban a gazdasági, működtetési terhek miatt, de más tényezők is közrejátszanak ebben.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás sürgeti a területi igazgatás szerkezetének újragondolását. A csatlakozás egyik fontos eleme a kistérségi feladatellátás megszervezése, kiterjesztése a gazdaságra, a közigazgatásra és a humán területekre egyaránt.

A települési önkormányzatok egyik legfontosabb kötelezettsége a közoktatási feladatok ellátása, amely a jelenlegi egymástól elszigetelt rendszerben nehezen megoldható. Nem garantált a viszonylag azonos színvonal elérése sem, sérül a tanulói esélyegyenlőség elve.

Keresni kell tehát azokat a megoldásokat, amelyek a jövő generáció nevelése, oktatása szempontjából kedvezőbbek a jelenleginél, gazdaságosabb működtetési feltételek mellett magasabb minőségi színvonalat biztosítanak. Ennek egyik, központilag preferált formája a kistérségi együttműködés az oktatás-nevelés területén is.

A Bakony aprófalvas településeit komolyan érintik mindezek a problémák, ezért tartalmi, szervezeti és gazdasági téren egyaránt keresik a megoldást.

A Bakonyi Önkormányzati Szövetség felkérésére pályázat keretében a Ráció Szakértői Iroda 18 településre kiterjedő kistérségi intézményfenntartói társulás modellsorát készítette el 2003-ban.

---

3 Törzsök Károllyal közösen jegyzett írás {A Szerk.}

A zirci kistérségtől nem idegen a feladatok közös megoldására létesítendő társulás: működik a Családsegítő és Gyermejköltségi Szolgáltatást támogató szolgálat, folyamatban van a belső ellenőrzést segítő szakmai szolgáltató társulás szervezése, több település jelenleg is oktatási társulásban oldja meg feladatait, de spontán kistérségi együttműködési formának tekinthető a szabad iskolaválasztás alapján kialakult, a lakóhelytől és társulásoktól eltérő intézményekbe bejáró gyermekek iskoláztatása is. A kistérségi társulások törvényi szabályozása folyamatban van, de nem lezárt.

Tanulmányunk a megoldások megtalálása érdekében kíván bemutatni néhány alternatívát előnyeivel és hátrányaival együtt.

Olyan *kistérségi közoktatásifeladat-ellátási modelleket* szeretnénk bemutatni, amelyek magasabb színvonalú ellátást, költségkímélő, gazdaságosabb működtetést biztosíthatnak azáltal, hogy a szerkezet és a szervezeti irányítás, valamint a gazdálkodás önkéntességén alapuló kistérségi társulás formájában valósul meg. Alternatív megoldásokat mutatunk be a társulás különböző szintű megvalósítási módjaira, amelyekben a települések részben vagy egészen megőrizhetik saját iskolájukat, intézményeik sajátosságait, főbb pedagógiai célkitűzéseiket. A fenntartók választási lehetőséget nyernek a társulási alternatívák között, megkereshetik azt a formát, amely számukra a legkedvezőbb.

A tanulmány három fő részből épül fel: a helyzetelemzésből, a társulási modellek bemutatásából, a térség demográfiai előrejelzésének mutatóiból.

Helyzetelemzés

Zirc és környéke statisztikai kistérség a Bakony északkeleti részén terül el. 17 település tartozik hozzá, a térségi központ városi rangú, a többi 16 település község. A kistérség lakosainak száma 2003. január 1-jén 21 957 fő, a térségi központnak, Zircnek 7452 lakosa van. Csatlakozni kíván még a kistérségen kívüli Hárskút község, amely statisztikailag nem, földrajzilag azonban része a zirci kistérségnek.

A kistérség településszerkezete hatással van az önkormányzatok által fenntartott intézményhálózatra. A közoktatási intézményekben ellátandó gyermekek alacsony létszáma, az ebből adódó gazdaságtalan működtetés miatt a feladatok ellátására több társulás is létrejött. Társuláson kívül, önállóan látja el a közoktatási feladatokat öt község, valamint Zirc a normál általános iskolások és óvodások esetében.

Szinte minden település fogad más községből gyerekeket, de több faluból járnak Veszprémbe és néhány kistérségen kívüli település iskolájába.

Az intézményhálózat vizsgálata számos tanulsággal szolgál.

A *községek óvodáiban* a 22 óvodai csoportban 2003 őszén 457 gyermek volt. Az egy óvodai csoportra jutó gyermekek száma 20,7 fő. Adataink szerint ez a mutató a megyei, a régiós és az országos átlagtól némileg elmarad, de az eltérés nem

számottevő. A térségben 12 település tart fenn óvodát, ebből mindössze négy működik fenntartói társulásban, nyolc óvoda önálló intézmény.

Az *iskolai oktatásban* a kistérséghez tartozó községekben élő gyermekek száma indokolja, hogy az önkormányzatok a közoktatási törvény 86. §-a által előírt alapfokú oktatásra vonatkozó feladatot ne önállóan, hanem társulások keretében oldják meg. A létrejött társulások a következők:

- Bakonybél – Pénzesgyőr,
- Bakonyszentkirály – Bakonyoszlop – Csesznek,
- Borzavár – Porva,
- Csetény – Szápár,
- Olaszfalu – Eplény.

Saját intézmény fenntartásával oldja meg az oktatás feladatát Bakonyháza, Duda, Jásd, Nagyesztergár, Lókút.

A községi önkormányzatok által fenntartott iskolákban igen alacsony az egy osztályra jutó gyermekek száma. Az osztályok átlagos feltöltöttsége az országos átlaghoz viszonyítva a közösen fenntartott iskoláknál nem éri el a 80, az önállóknál a 75 százalékot. Az alacsony létszám igen megnöveli az egy gyermek oktatására fordítandó fajlagos költségeket.

Az alábbi grafikonban az egyes évfolyamok átlagos osztálylétszámait tüntettük fel, összehasonlítva a közoktatási törvény szerint megengedett maximális osztálylétszámmal.

A társulások formájában fenntartott iskolák tanulóinak egy része naponta utazásra kényszerül, de jelentős azoknak a tanulóknak a száma is, akik társulási formán kívül járnak más település iskoláiba. Ez térségen belül 130 fő. A jelenség következtében Bakonybél közel 6,2 millió, Borzavár 4 millió, Olaszfalu közel 4 millió forint normatív támogatástól esik el.

Tárgyi és személyi feltételek

Egy intézmény, intézményrendszer működtetésének egyik alapvető feltétele, hogy rendelkezzen megfelelő befogadó *épülettel*. Az épületekre vonatkozóan is végeztünk helyzetelemzést.

A kistérségben a fenntartó önkormányzatok erőfeszítései ellenére sincs meg az épületben a korszerű oktatás minden feltétele, ennek ellenére megoldják az intézmények a közoktatási törvény által előírt feladataikat. Leginkább tornaterem, orvosi szoba, irodák, szertárak stb. hiányoznak. Az óvodákban lényegesen kisebb a lemaradás, mint az iskolákban.

Eszközökkel az óvodák megfelelő módon ellátottak, a nevelés feltételei biztosítottak. Javítandó az udvari játékok minősége, korszerűsítése. Az iskolákban egyes tantárgyak ellátottsága jelentős kívánnivalókat hagy maga után. Elsősorban a nagy értékű

kémiai, fizikai eszközök, a korszerű számítástechnikai eszközök, nyelvi laborok hiányoznak. Ezek a hiányok az oktatás színvonalát is befolyásolhatják.

A gyermekétkeztetés a legtöbb helyen kiépített HACCP-rendszer szerint működik, de a fenntartó önkormányzatok nehezen birkóznak meg a kifőző konyhák szabvány szerinti felszerelésének biztosításával.

A *személyi feltétel* az óvodákban biztosított. Az előírt végzettséggel az óvónők 9 százaléka nem rendelkezik. A dajkák többségének van szakképesítése.

A községek iskoláiban a szükségesnél több a *tanítói végzettséggel* rendelkező pedagógus. Ők sok helyen kapnak beosztást az 5–8. osztályban. Szakképesítésük az 5–6. évfolyamon akkor fogadható el, ha a tanított tantárgynak megfelelő speciális végzettséggel is rendelkeznek, azonban kötelező munkaidejük nem tölthető ki az iskola mérete miatt e követelménynek megfelelően. Ugyanakkor több településen *szaktanár* is tanít alsó tagozatban, ami szintén nem megengedett. A szaktanári ellátottság nagyon vegyes képet mutat. Képesített szaktanárból mindegyik tantárgyból egyik helyen hiány, a másik helyen felesleg van. A községek iskoláiban mindenütt a német nyelvet oktatják. A tudományos élet és az informatika nyelvét – az angolt – iskolai oktatásban nem tanulhatják a gyermekek, ami a továbbtanulás során komoly hátrányt jelent.

Az *óvodák működtetésének fajlagos költsége* szorosan összefügg az óvodai csoportok telítettségével. Azokban az óvodákban, ahol a csoportban elhelyezett gyermekek száma a törvény által megengedett létszám 50-60 százalékát teszi ki, az egy gyermekre jutó kiadás igen magas, hét- és nyolcszázézer forint között van. A társulás gazdasági hasznát jól mutatja Bakonyszentkirály és Csetény példája, ahol az egy gyermekre jutó költség ennek a fele.

A költségek között a legnagyobb tételt a dolgozói foglalkoztatással összefüggő kiadások jelentik. A személyi juttatás és a hozzákapcsolódó járulék mindenütt meghaladja a 70 százalékot, a legtöbb helyen a 75 százalékot is.

Az óvodák fenntartásához három költségvetési forrás áll az önkormányzatok rendelkezésére: állami normatív támogatás, az intézmény saját bevétele és az ezeket kiegészítő fenntartói hozzájárulás. Az önkormányzatokat az utóbbi érinti, ugyanis a kiegészítést egyéb bevételi forrásaikból tudják teljesíteni más feladatok terhére.

Az iskolai oktatás fajlagos költségeinél a két szélső pontot leszámítva lényegesen kisebbek az eltérések, mint az óvodák működtetésénél. A társulásban részt vevő önkormányzatok esetében az egy gyermekre jutó költség általában alacsonyabb, mint a többi önkormányzatnál. A normatív támogatás aránya még inkább kifejezi a gazdaságosságot a társult önkormányzatok esetében.

A *pedagógiai/nevelési programok* nagy hasonlóságot mutatnak. Térségi jellegzetesség a természeti környezet védelme és tisztelete, a német nemzetiségi kultúra és hagyomány ápolása. Ez megjelenik az óvodai és az iskolai nevelési/pedagógiai programokban is. Oktatási téren a biztos alapkészségek

kialakítására helyezik a fő hangsúlyt. Azokban az esetekben, amikor a társulás nem többcélú intézményben történik, az iskolák/óvodák megőrizhetik programjaikat. A többcélú, közös fenntartású társulás esetében a hasonlóság miatt nehézség nélkül kidolgozható a programok közös része, és hozzájuk illeszthető az egyes intézmények sajátosságait megőrző kiegészítő program, ezáltal a tagintézményeknek nem kell lemondaniuk specialitásaikról a társulásban sem.

Társulási modellek

A koncepció kidolgozásakor figyelembe vettük, hogy a térségben jelenleg is több társulás működik, valamint, hogy a készülő társulási törvény szerint egy kistérségben csak egy társulás hozható létre. Ebből következik, hogy Zirc nem hagyható ki, célszerű a társulás centrumának tekinteni, azonban a társuló önkormányzatok döntése más is lehet.

A társulási modelleket hét változatban dolgoztuk ki, ebből ötöt mutatunk be. Figyelembe vettük, hogy a kistérség önkormányzatainak egy része ódzkodik a közös intézményfenntartói társulástól, ezért igyekeztünk lazább együttműködési változatokat bemutatni, amelyek szakmai, tanügy-igazgatási szempontból jelentősek. A magasabb szervezetségű társulások magukban foglalják az alacsonyabb szervezetségűek funkcióit, tartalmilag tovább építik azokat, így a koordinációs iroda fenntartásától eljutunk az egycentrumú kistérségi közös intézményfenntartói modellig.

Első modell

A kistérség többcélú társulást hoz létre, amelynek központi települése Zirc városa. A társulás az önkormányzatok számára önkéntes, az önkormányzatoknak joguk van a társulási célok közül egyet vagy többet választani.

Társulásra választható közös feladatok:

- kistérségi fejlesztési feladatok,
- gyermekjóléti és családsegítési szolgáltatás,
- ellenőrzéssel kapcsolatos együttműködés,
- közoktatással összefüggő feladatok,
- egyéb.

A társult önkormányzatok a *közoktatással összefüggő feladatok koordinálására társulási központot* hoznak létre, egy centrummal. A jelenlegi óvodai és iskolai szerkezet érintetlen marad. Az oktatási-nevelési intézmények önállóak, fenntartásukról a település önkormányzata a jelenlegi gyakorlatnak megfelelően gondoskodik. Az intézmény működésével összefüggő, nem fenntartói hatáskörbe tartozó irányítói feladatokat a település polgármesteri hivatala látja el (törvényességi felügyelet, szervezési, munkaszervezési ellenőrzés stb.). E feladatban segít a *koordinációs központ*, szervezi a közös pályázatokat, nyilvántartja a jogszabályi előírásokat, változásokat, ezek alkalmazásában segíti az önkormányzatokat, kezeli a

társég közoktatási adatbázisát. A társult önkormányzatok biztosítják a koordinációs központ működéséhez szükséges közös költségvetést, valamint biztosítják a közös pályázatokhoz szükséges önrészt. A társulást a *polgármesterek tanácsa* irányítja.

A jelenlegi jogszabály szerint fennmaradhatnak a már létező társulások, jogosultak lennének a kiegészítő normatív támogatásokra (a többi önkormányzat jogértelmezésünk szerint ebben nem részesülhet). Következésképpen a társulás csak a pályázatokon elnyert összeggel jut a térség számára a közoktatási feladatok ellátásához bevételi többletbe.

Előnyei

- Javul az intézmények működésének és irányításának szabályozottsága.
- Lehetővé válik az önkormányzati társulások számára kiírt pályázatokban való részvétel.
- Az intézményhálózatra vonatkozó térségi fejlesztési koncepció egységessé válik, elkerülhetők a párhuzamos, költséges fejlesztések.
- Az intézmények megőrizhetik saját pedagógiai, nevelési programjukat.

Hátrányai

- A jelenlegi struktúrában meglévő különbözőségek megmaradnak.
- Az anyagi források nem bővülnek jelentősen, sőt a koordinációs központ fenntartása kiadást jelent az önkormányzatoknak.
- A pedagógusállomány összetételében található hiányosságok nem szűnnek meg.

A koordinációs iroda működtetéséhez legalább egy felsőfokú végzettségű – a közoktatási területre szakképzett – előadó, valamint egy napi négy órában foglalkoztatott ügyintéző szükséges. A két dolgozó foglalkoztatásának költsége a kívánt képzettséget figyelembe véve, a jelenlegi átlagbérrel számolva mintegy 3 millió 500 ezer forint.

A koordinációs irodát fel kell szerelni megfelelő informatikával, internet-hozzáféréssel, ennek egyszeri beruházási költsége mai áron mintegy ötszázezer forint. Az iroda technikai költségei – irodahasználati bérlet nélkül – ugyanilyen összegre becsülhetők.

Az iroda folyamatos működéséhez és az egyszeri beruházásokhoz szükséges költségek fedezete a kistérség önkormányzatai által történő befizetés, amelynek alapja az óvodai ellátásban és iskolai oktatásban részt vevő gyermekek száma. A működtetés forrása részben előteremthető azzal is, hogy az iroda által sikeresen végigvitt pályázaton elnyert összeg meghatározott százalékát a kedvezményezett önkormányzat befizeti a társulásnak.

Többcélú társulás létrehozása esetén az állami költségvetésben a társulások támogatására elkülönített pénzalapból pályázat útján hozzájárulást lehet nyerni.

Második modell

A meglévő rendszer működtetése központi tanügy-igazgatási társulással

A társult önkormányzatok a közoktatási intézmények *tanügy-igazgatási irányítására, feladatai koordinálására társulási központot* hoznak létre, egy centrummal. A társulás cégbíróság által bejegyzett önálló jogi személy. A társult önkormányzatok intézményei fenntartói szempontból önállóak maradnak.

A társulásban részt vevő önkormányzatok a kitűzött közös feladatok megoldásának elősegítésére *koordinációs irodát* hoznak létre. Az iroda feladatait és alkalmazotti létszámát a polgármesterek tanácsa határozza meg. Valószínű alkalmazotti igény: egy főállású szakreferens, egy adminisztrátor, valamint a különböző szakterületeken felmerülő feladatok elvégzéséhez alkalmi foglalkoztatás lehetőségének biztosítása.

A társult önkormányzatok megállapodás alapján megbízzák a koordinációs irodát speciális szakemberek és hiányszakmák munkáltatói jogkörének ellátásával (fejlesztő pedagógus, angoltanár, számítástechnikai szakember stb.). Ezek a dolgozók a társulás alkalmazásában állnak, munkaidejük felhasználásához az igazgatók tanácsának egyeztető közreműködését kell kérni.

Az irodát célszerű a társulási központ polgármesteri hivatalának szervezeti egységébe telepíteni. Az iroda dolgozóival szemben az alapvető munkáltatói jogokat a polgármesterek tanácsa gyakorolja, munkájuk operatív irányítását a város polgármestere végzi. A koordinációs iroda költségvetéséről a társulási tanács dönt.

A tanügy-igazgatási koordinációs iroda ellátja

- a közoktatás közigazgatási feladatainak segítését,
- a közoktatási információs rendszer működtetését,
- a szakmai közösségek működtetésével a pedagógiai szakmai szolgáltatási feladatokat (továbbképzés, tanulmányi, kulturális és sportversenyek stb.),
- a pedagógusok állandó helyettesítését.
- Elkészíti a körzet éves munkaprogramját, pénzügyi tervét, az éves munka szakmai és pénzügyi beszámolóját.
- Évente beszámol a körzet polgármestereinek a körzetben végzett munkáról.

Előnyei

- Megmarad a jelenlegi intézményi szerkezet a településeken.
- A fenntartó önkormányzatok szakmai kompetenciája növekszik.
- Összehangoltan működik a térség munkaerő-gazdálkodása, továbbképzése, szakmai szolgáltatása.
- Pontosabbá válik az adminisztráció, nő a pályázatok szakszerűsége, növekednek a nyerési esélyek hazai és európai uniós pályázatokban.
- Megőrzik pedagógiai programjuk önállóságát.
- A jegyzők az államigazgatási, ellenőrzési feladataikhoz jelentős segítséget kapnak.

Hátrányai

- A társulási koordinációs iroda fenntartásának anyagi feltételeit az önkormányzatoknak biztosítaniuk kell.
- A széttagoaltságból adódó hátrányok fennmaradnak.
- A társulás egyeztetési kötelezettséget ró az önkormányzatokra.

A két főállású dolgozó foglalkoztatásának éves költsége 2003–2004-es becslés szerint (járulékaival együtt) körülbelül négymillió háromszázezer forint. A megbízási díj – ami lehet bérjellegű vagy tiszteletdíjas bérkifizetés, vállalkozó esetén dologi költség – éves kerete ötszázezer forint.

Az iroda felszerelésére és működtetésére vonatkozó költségeket az előző pontokban becslés szintjén megadtuk.

A társulás működtetésének forrásai megegyeznek az előző pontban leírtakkal.

Harmadik modell

A térségen belül meglévő társulások kibővítése, újak létrehozása

Említettük, hogy a térségen belül a közoktatási feladatok ellátására több társulás is létrejött a korábbi években, azonban néhány önkormányzat önálló óvodát és általános iskolát tart fenn. Ezek az intézmények – Zirc kivételével – igen alacsony létszámmal, a társulások formájában részt vevőknél általában kevésbé gazdaságosan működnek. Az egy-két csoportos óvodák önálló intézményként való működtetése sem költségkímélő, ezért célszerű és lehetséges a kistérség valamennyi intézményét társulások formájában működtetni.

A térségen belül a meglévő társulások mellé további társulások hozhatók létre.

- Zirc város és Lókút (esetleg Hárskút) társulása az óvodai ellátásra és általános iskolai oktatásra.
- Csetény község meglévő és működő társulásának kiegészítése Jásd községgel az óvodai ellátásra és az általános iskolai oktatásra. Az 1–4. osztályos gyermekek általános iskolai oktatása helyben (Jásdon) történik.
- Bakonyháza, Dudar és Nagyesztergár intézményfenntartói társulása az óvodai ellátás és általános iskolai oktatás közös ellátására. Dudar a két községből csak a 7–8. osztályos tanulókat tudja befogadni. Az ennél alacsonyabb évfolyamra járó tanulók oktatása helyben történik.
- Olaszfalu és Eplény meglévő társulásának kiterjesztése az óvodai ellátásra.

Előnyei

- Könnyebben biztosítható az egyes tantárgyak ellátására a megfelelő szakos végzettséggel rendelkező pedagógus, ezáltal jobb lehet az oktatás színvonala.
- A megtakarításokkal és a társulással együtt járó normatív támogatás növekedése jelentős többletforrást biztosít az önkormányzatok számára.
- A gyermekek egy részének oktatása lakóhelyükön történik, a községek nem maradnak iskola nélkül.

Hátrányai

- Több, eddig önálló intézmény elveszíti önállóságát.
- Megnövekszik az utazó gyermekek száma.
- A közalkalmazottak egy részének megszűnik a munkaviszonya.

Az új társulások mellett létrehozható a korábbi modellekben részletesebben leírt társulási forma a közoktatással összefüggő közös feladatok megoldására, a fejlesztési irányok közös meghatározására, a társulások számára kiírt pályázatokban való közös részvételre, a koordinációs iroda működtetésére.

Minden társulásra, azok minden településére kidolgoztuk a társulás várható anyagi előnyeit, következményeit. Példaként bemutatjuk Bakonynána, Jásd és Csetény társulás előtti és utáni költségösszetevőit.

A társulás létrehozása esetén a legkisebb mértékű átalakítás következtében is jelentősen csökken az önkormányzati hozzájárulás mértéke.

Negyedik modell

Egy társulás több alközponttal

A kistérség önkormányzatai közösen döntenek a közoktatási feladat ellátásáról. A társult önkormányzatok a közoktatással összefüggő feladatok ellátására feladatellátási *mikrocentrumokat* alakítanak ki, amelyek a társuláson belül *alközpontokat* képeznek, a centrumok egyúttal a *gesztortelepülések*, amelyeket dőlt betűvel jelöltünk.

- *Zirc*: a társulás központi intézménye Zirc általános iskolája és óvodája; intézményegységei: Lókút és Hárskút óvodája és iskolája.
- *Bakonybél*: a társulás központi intézménye Bakonybél iskolája, intézményegysége a község óvodája.
- *Bakonyszentkirály*: a társulás központi intézménye Bakonyszentkirály általános iskolája, intézményegysége a község óvodája.
- *Borzavár*: a társulás központi intézménye Borzavár általános iskolája, intézményegysége a község óvodája.
- *Csetény*: a társulás központi intézménye Csetény általános iskolája; intézményegységei: Jásd és Szápár 1–4. évfolyamos általános iskolája, Csetény, Jásd és Szápár óvodája.
- *Dudar*: a társulás központi intézménye Dudar általános iskolája; intézményegységei: Bakonynána és Nagyesztergár 1–6. évfolyamos általános iskolája, Dudar, Bakonynána és Nagyesztergár óvodája.
- *Olaszfalu*: a társulás központi intézménye Olaszfalu általános iskolája; intézményegységei: Olaszfalu és Eplény óvodája.

A felsorolt településeken lévő oktatási intézmények önállóak, hozzájuk tagintézmények kapcsolódnak, az intézmények fenntartásáról a székhely szerinti önkormányzat gondoskodik a hozzájuk kapcsolódó önkormányzatokkal együtt.

Az alközpontokhoz társult önkormányzatok képviselő-testületei fogadják el a gesztorönkormányzat által előkészített éves intézményi költségvetési tervezeteket és annak évközi módosításait.

A közoktatási intézmények alapító okiratát a gesztor önkormányzat adja ki a társulásban részt vevő önkormányzatokkal egyetértésben.

Az egyes alközpontokban működő intézményekben elvégzendő *fejlesztések, beruházások kérdésében a kistérségi társulás élén álló polgármesterek tanácsa dönt, a fejlesztéssel összefüggő pályázatokat a társulási tanács nyújtja be, a szükséges önrészt a fejlesztéssel érintett önkormányzatok teremtik elő.*

Az intézmény működésével összefüggő, nem fenntartói hatáskörbe tartozó irányítási feladatokat a gesztorszékhely szerinti polgármesteri hivatal látja el (törvényességi felügyelet, szervezési, munkaszervezési ellenőrzés stb.).

A társulásban részt vevő *valamennyi* alközpontban működő *közoktatási intézmény a szabad férőhelyeire fogadja* a társult önkormányzatok területéről azokat a gyermekeket, akik a szabad iskolaválasztási jog értelmében az alközpont intézményeiben alkalmazott nevelési, illetve pedagógiai program szerinti nevelésben kívánnak részt venni.

A társulásban részt vevő önkormányzatok a kitűzött közös feladatok megoldásának elősegítésére *koordinációs irodát hoznak létre.*

Az iroda feladatait és alkalmazotti létszámát a polgármesterek tanácsa határozza meg a közös feladatok alapján.

Az irodát célszerű a társulási központba, a zirci polgármesteri hivatal szervezeti egységébe telepíteni. Az iroda dolgozóival szemben az alapvető munkáltatói jogokat a polgármesterek tanácsa gyakorolja, munkájuknak operatív irányítását Zirc város polgármestere végzi. A koordinációs iroda közoktatási szakreferensének javasolt feladatait az előbbi kidolgozott modelleknél részletesen leírtuk.

Előnyei

- A koordinációs iroda létrehozásával nő a szakszerűség, a törvényesség.
- Összehangolt lesz a tanügy-igazgatási tevékenység.
- Könnyebben biztosítható az egyes tantárgyak ellátására a megfelelő szakos végzettséggel rendelkező pedagógus, ezáltal az oktatás színvonala emelkedhet.
- A megtakarításokkal és a társulással együtt járó normatív támogatás növekedése jelentős többletforrást nyújt az önkormányzatok számára.
- A gyermekek egy részének oktatása lakóhelyükön történik, a községek nem maradnak iskola nélkül.
- Az oktatással összefüggő fejlesztések összehangoltak lesznek.
- Biztosított a kistérségek számára kiírt pályázatokban való részvétel, nő a nyeresési esély.

Hátrányai

- Több, eddig önálló intézmény elveszíti önállóságát.

- Az utazó gyermekek száma megnövekszik. A közalkalmazottak egy részének megszűnik a munkaviszonya.
- Az önkormányzatok számára egyeztetési kötelezettséget jelent.

Zirc város a társulás tagjaként jogosult a jelenleg bejáró 111 gyermek után a tanulónkénti 33 900 forint normatív támogatásra. Ennek összege a 2003. évi költségvetési törvény szerint 3760 ezer forint. (2004-ben 4040 ezer forint.)

A már működő társulások normatív támogatása a jelenlegi szinten marad, illetve a térség más településeiről bejáró gyermekek után is felveheti a kiegészítő normatívát, így némileg növekedhet.

A létrehozható és kibővíthető társulások esetében az elérhető gazdasági eredmény azonos az előző pontban leírt mértékkel, illetve a létrehozandó társulásban nem érintett bejáró gyermekek után is igényelhető ebben az esetben a normatív támogatás.

1. táblázat A társult települések kiadásainak változása, becslés szerint (ezer forintban)

	Bakony nána	Csetény	Dudar	Eplény	Jásd	Nagy esztergár	Olasz falu	Zirc
Kiadás növekedése	–	–	6500	–	–	–	–	–
Kiadás csökkenése	8600	–	–	–	15500	7100	–	–
Normatíva- csökkenés	6300	–	–	–	9344	7600	–	–
Normatívanövekedés								
– alapnormatíva	–	8342	12416	–	–	–	–	–
– társulási	4573	1460	9172	610	2 338	3153	1320	3760
– kistérségi	2660	1032	1536	432	1656	–	963	–
– bejáró	–	–	1440	–	–	–	–	–
Egyenleg	+9476	+11800	+18064	+1042	+10150	+2653	+2256	+3760

Az adatokban nem szerepel az egyes iskoláknál leírt és végrehajtható szerkezeti változás által elérhető megtakarítás (1–4. évfolyamon lehetséges összevonások).

Ötödik modell

Társulás egy centrummal

A térség önkormányzatai közoktatásfeladat-ellátási kötelezettségüket egycentrumú társulás létrehozásával oldják meg. A társulás önálló jogi személy.

A közoktatási intézmények irányítására, működési feltételeik biztosítására szakmai és gazdasági ellátó szervezetet hoznak létre. Élére felelős vezetőt kell megbízni, aki a feladatainak teljesítésével a polgármesterek tanácsának köteles elszámolni.

Az egyes telephelyeken működő oktatási, nevelési intézmények alapidokumentumait, azok módosításait a polgármesterek tanácsa hagyja jóvá. Ezekben meg kell határozni az egyes intézmények beiskolázási körzeteit, az ott élő gyermekek felvétele kötelező az intézmény számára.

Az intézményfenntartói társulásban a közoktatási feladat ellátására költségvetés készül, amelynek alfejezeteiben határozzák meg az egyes közoktatási intézmények kiadásait és saját bevételi előirányzatait. A gazdálkodás feladatát a szervezeten belül létrehozott gazdasági munkacsoport végzi, amelynek feladata a tervezés, könyvelés, pénzellátás, árubeszerzés és karbantartási feladatok koordinálása. A létrehozandó szervezet becsült létszáma 7-8 fő.

Az egyes telephelyeken működő intézmények szakmailag önállóak, a munkáltatói jogkört önállóan gyakorolják az intézmények vezetői, gazdálkodásukra a részben önálló gazdálkodó formát javasoljuk alkalmazni. (Kötelezettségvállalást csak ellenjegyzéssel, a fedezet igazolásával tehetnek.)

A szakmai irányítást az ellátó szervezetbe telepített közoktatási referens (referensek) végzi. Javasolt feladatait az előző modelleknél részletesen leírtuk. A tankötelezettség teljesítésével összefüggő hatósági feladatokat a telephely intézményvezetőjének jelzései alapján a gyermek lakhelye szerinti jegyző látja el.

Az önálló intézmények vezetőivel kapcsolatos alapvető munkáltatói feladatokat a polgármesterek tanácsa gyakorolja az intézmény ellátási körzetéhez kapcsolódó települések képviselő-testületei véleményének megkérésével. A nem alapvető munkáltatói jogokat a társulás soros elnöke, a speciális és hiányszakokra vonatkozó munkáltatói jogokat az ellátó szervezet vezetője az igazgatók tanácsával történő egyeztetés alapján gyakorolja.

Az intézmények működéséhez szükséges forrásokat a normatív támogatásokból és saját erőből lehet előteremteni.

A saját bevétel tervezése a megelőző évek bázisadatai, tapasztalatai alapján lehetséges. Az érvényes rendszer szerint a fenntartói kiegészítést csak a társulásban részt vevő önkormányzatok tudják előteremteni az egyéb bevételeik terhére. A kiegészítést is meg lehet határozni normatív alapon: az óvodai ellátásban és az általános iskolai oktatásban részt vevők száma alapján. A társulásban lévő önkormányzatok ugyanannyit – fejkvótát – fizetnek gyermekeként az óvodai ellátás, illetve az iskolai oktatás költségeinek fedezésére.

Előnyei

- Önálló pedagógiai programjaikat megőrizhetik.
- Sok elaprózódó szolgáltatás koncentrálható néhány centrumba, ezáltal költségtakarékosabban működtethető (például csaknem minden nagyobb településen működik főzőkonyha).
- Irányított munkaerő-gazdálkodással javítható a térségben a szakosellátottság, ami elősegítheti a szakmai munka színvonalának javítását.

- A hatályos jogszabályoknak megfelelő működés feltételei jobban biztosíthatók, mint az elszigetelten működő kis intézményekben.
- A pályázatokon való részvétel a társulás számára nagyobb lehetőséget biztosít, mint a kistelepüléseknek külön-külön.
- A térség valamennyi intézményére kiterjedő központi árubeszerzés jelentős költségmegtakarítással járhat.

Hátrányai

- A polgármesterek tanácsának működtetése a viszonylag magas létszám miatt nehézkes (hatékony döntési mechanizmust kellene kidolgozni).
- A fenntartó ellátó szervezete és a különböző telephelyeken működő intézmények földrajzi távolsága nehézséget okozhat. Az információ áramlásához megfelelő infrastruktúra szükséges.
- Zirc, a térségi társulás központja kevésbé érdekelt a társulásban. A városban élő és a város iskolájában tanuló gyermekek után nem kaphatnak kiegészítő normatív támogatást.
- A fenntartó és a helyi önkormányzat elválasztásával a helyi igények nehezen érvényesíthetők. (Fedezet biztosítása esetén ezek kielégítése megfelelő megállapodással megoldható.)
- Amennyiben a jelenleg működő szerkezet átalakításával elsősorban a gazdálkodás területéről nem tudnak munkaerőt felszabadítani, az ellátó szervezet létrehozása többletköltséget okozhat.

Gazdasági hozadéka hasonló az előző modellben kidolgozottakhoz, mai áron⁴ körülbelül 60 000 eFt. A kiadásokat növeli az ellátó szervezet létrehozásának és fenntartásának költsége.

A bemutatott változaton túl a modellek kombinálhatók egymással, kiegészíthetők. A fenntartó önkormányzatok megtalálhatják közöttük a számukra kedvező megoldást.

A társulások haszna a demográfiai változások tükrében

Általános tendencia, hogy a közoktatásban érintett korosztály létszáma jelentősen csökken. A csökkenés nem áll meg, csupán mérséklődik annak ellenére, hogy az ún. Ratkó-korszakban születettek második generációs utódai – a 20–28 évesek – jórészt túl vannak a családalapításon, létszámuk igen magas.

A csökkenés mértéke eltérő a különféle településtípusokon. A bakonyi térség sajátos helyzetben van ebből a szempontból. Közrejátszik ebben többek között a folyamatos helyi munkahely-hiány, a közlekedés, a több munkalehetőséget kínáló nagyobb települések megközelítésének nehézsége.

A községekben bejelentett lakással rendelkező gyermekek adatai alapján megállapítható az egyes nevelési, tanítási években az oktatási/nevelési

---

4 t. i. a tanulmány írásakor, 2004-ben. {A Szerk.}

intézményekbe belépők száma. Ezeket az adatokat azonban több tényező is befolyásolhatja (elköltözés, beköltözés, évismétlés stb.).

Óvodai nevelés

Elemzésünk során figyelembe vettük a közoktatási törvény óvodai felvételre vonatkozó paragrafusai [24. § (2), 65. § (1), valamint az 1997. évi XXXI. törvény] előírásait. Tanulmányunkban az egyes településekre vonatkozóan részletesen kidolgoztuk 2006-ig a várható óvodai létszámot. Itt ennek csak összefoglalását adjuk. A térség óvodáskorú népességének létszáma 2003 októberében 457; 2004 októberében 404 gyermek. Várható létszám 2005 őszén 401; 2006 őszén 414 gyermek. A népesség-nyilvántartási adatok szerint az óvodások száma némileg csökken. A létszámcsökkenés Bakonyszentkirályon várhatóan módosíthatja a jelenlegi szerkezetet, három csoporttal szemben 2006-ban két csoport indítása is elegendő lesz.

Iskolai oktatás

A polgármesteri hivatalok részéről átadott népességi adatokból származnak a következő évek közoktatási feladatait meghatározó gyermeklétszámok. Az adatokat a kistérség valamennyi településére feldolgoztuk 2009-ig, itt csak összefoglalását közöljük.

A népességi adatok szerint a térség minden községében csökken az iskolába jelentkező gyermekek száma.

A csökkenés mértéke meghaladja a 15 százalékot. A 2003. szeptemberi 1275 fő létszámon túl a térség községeiből 111 gyermek jár be a zirci általános iskolába. Amennyiben marad ez a 9-10 százalékos arány, az időintervallum végén 75-80 tanulóval marad kevesebb a községekben, összességében mintegy 280 gyermekkel kevesebb oktatásáról kell a községeknek gondoskodniuk.

Tanulásként megállapíthatjuk, hogy kistérségi társulás esetén az önkormányzatok többsége jelentős anyagi megtakarításhoz, illetve többletbevételhez juthat. Igénybe veheti azokat a pályázati forrásokat, amelyek hazai és európai uniós forrásokból meríthetők.

Még a legegyszerűbb társulási forma is növelheti az iskolák tanügy-igazgatási, szakmai színvonalát.

Minden változatban megőrizhető vagy megteremthető az intézmények pedagógiai/nevelési programjaiban foglalt sajátos jelleg. A települések nem veszítik el az iskolák/óvodák kulturális centrum jellegét, egyik változatban sem szerepel az intézmények teljes felszámolása.

Sajnos nincs olyan változat, amely valamennyi érintett település számára egyenlő mértékben kedvező lenne, ennek egyik, de nem kizárólagos oka, hogy a társulás előnyeit már jó néhány település élvezi.

A demográfiai előrejelzés azt mutatja, hogy a térségben az óvodások létszáma 2006-ig mintegy 10 százalékkal, illetve az általános iskolásoké 2009-ig 16 százalékkal csökken, ugyanakkor az épületek, eszközök tovább avulnak, fejlesztésük egyre többbe kerül, egyre nehezebb a korszerű oktatás tárgyi feltételeit biztosítani. A korszerű oktatás személyi feltételeinek a kisiskolák a jelenlegi rendszerben nem tudnak maradéktalanul megfelelni: nem biztosíthatók maradéktalanul a szakos ellátottság feltételei, nem megoldott az angol nyelv tanítása, a számítástechnika szakos oktatása, a továbbképzés összehangolt tervezése. Mindezek indokolják, hogy az intézményeket fenntartó önkormányzatok megkeressék azokat a megoldásokat, amelyek a rájuk bízott gyermekek tanulási és életésélyeit *hosszú távon biztosítják*.

Az eredeti megjelenés helye: Új Pedagógiai Szemle 2004/7-8.

Szakszolgálatok és szakmai szolgáltatások a többcélú kistérségi társulásokban

*„A döntés nem a jó vagy a rossz
megoldás közötti választás!
Csak arra van módunk, hogy a járható,
de messze nem tökéletes utak közül kiválasszuk,
amelyik a legjobbnak ígérkezik.”*
(Ph. Marvin)

Napjaink átalakuló/átalakulásra ítéltetett önkormányzati, helyi közigazgatási rendszerében fontos társadalmi, pedagógiai funkciót töltenek be a szakmai szakszolgálatok. A városias és a kevésbé urbanizált települések között talán a szolgáltatások elérhetőségében van a legnagyobb különbség. A tanulmány áttekinti, milyen társulási megoldások segíthetik a ma még jelentős különbségek csökkenését ezen a téren. Egy konkrét társulási modell leírásával pedig bemutatja, hogy a mikro- vagy kistérségben milyen pedagógiai feladatokat tud vállalni egy-egy szakmai szolgáltató szervezet, továbbá milyen módon oldható meg e sokrétű szakmai tevékenységrendszer közös önkormányzati finanszírozása.

Az önkormányzati rendszerben, az államigazgatásban, valamint a közoktatás hazai rendszerében végbemenő változások jelentős hatást gyakorolnak a közoktatáshoz kapcsolódó, nem közvetlenül az iskolai gyakorlatban megvalósuló feladatok ellátására is. A jogi lehetőségek, de mindenekelőtt a gazdasági kényszer hatására felgyorsult a többcélú kistérségi társulások létrehozásának folyamata. Átalakulóban van a kötelező és vállalható közoktatással összefüggő kötelezettségek és feladatok megosztása, fenntartói jellege és gyakorlata a helyi önkormányzatok és a megyei/fővárosi önkormányzatok között.

A megoldási módok rendkívül változatosak, területenként, sőt megyénként, térségenként eltérő jellegűek. Számos kérdésben nagy a bizonytalanság, az önkormányzati, társulási és pedagógiai szakemberek most tanulják a törvényi előírások gyakorlati magvalósítását. Különösen igaz ez a *szakszolgálatok és a pedagógiai-szakmai szolgáltatások vonatkozásában*. Egyrészt maga a fogalom, a feladatkör sem eléggé ismert a pedagógiai szakemberek körében, hazai szakirodalma sem túl gazdag, másrészt ellátási rendszere országosan nem egységes, a feladatok lefedettsége nem teljes. A szakszolgálati és a szakmai szolgáltatási rendszer a létrejötté óta szinte folyamatosan átalakul, finanszírozási módja is egy-két évente változik.

A feladat eltérő jellege és az ellátási kötelezettség különbözősége miatt külön kell szólnunk a szakszolgálatokról és a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokról.

Pedagógiai szakszolgálatok a többcélú kistérségi feladatellátás rendszerében

„(3) A gyermeknek, tanulónak joga, hogy

f) állapotának, személyes adottságainak megfelelő megkülönböztető ellátásban – különleges gondozásban, rehabilitációs célú ellátásban – részesüljön, s életkorától függetlenül a pedagógiai szakszolgálat intézményéhez forduljon segítségért.” (1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról, 10. §)

A szakszolgálati ellátás története elválaszthatatlan a magyarországi gyógypedagógia történetétől. Jelentős dátumok: 1876 – az első hazai középsúlyos gyógypedagógiai iskola megalapítása; 1902 – az enyhe fokban értelmi fogyatékosok első iskolájának megalakulása. Még 1945 után is (egészen 1975-ig) kampányszerű volt az értelmi fogyatékosok kiválasztása a normál populációból. A tanév végén az iskolákban megjelenő gyógypedagógus tantárgyszerű vizsgálatot végzett, ennek alapján állapította meg, hogy a gyermek milyen típusú iskolában folytathatja tanulmányait. 1975-ben megjelent a 111/1975 (MK 7.) OM számú miniszteri utasítás, melynek hatására megyénként megalakultak az áthelyező bizottságok. Megindult a szakemberképzés is.

A közoktatásról szóló 1993. évi (VI. 24.) törvény szabályozza a szakszolgáltatás és pedagógiai-szakmai szolgáltatás teljes rendszerét, kialakult az országos hálózat. A hozzá kapcsolódó 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet a képzési kötelezettségről és pedagógiai szakszolgálatokról tartalmazza a közoktatási törvényben előírt kötelezettségek végrehajtási rendjét.

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. tv. 34., 35. és 36. §-a, valamint az önkormányzatok feladatellátást szabályozó 85., 86., 87., 88. §-ok határozzák meg a pedagógiai-szakmai szolgáltatás, pedagógiai szakszolgálat tartalmát és az ellátásra kötelezettek körét.

A közoktatási törvény 34. §-a szerint pedagógiai szakszolgálat

- a) a gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás,
- b) a fejlesztő felkészítés,
- c) a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs tevékenység, továbbá az országos szakértői és rehabilitációs tevékenység,
- d) a nevelési tanácsadás,
- e) a logopédiai ellátás,
- f) a továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás,
- g) a konduktív pedagógiai ellátás,
- h) a gyógytestnevelés.

Az eddigi gyakorlat szerint a szakszolgálatok feladatkörét megyei/fővárosi önkormányzati, települési önkormányzati, illetve közös fenntartású intézmények látták el, de megjelentek a piaci alapon működő szolgáltatók is. Új szintet jelent az ellátásban a többcélú kistérségi társulások megalakulásának ösztönzéséről és a modellkísérletek támogatásáról szóló 36/2005. (III. 01.) kormányrendelet, amely a

társult önkormányzatok számára a szakszolgálati feladatok közül legalább kettő felvállalását írja elő, megjelölve a támogatható feladatokat. Ezek a Kt. 34. §-a *a–b)*, *d–f)* és *h)* pontok alatt felsorolt tevékenységek.

A közoktatási törvény a helyi önkormányzatok feladatkörébe utalja a többiekkel együtt nevelhető gyerekek ellátását. Róluk továbbra is a települési önkormányzatoknak kell gondoskodniuk. A többi felsorolt szakszolgálati feladat ellátásáról továbbra is a megyei/fővárosi, kerületi önkormányzatok kötelesek gondoskodni. A 36/2005. kormányrendelet jogilag és gazdaságilag is arra ösztönzi a többcélú kistérségi társulásokat, hogy vállaljanak szakszolgálati feladatokat, legalább kettőt kötelező jelleggel. A döntés célja, hogy a feladat ellátása közelebb kerüljön a felhasználókhöz, megvalósuljon az ellátás országos lefedettsége, az anyagi és humán erőforrások koncentrálásával hatékonyabb és minőségileg magasabb szintű legyen a hazai szakszolgálati rendszer és a szakmai szolgáltatás. Ennek érdekében biztosítja a társulások számára a megnövelt anyagi támogatást, de az csak az előírt feltételek teljesülése esetén igényelhető. Az ellátottak után normatív támogatás is jár.

A pedagógiai szakszolgálati feladatok társuláson belüli ellátásához támogatás igényelhető:

- a szakszolgálati intézmény kialakításához,
- a feladat ellátásához szükséges tárgyi eszközök beszerzéséhez,
- iskolabusz beszerzéséhez, illetve iskolabusz vásárlásához.

A többcélú kistérségi társulás tehát többi vállalt feladata mellett jelentős támogatáshoz juthat az egyes szakszolgálati területek vállalásával. Ettől kezdve a feladat ellátása a kistérség számára kötelező. Fontos szempont, hogy a vállalt feladatoknak összhangban kell lenniük a megyei fejlesztési tervvel.

Az ellátási kötelezettség társuláson belüli módjai, lehetőségei, feltételei

Az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról 34. § (9) pontja kimondja: „Pedagógiai szakszolgálatot az láthat el, aki rendelkezik a jogszabályban előírt feltételekkel.” A személyi és tárgyi feltételeket a 14/1998. (VI. 24.) MKM rendelet 1. és 4. számú melléklete határozza meg.

A fenntartói típusok a következők:

- megyei önkormányzati fenntartású intézmény (pl. MPI-k),
- városi (községi) önkormányzat által fenntartott intézmény,
- megye és város közötti megállapodás keretében működő intézmény,
- térségi megállapodás keretében működtetett intézmény,
- többcélú kistérségi társulás által működtetett intézmény,
- egyes önkormányzatok nagyobb intézményeiben alkalmazott szakemberek,
- piaci alapon működő intézmények.

Az 5/2005 (I. 19.) kormányrendelet a többcélú kistérségi társulások által ellátott egyes közszolgáltatások normatív működési támogatásáról 4. § (12) pontja szerint a

Társulás a vállalt közoktatási szakszolgálati feladatot elláthatja az általa fenntartott szakszolgálati intézmény, vagy – megállapodás alapján – helyi önkormányzat vagy intézményi társulás fenntartásában működő intézmény által, vagy több intézmény szakember közös foglalkoztatásával.

Egyértelmű tehát – és e tény a közoktatási törvény is leszögezi –, hogy a társulás a feladat ellátását nem csupán saját intézmény működtetésével oldhatja meg, hanem megállapodás alapján más intézményt is megbízhat ezzel.

Néhány lehetséges példa a feladat ellátására. Tételezzük fel, hogy egy képzeletbeli többcélú kistérségi társulás (nevezzük Eldorádó Többcélú Kistérségi Társulásnak) vállalta a logopédiai és a fejlesztő pedagógiai szakszolgálati feladatokat.

A következő megoldási módok lehetségesek.

- Az Eldorádó TKT saját fenntartásában működteti logopédiai szakszolgálati és fejlesztő pedagógiai intézményét „Eldorádó Egységes Pedagógiai Szakszolgálati Intézmény” néven. Fenntartója és irányítója a kistérségi társulás, ellátja a teljes kistérség logopédiai és fejlesztő pedagógiai igényét utazó vagy intézményekhez telepített szakemberekkel, a két lehetőség variálásával, illetve szakszolgálati központi intézményében.
- Megállapodást köt a Megyei Pedagógiai Intézettel a feladat ellátására. A megállapodásban pontosan rögzítik a feladatokat, az ellátás módját, a szolgáltatás anyagi vonatkozásait.
- A kistérség valamelyik nagyobb, központi helyen fekvő önkormányzata működteti a szakszolgálati intézményt. (Legvalószínűbb a kistérségi centrum.) Az Eldorádó TKT megállapodást köt a települési önkormányzattal a feladat ellátására. A megoldás azonos az előző pontban leírtakkal.
- A kistérségben több szakszolgálati intézmény működik mikrotérségi feladatokkal. Az Eldorádó TKT megállapodást köt az egyes intézmények fenntartóival a feladat megosztására és ellátására, ügyelve az arányosságra és a teljes lefedettségre. A megállapodásnak ki kell terjednie a megoldási módokra, a finanszírozás feltételeire és a kötelezettségekre is.
- Az Eldorádó TKT oktatási-nevelési intézménye megfelelő számú, közös foglalkoztatású logopédust és fejlesztő pedagógust alkalmaz, biztosítva a teljes lefedettséget. A dolgozók finanszírozása a feladatok ellátásának arányában oszlik meg.
- A szakembereket a TKT munkaszervezetének keretében alkalmazzák.

A megoldási módok egymással variálhatók, illetve tovább gondolva más megoldási módok is lehetségesek, például megye és város, illetve megye és kistérség közös fenntartásában működő intézmények működtetése.

*Pedagógiai-szakmai szolgáltatások
a többcélú kistérségi feladatellátás rendszerében*

A pedagógiai-szakmai szolgáltatások célját, feladatait a Kt. 36. § (1) pontja így definiálja: „A közoktatási intézmények és fenntartók, valamint a pedagógusok munkáját, továbbá a tanulói érdekvédelemmel összefüggő tevékenységet pedagógiai-szakmai szolgáltatások segítik.”

Célja tehát a szülők, nevelők, fenntartók neveléssel összefüggő munkájának teljes körű segítése, valamint a tanulók, gyermekek érdekvédelme. Ennek megfelelően a pedagógiai-szakmai szolgáltatás fő területei a következők:

- pedagógiai értékelés,
- szaktanácsadás,
- pedagógiai tájékoztatás,
- igazgatási, pedagógiai szolgáltatás,
- pedagógusok képzése, továbbképzése,
- tanulmányi és tehetséggondozó versenyek,
- tanulói tájékoztató, tanácsadó szolgálat.

A közoktatási törvény 36. §-a szerint pedagógiai-szakmai szolgáltatást az láthat el, aki rendelkezik a jogszabályban meghatározott feltételekkel. A feladatot ma döntően a megyei (fővárosi, kerületi) önkormányzatok által fenntartott pedagógiai intézetek látják el, de vannak független, egyéb fenntartású intézetek is. A Kt. 87. §-a szerint a megyei (fővárosi) önkormányzat köteles gondoskodni a pedagógiai-szakmai szolgáltatásról.

Ezt a feladatot a többcélú kistérségi társulás átveheti, az átvétel azonban nem kötelező. Ebben az esetben meg kell kapnia az ellátást szolgáló intézményi vagyon használati jogát.

E területre is érvényes az a jogi lehetőség, hogy a kistérség elláthatja a feladatot saját intézményével vagy más fenntartású intézménnyel megállapodás alapján.

Kt. 88. § (4) „Az intézmények feladataikat intézmény létesítésével, illetve fenntartóval kötött megállapodás útján láthatják el. Amennyiben az e törvényben meghatározott feladatokat társulás útján látják el, a társulási szerződésben meg kell állapodniuk a költségek viseléséről és megosztásáról is.”

A Kt. 88. § (9) szerint „Ha a feladatot többcélú intézmény keretében látja el a községi, városi, kerületi önkormányzat, és a feladat ellátását szolgáló intézményi vagyon nem osztható meg, a megyei, fővárosi, kerületi önkormányzat kérésére az intézmény teljes vagyonát – az intézmény által ellátott feladatokkal együtt – használatra át kell engedni... ideje tíz évnél nem lehet rövidebb.”

A szakmai szolgáltatások ellátásáért külön normatív támogatás nem jár. Kérdés, hogy miért vállaljon fel egy kistérségi társulás olyan feladatot, amely költségekkel jár, de támogatást nem kap hozzá.

A fő cél a feladat magasabb szintű ellátása, a lehetőségek jobb kihasználása, az érintettek bevonása a feladat megoldásába. A szakmai szolgáltatások többsége eddig is költségigényes volt.

Ha végigtekintjük a szakmai szolgáltatások rendszerét, látható, hogy egyes részfeladatok kistérségi szintű, összehangolt megoldása minőségi előrelépéssel járhat, sőt költségmegtakarítást is eredményezhet. Ilyen például a továbbképzések egyeztetése, az igazgatási tanácsadás, a közös pedagógiai alapelvek szerint kidolgozott pedagógiai programrendszer – amely nem zárja ki a helyi sajátosságok megőrzését –, tehetséggondozó versenyek szervezése stb.

A szakmai feladatok vállalásának feltétele, hogy azok megjelenjenek a fejlesztési tervben, megoldási módjuk pontosan ki legyen dolgozva. Milyen megoldási módok kínálóznak a pedagógiai-szakmai feladatok ellátására a többcélú kistérségi társulásban?

Vegyük ismét példának képzeletbeli Eldorádó Többcélú Kistérségi Társulásunkat.

- Az Eldorádó TKT saját fenntartású pedagógiai-szakmai szolgáltató intézményt hoz létre, vállalva a továbbképzések, a tanügy-igazgatási tanácsadás, a tanulmányi, tehetséggondozó versenyek szervezését, ellátását. Biztosítja az 14/1998. MKM rendelet mellékleteiben előírt tárgyi és személyi feltételeket, megigényli a megyei önkormányzattól a feladat ellátásához szükséges vagyont, és tíz évre működési szerződést köt.
- Ugyanezen feladatokat vállalja, de ellátásukat – megállapodás útján – a Megyei Pedagógiai Intézetre vagy más működő intézetre bízta.
- A továbbképzések, a térség egységes pedagógiai programrendszere érdekében kialakítja a *bokoriskola rendszerét* a kistérség középiskoláihoz kapcsolódva. Ellátja a belső mérés-értékelés feladatait is. A térségben biztosítja a zökkenőmentes és felvételi nélküli középiskolai továbbtanulás lehetőségét.
- A szakmai továbbképzés érdekében bekapcsolódik az iskolaszövetségek hálózatába (RKPSZ program), vállalva a továbbképzéseket, tanulmányi versenyeket, tanügy-igazgatási feladatokat.

A megoldások kombinálhatók egymással a vállalt feladatok és a fenntartói megoldások vonatkozásában egyaránt.

A szakszolgálati és a pedagógiai-szakmai szolgáltatások finanszírozásának lehetőségei

Említettük, hogy a szakszolgálatok és a szakmai szolgáltatások finanszírozása gyakran változott, egységes rendszere nem alakult ki. A rendszerváltás előtt a megyékre lebontott állami költségvetés részét képezte. A rendszerváltás után több változat létezett. Az 1991. évi állami költségvetés külön normatívát nem tartalmazott e feladatok ellátására. Az 1996. évi költségvetésből a megyék 523 forintnyi támogatást kaptak lakosonként az igazgatási, közművelődési feladatok ellátására és a pedagógiai

intézetek működtetésére. Az 1997. évi költségvetés konkrét összegben, 3 231 000 ezer forintban határozta meg a közoktatási alapítványok és a szakszolgálati ellátás támogatására fordítható összeget a megyék és a főváros vonatkozásában. Ez így történt 1998-ban is. 1999-től különvált az alapítvány és a szakszolgálat költségvetési kerete, 1999-ben 621 674 ezer forint, 2001-ben és 2002-ben 750 000 ezer forint volt a megyék és a főváros között felosztható összeg a szakszolgálatok működtetésére. 2003-tól megváltozott a támogatás formája, és a szakszolgálati feladatokat ellátó közalkalmazottak statisztikai létszáma alapján történt az összeg meghatározása. Ez 2005-ben és 2006-ban is évi 1 020 000 forint közalkalmazottanként. E finanszírozási forma előnye, hogy minden fenntartó részesül a támogatásból, amely egyértelműen a szakszolgálati feladat ellátására vonatkozik.

A többcélú kistérségi társulás keretében végzett ellátás forrásai a következők:

- többcélú kistérségi társulások központi támogatása,
- normatív támogatás,
- pályázatokon elnyerhető támogatás,
- társult önkormányzatok befizetései.

A nevelési tanácsadásra, a gyógypedagógiai tanácsadásra, a korai fejlesztésre és gondozásra, a fejlesztő felkészítésre, a logopédiai ellátásra, a gyógytestnevelésre a fajlagos összeg 2006-ban 9000 forint/fő szakszolgálati területenként, ha az ellátás megfelel az alábbi feltételeknek. A többcélú kistérségi társulás a közoktatási törvény 34. §-ának *a–b*), *d–f*) és *h*) pontjai szerinti legalább két pedagógiai szakszolgálati feladat ellátásának a megszervezése esetén azok után veheti igénybe a támogatást, akiket – az e célra vezetett nyilvántartás szerint – a nevelési évek/tanévek során legalább az alábbi gyakorisággal lát el:

- logopédiai ellátás, gyógytestnevelés esetén legalább heti egy alkalommal,
- nevelési tanácsadás keretében terápiás gondozás esetén 2006-ban legalább hat alkalommal,
- gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás, fejlesztő felkészítés esetén a képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról szóló 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet 8–9. §-ában meghatározott időkeretben.

A támogatás a feltételeknek megfelelő intézmények működéséhez és fejlesztéséhez, valamint a pedagógiai szakszolgálati feladatok működési és fejlesztési kiadásaihoz használható fel. Az a tapasztalat, hogy a különféle jogcímenek kapható támogatás nem fedezi a szakszolgálatok költségeit, azt ki kell egészíteni a társult önkormányzatok befizetéseivel.

Összefoglalás

A többcélú kistérségi társulások vállalandó és vállalható feladatai között jelentős helyet foglal el a pedagógiai szakszolgálatok és szakmai szolgáltatások feladatköre. Gyakorlatilag megváltozik az ellátás eddigi szerkezete, új szintként jelentkezik a

kistérségi feladatellátás. Mint minden változásnak, ennek is megvannak a nehézségei, különösen a kezdeti szakaszban, amikor a résztvevőknek még nincs kellő tapasztalatuk. Kétségtelen, hogy mindez konkrét és térségi szemléletű tervezést igényel, jelentős szervezőmunkát feltételez, és mobil pedagógus szakemberek alkalmazását teszi szükségessé. Mindenképpen előny, hogy kialakulhat egy országos intézményhálózat, az ellátás közelebb kerül az ellátottakhoz, a szakszerűség és a minőség javulhat. Az anyagi támogatást közvetlenül azok kapják meg, akik a feladatot ellátják, a kistérségi rendszer gazdasági ösztönzése javíthatja a társult önkormányzatok anyagi helyzetét.

Irodalom

Közoktatási feladatellátás kistérségi szintű tervezése, szervezése. Segédanyag Többcélú Kistérségi Társulások részére. Oktatási Minisztérium, Tanügy-igazgatási Főosztály, Budapest.

Virágné Katona Zsuzsa: Kihívások és átalakulások a pedagógiai szakmai szolgáltatások és szakszolgálatok működésében. *Új Pedagógiai Szemle*, 2004. 6. sz.

Törzsök Károlyné – Törzsök Károly: *Bakonyi kosár.* *Új Pedagógiai Szemle*, 2004. 7–8.

Az eredeti megjelenés helye: Új Pedagógiai Szemle 2006/5.

Szakértői szemmel Pedagógiai programok értékelése

1.

A közoktatási törvény előírásainak megfelelően a legtöbb általános és középiskolában elkészültek a helyi pedagógiai programok, és megtörtént fenntartói jóváhagyásuk. A folyamatba kötelező elemként épült be a szakértői programelemzés és véleményezés. Kérdésként merülhet fel, vajon mennyiben járultak hozzá ezen elemzések a helyi programok helyes megítéléséhez, a színvonal javításához, mennyiben segítettek a fenntartót az eligazodásban, a hosszú távú döntések meghozatalában.

Jelen írásunkban arra vállalkozunk, hogy egy iskola konkrét programelemzésének bemutatásával keressünk választ a fenti kérdésekre. Az intézmények anonimitását fantázianevek használatával biztosítjuk. A jobb érthetőség kedvéért a pedagógiai programokból idézeteket is bemutatunk eltérő tipográfiával.

Az intézmények adatainak közlésétől eltekintünk. A módszertani kérdések közül kiemeljük, hogy az első áttanulmányozás során fellelt hiányosságok pótlására, a hibák kijavítására egy tisztázó személyes beszélgetés után módot adtunk. Az elemzés legfontosabb szempontjai a következők voltak:

1. A megyei és helyi igényeknek, valamint a terveknek való megfelelés.
2. Az iskolahasználók elvárásainak figyelembevétele.
3. A pedagógiai program célrendszere és a helyi tantervek koherenciája.
4. NAT-kompatibilitás, középfokú intézmények esetében az alapműveltségi és érettségi vizsga követelményeinek való megfelelés.
5. A közoktatási és egyéb vonatkozó törvények érvényesítése.
6. A pedagógiai program megvalósításának feltételei.
7. A jóváhagyásra és nyilvánosságra vonatkozó előírások betartása.

Szakértői vélemény a Pósa Téri Általános Iskola pedagógiai programjáról

Készült: Láng Város Önkormányzata képviselő-testülete felkérésére

I. Összefoglaló vélemény

A Pósa Téri Általános Iskola szakértői véleményezésre benyújtott pedagógiai programja alkalmas arra, hogy a következő nyolc évben az intézmény munkáját szabályozza és vezérelje.

A program tartalmazza azokat az elemeket, amelyeket az 1993. évi LXXIX. törvény 48. §-a előír. Témakörei jól kidolgozottak, összhangban vannak az Y. megyei és a Láng Város Önkormányzata Középtávú Oktatáspolitikai Irányelveivel. A helyi tantervek megfelelnek a közoktatási törvény és a 23/1997. (VI. 4.) Fogyatékos tanulók iskolai

oktatásának irányelvei MKM-rendelet előírásainak. Megfelelő módon és mélységben kidolgozottak, NAT-kompatibilisek, belső koherenciájuk biztosított. A törvényes előírásokkal ellentétes szabályozást nem találtam.

A program erőssége a helyi sajátosságok maximális figyelembevétele, a nevelési célok és a gyermek- és ifjúságvédelem feladatainak igényes kidolgozása. Gyengébb oldala az egységes intézményi szemlélet megjelenítése.

A pedagógiai program elfogadását Láng Város Önkormányzata képviselő-testülete számára javaslom.

Kont, 1998. február 2.

II. Részletes elemzés

A pedagógiai program önmeghatározó része az alapító okirattal és a szervezeti és működési szabályzattal összhangban mutatja be legfontosabb adatait és feladatkörét.

Az intézmény funkciója összetett. Az 1–8. osztályos enyhén értelmi fogyatékos tanuló alapfokú nevelésén túl ellátja egy csoportban értelmi fogyatékos óvodások nevelését, egy csoportban autista gyermekek nevelését-oktatását és ambuláns gondozását. Az intézményhez tartozik külön szervezeti egységben a városi logopédiai hálózat működtetése is.

A bonyolult szerkezetű oktatási-nevelési intézmény számára nem sikerült egységes, mindent átfogó komplex pedagógiai programot készíteni. Ennek okait elsősorban a jelentősen eltérő feladatkörökben (óvoda, oktatás, területi logopédiai gondozás), illetve a NAT bevezetése és arra való felkészítettség különbözőségében kereshetjük. (Az óvodai helyi nevelési tervek bevezetése 1999-ben szintén bonyolítja a helyzetet.) Mindezek ellenére a pedagógiai program teljesíti azokat a követelményeket, amelyek alapján azt az intézmény alapidokumentumának tekinthetjük. Az óvoda a cél- és feladatmeghatározásoknál, egyéb tervezési területeken rendre megjelenik.

Külön részben szabályozták a logopédiai hálózat programrészét, amely kevéssé épül az intézmény alapidokumentumába, de azt jellegzetességeinek megfelelően kiegészíti.

Sajátos feladatot jelent az autista gyermekek nevelése. Általános elveiben illeszkedik a program rendszerébe, melyet részükre készült külön helyi tanterv egészít ki.

Az intézmény szervezeti felépítésének teljes struktúráját a „Szervezeti és vezetési séma” nem mutatja be a programban, azonban az SZMSZ IV. fejezete megfelelő tagolásban tartalmazza.

Az intézmény alapelveiben a tanulói közösség jellemzőinek megfelelő értékek jelennek meg. Ezek: a feltétel nélküli elfogadás és szeretet; a pozitív légkör; a sikerorientált tanulói tevékenykedtetés.

„Iskolánk pedagógiai alapelvei

Nevelőmunkánk középpontjában a szeretet, a feltétel nélküli elfogadás áll, erre neveljük tanulóinkat is.

Pozitív, érzelmekben gazdag iskolai légkört teremtünk, amelyben a gyermek és felnőtt egyaránt jól érzi magát, ahol az emberi értékek mind teljesebb kibontakozása valósul meg.

Az iskolánkban a legfőbb érték és lehetőség a gyermekek formálódó és formálásra váró személyisége. Tudatosan alkalmazunk olyan tematikus lehetőségeket, pedagógiai formákat, amelyek a személyiségfejlődést szolgálják (pl. drámapedagógia, szín-kör-játék, néphagyományok, népszokások).

Gazdag tevékenységrendszerrel kínálunk, amelyben minden gyermek talál valamilyen élményforrást.

Fontosnak tartjuk, hogy sok pozitív élmény érje a gyermekeket, hogy életterük, az iskola kellemes, barátságos esztétikus legyen.”

Az alapelvek megválasztását indokolja a tanulói összetétel. A 206 főből mind hátrányos helyzetű, 80% szegény, nagy részük veszélyeztetett, 20-25% cigány etnikumhoz tartozó. A program készítői a tanulói összetételen túl figyelembe vették a szülők elvárásait, kívánságait is.

A pedagógiai program a helyzetelemzésen belül foglalkozik a nevelés-oktatás színteréről szolgáló épületek és szabadtéri létesítmények állapotával. Ezek megfelelő színvonalon biztosítják a gyermekek nevelésének és oktatásának feltételeit. Ha a fenntartó elfogadja, hogy az intézmény a jelenlegihez képest plusz egy csoporttal fog működni, valamint figyelembe vesszük a számítástechnikai terem kialakításának szükségességét, akkor az igény indokolt.

A számítástechnikai terem kialakítását és berendezését a NAT szerinti oktatás indokolja. Egyéb eszközigényében a program mértéktartó. A fenntartó figyelmébe ajánlom, hogy a fogyatékos gyermekek nevelése, oktatása jellegénél fogva eszközigényes, mert ismeretszerzésük nagyrészt a gyakorlat és szemléletesség oldaláról közelíthető meg, s mert a tanulók családi háttérének hiányait is pótolni kell. Az intézmény igényeit indokoltnak tartom.

A személyi feltételek tervezésénél sajátos, a normál általános iskolákétól eltérő helyzettel kell az intézménynek számolnia. Míg a speciális nevelő és oktató munkához gyógypedagógusok alkalmazása szükséges, addig a NAT új műveltségi területeinek és ismeretköreinek ellátásához szakirányú képesítés kell. Az intézmény személyi állománya létszámában megfelelő, de továbbképzése elengedhetetlen.

„Iskolánkban a gyógypedagógiai feladatok ellátásához gyógypedagógiai tanárokat alkalmazunk. Az új műveltségi területek ellátásához szakirányú képesítés megszerzése is szükséges, melyet egyéni érdeklődésük, adottságaik alapján választhatnak. Az 1998/1999-es tanévben rendelkezünk megfelelő képesítésű szakemberekkel (2 fő informatika, 3 fő drámapedagógia, 1-1 fő néphagyományok, illetve tánc tanításához). A NAT lépcsőzetes bevezetése további szakemberek

képzését igényli (évenként 2-2 fő továbbképzését tervezzük az informatika, a drámapedagógia, a hagyományőrzés, báb- és tánc tanításához). A tanórán kívüli és a rehabilitációs célú fejlesztési feladatokat a felkészültség (szakosodás, specializáció, tanfolyami képesítés, önképzés), az adottságok, az önkéntes vállalások alapján látják el a pedagógusok. Folyamatosan 2-2 fő pedagógus beiskolázását tervezzük ezekre a területekre.

A beiskolázási terv alapján biztosítjuk a szakvizsgákra, illetve a szaktárgyi ismeretek felújítására szolgáló továbbképzéseket. Legfontosabbnak – az anyanyelvet tanító kollégák számára – a Meixner-féle dyslexia prevenciós módszertani tanfolyam elvégzését tartjuk.

A részletes beiskolázási tervet minden évben nevelőtestületi jóváhagyással készítjük el. A központi költségvetésből biztosított továbbképzési keret 1997-ben fedezte a költségeket, remélhetőleg a továbbiakban is elegendő lesz.”

Az intézmény átgondolt, jó továbbképzési tervet készített, amely garanciát jelent a NAT szerinti oktatás szakszerűségére. A továbbképzéshez a központi támogatásnál nagyobb igényt az intézmény nem jelez. Személyi fejlesztési igényként 1 dajkát, 1 gyermekfelügyelőt, fél-fél állású speciális munkást és pszichológust jelez. Személyi összetételüket összevont táblázatban mutatják be, ezért az igény szükségességét megítélni nem tudom.

Az intézmény saját arculattervével, a város középtávú oktatáspolitikai Irányelveivel összhangban határozza meg saját célrendszerét. A NAT által kijelölt célokra túl figyelembe veszi a fogyatékos tanulók számára kiadott irányelveket (23/1997. (VI. 4.) MKM-rendelet), valamint a nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott gyermeki jogok alapelveit. Célrendszere kiterjed az iskolai oktatásra, óvodai nevelésre, autista csoport nevelésére és oktatására. A részterületek összehangolásával – az eltérő sajátosságok szabta korlátokon belül – egységességre törekszik. Célrendszere az egyes nevelési szakaszokra nézve koherens.

Prioritást élvez: az önálló életre nevelés; az alapkészségek elsajátítása; a komplex személyiségfejlesztés; az érzelmi és erkölcsi nevelés; a hazafiság és identitás; a cigány kultúra megismertetése; a tolerancia. Mindezek teljes mértékben megfelelnek az intézmény sajátosságainak.

Fontos oktatási feladatnak tekintik a tanulók alapvizsgára való felkészítését is. Életkori szakaszokhoz rendeltén kidolgozták a nevelési, oktatási és képzési célokat.

Önálló alfejezet tárgyalja a tanulási képességek fejlesztését.

„A tanulási képességek fejlesztésének célja és feladata a habilitációs, rehabilitációs célú foglalkozásokon

Első pedagógiai szakasz (1–6. évfolyam)

Az első pedagógiai szakasz időszakában a habilitáció, rehabilitáció kiemelt céljai: a gondolkodási képességek fejlesztése (összehasonlítás, differenciálás, emlékezet, figyelem, koncentráció);

*a motoros képességek fejlesztése (testvázlat, mozgáskivitelezés);
tér- és időbeli tájékozódási képesség kialakítása (helyzetek, relációk);
kommunikációs képességek fejlesztése (verbális, képi, mozgásos és metakommunikáció);
szociális kép fejlesztése (viselkedés, kötődések, viszonyulások, önfegyelem);
tanulási képességek fejlesztése (önálló tanulási módszerek, önellenőrzés, koncentráció, kudarctűrés, kitartás).*

A második pedagógiai szakasz (7–8. évfolyam)

A korrekatív célú fejlesztés a második pedagógiai szakaszban a megelőző évekre alapozva folytatódik. A fejlesztésnek fokozottabban kell szolgálnia:

a harmonikus személyiség alakítását;

az önfegyelmet és a tudatos magatartást;

a céltudatos munkavégzést;

a társas kapcsolatok fejlesztését;

az önálló életvezetést;

a szabályok és normák elfogadását;

a kulturális és szociális hátrányok felszámolását.”

A program részletesen kidolgozott értékelési, ellenőrzési rendszert tartalmaz. Alkalmazkodik a tanulói összetétel jellegzetességéhez, a fogyatékosok számára kiadott irányelvek előírásaihoz. Szemléletében toleráns. A harmadik évfolyamig csak szöveges értékelést tartalmaz, ezután lép be a számjegyes (5 fokozatú) skála. Az informatikát szövegesen értékelik. Rendszerük tartalmazza a tanulók teljesítményének, fejlettségének, előrehaladásuk ütemének ellenőrzését és értékelését. Meghatározza rendszerességét és formáit, a javítás módjait, a tájékoztatási kötelezettséget. Az előírásnak megfelelően rendelkezik a magatartás és szorgalom értékeléséről is.

„Mit értékeljük? Az értékelés szempontjainál arra kell különös tekintettel, figyelemmel lennünk, hogy: mit értékeljük:

A tantervi követelmények figyelembevételével a tanuló önmagához mért fejlődését az ismeretek elsajátítása, a képesség minőségi, mennyiségi gyarapodása terén.

A tanuló szociális képességeinek, magatartásának, viselkedésének fejlődését.

A tanuló iskolán kívülről hozott, az iskolai követelményeken túli tudását, más területen megmutatkozó képességeit, arculatát.”

Meghatározza a program az iskolába lépés feltételeit (áthelyező bizottsági határozat) iskolába (óvodába) való belépéskor.

A dokumentum meghatározza a továbbhaladás feltételeit, aminek alapjaként a minimumszint teljesítését írja elő, de lehetőséget ad egyéni mérlegelés alapján a követelmények 2 év alatt történő teljesítésére is, melyhez kötelező diagnosztikus méréseket rendel. A továbbhaladás feltételének meghatározása az intézmény jellegének megfelelő, adekvát. Rendelkezik a pótvizsga lehetőségéről, az osztályozó

vizsgák rendszeréről. Kettőnél több tárgy elégtelen osztályzata esetén nem ad módot javítóvizsgára.

Nem rendelkezik a más – hasonló jellegű – iskolából való átiratkozás feltételeiről, a beilleszkedés segítésének módjáról. Kérem a hiány pótlását.

A tehetség gondozás, képességfejlesztés, felzárkóztatás tervezése külön címszó alatt nem jelenik meg, de áthatja az egész programot. A nem kötelező óráknál külön is megemlítik a foglalkozások e témakörbe tartozó hatását. A szín-kör-játék, a drámapedagógia komplex személyiségfejlesztő eszköz. E célt szolgálják a szakkörök, sportkörök, a tanórai csoportbontások.

Pontosan tervezettek az intézmény tanórán kívüli szolgáltatásai. Az előző pontban említetteken túl kiemelt szerepe van az iskolaotthonos nevelésnek és étkeztetésnek. Az intézmény csak így tud az oktatással, neveléssel kapcsolatos elvárásoknak megfelelni.

Fontos szerepet tölt be a nevelésben az intézmény hagyományrendszere is.

Sokoldalú, életkori szakaszokra lebontva tervezett a gyermek- és ifjúságvédelem. A veszélyeztetett és hátrányos helyzetű, gyakran negatív beállítódású családokból érkező gyermekek esetében különösen indokolt a gyermekvédelmi tevékenység. Formája, tartalma helyesen tervezett.

„Tanulóink összetételéből, a problémás családi háttérből adódóan a gyermek- és ifjúságvédelem kiemelt feladata iskolánknak. E tevékenység átfogja az iskolai élet egészét, nevelő-oktató munkánk mindennapjaiban, a gyerekekkel töltött idő minden mozzanatában érvényesül. Feladatunk a gyermeki jogok érvényesülésének biztosítása, védő-óvó intézkedés a rászorulóknak esetében, a veszélyeztetett, hátrányos helyzetű gyerekek életének fokozott figyelemmel kísérése. A gyermekvédelmi tevékenység életkoronként eltérő.”

A helyi tantervek a program lényeges részét alkotják. Az iskolai szöveges elemzés és integrációs háló bemutatja az intézmény tantárgyi szerkezetét, a műveltségi területek és kereszttantervek összefüggéseit.

Megállapítom, hogy a NAT által meghatározott valamennyi műveltségi terület és ismeretkör az integrációs rendszerben szerepel és lefedett.

Kivétel az idegen nyelv tanítása, melyet az iskola – a törvény adta lehetőséggel élve – nem vállal.

Az intézmény hét műveltségi területen a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Gyakorló Általános Iskolájának helyi tanterveit adaptálta, két műveltségi területre saját készítésűt alkotott. Az adaptált tantervek a felhasználás során nem sérültek, a NAT és a közoktatási törvény által előírt követelményeknek megfelelnek. A saját készítésűek úgyszintén. A tantervi követelményeket nem évfolyamonként, hanem fejlődési szakaszonként határozzák meg. Erre a tanulók lassú és eltérő fejlődési üteme miatt a 23/1997. (VI. 4.) MKM-rendelet lehetőséget ad.

A helyi tantervek kidolgozottsága, rendszere, az általános, közös, részletes és minimális követelmények jelölése, kapcsolódása, koherenciája az előírásoknak megfelel. Jól illeszkedik hozzájuk az Egyéni fejlesztésre alapozott (EFA) helyi tanterv. Gondosan tervezett az autista gyermekek számára készített helyi tanterv is. Figyelembe veszi az autista gyermek sajátos személyiségrendszerét, valamint azt, hogy „a tradicionális tantervi építkezésben az autista gyermek tantervi igényei nem elégíthetők ki”. Tartalmazza az általános elveken túl a módszertani, tantervépítési elveket, az elérendő célokat és feladatokat, az általános követelményeket. A részletes követelmények megfogalmazását a 3–4., 5–6., 7–8. évfolyamokra bontva adja meg.

A helyi tanterv alkalmas az autista csoport munkájának irányítására.

Az összesítő táblázatban számított kötelező és választható NAT szerinti órák számítása pontos. A jelenlegi 15 helyett 16 csoportra terveznek. Úgynevezett „egyéb” óraigényük minimális, megegyezik a városi Oktatáspolitikai Irányelvek 7. sz. mellékletében engedélyezettel. A jelenleg érvényes óraszámhoz viszonyítva félrevezető, mert a 15 csoport átmeneti óraszama adja a tervezett 16 csoport NAT szerinti óraszámának alapját. Ebből adódik, hogy a fenntartótól kért és engedélyezett többletóraigény csupán 8,9 óra, vagyis 1,61%-os a növekedés. (A város más iskoláiban 10% fölötti.)

Javaslom a fenntartónak, gondolja újra a 16 csoport indítását és a szinten tartáshoz szükséges órák számának mennyiségét.

A tankönyvválasztás szempontjainál figyelembe vették a fogyatékos tanulók speciális igényeit. Helyesen döntöttek a „magtankönyv”, „alaptankönyv” mellett. A felülvizsgálat jogát a nevelőtestület jogkörébe utalták. Így biztosítható az egységes elvek érvényesülése.

Az intézményben nemzeti, etnikai oktatás nem folyik.

A logopédiai hálózat a Pósa Téri Általános Iskola pedagógiai programja részeként, de önálló szerkezetben készítette el saját tervét. Helyes önmeghatározással mutatja be funkcióját. Céljai meghatározásában konkrét (logopédiai szűrés, beszéd-fogyatékos-ságok megszüntetése, nyelvi fejlesztés, dyslexiaszűrés és -kezelés, terápia).

„A logopédiai munkaközösség célja

A városi óvodák és általános iskolák beszéd-fogyatékos gyermekeinek szakszerű logopédiai szűrése.

A beszédhiba javítása, megszüntetése a logopédia speciális módszereivel.

Egyéni és kiscsoportos foglalkozások keretében biztosítani a beszéd-fogyatékos-ság felszámolását, kompenzálását, a komplex nyelvi fejlesztést.

A dyslexia-veszélyeztetett gyermekek kiszűrése és kezelése.

A beszédfejlődést elősegítő képességfejlesztő módszerek beépítése, beszédterápia.”

Feladatait életkorokra és területekre lebontva pontosan meghatározza. Konkrét terveket fogalmaz meg közép- és hosszú távon: önálló logopédiai részleg, speciális

csoportok indítása, logopédiai osztályok kiterjesztése 3. osztályra. Utóbbihoz személyi és tárgyi feltételeket is igényel: 6 fő logopédus bére + közterhek, kezelőhelyek felszerelése.

A program nem nyújt kellő információt ahhoz, hogy a terv indokoltságát és mértékét szakértőként megítélhessem. Javaslom a fenntartó számára, hogy a fejlesztési terv megszavazása előtt végeztessen részletes, többoldalú helyzetfeltáró elemzést.

Az óvoda részletes nevelési tervét a későbbiek során dolgozza ki. Fenntartói elfogadása után a pedagógiai programhoz csatolni kell.

A program készítői eleget tettek az érvényesítési előírásoknak. A programot elfogadó véleményével megerősítette a Szülői Munkaközösség, az Iskolaszék. A Diákönkormányzat véleménye nyilvántartásáról nincs adat. A tantestület a programot tartózkodás és ellenszavazat nélkül elfogadta.

A dokumentum hatályosságát 1998. szeptember 1-jétől 2006. augusztus 31-ig, nyolc tanévre tervezték. Ettől eltér a logopédiai hálózat programja, melyet 5 évre terveznek. Az eltérő időtartamra vonatkozó indoklást a dokumentum nem közli. Célszerű lenne a két időtartamot összhangba hozni.

Sajnálatos módon kimaradt a szabályozásból az óvoda, amelynek nevelési tervét 1999. szeptember 1-jétől kell bevezetni. Kérem a hiány pótlását!

Rendelkeznek a program értékeléséről és felülvizsgálatáról, melyet a nevelőtestület és a munkaközösségek hatáskörébe utalnak, és bevonják a szülőket is. Helyesen lehetőséget adnak a program módosítására, azonban azt parttalanná teszik azzal, hogy a nevelőtestület bármely tagja is kezdeményezheti. Így szélsőséges esetben a tantestület folyamatosan a program módosításával lesz elfoglalva, sérül a program állandósága és kiszámíthatósága. Célszerű a módosítás kezdeményezését a munkaközösségek vagy a testület meghatározott százalékának hatáskörébe utalni.

A pedagógiai program eleget tesz a nyilvánosságra hozatal követelményének is. A törvényes előírásokkal ellentétes szabályozást nem tartalmaz. Összességében a Pósa Téri Általános Iskola tantestülete nagyon igényes, körültekintő munkával alkotta meg pedagógiai programját, így az alkalmas arra, hogy az intézmény munkáját a következő 5-8 évben vezérelje.

Kont, 1998. 01. 29.

2.

Szakértői vélemény a Pestalozzi Általános Iskola pedagógiai programjáról
Készült: Kerekvár Önkormányzata képviselő-testülete felkérésére

I. Összefoglaló vélemény

A Pestalozzi Általános Iskola szakértői véleményezésre benyújtott pedagógiai programja a fellelt néhány hiba kijavítása után alkalmas arra, hogy a következő években az intézmény munkáját szabályozza és vezérelje.

A program tartalmazza azokat az elemeket, amelyeket az 1993. évi LXXIX. törvény vonatkozó paragrafusai előírnak. Témakörei tartalmi és formai vonatkozásban jól kidolgozottak, összhangban vannak a Kerekvár Önkormányzata által megfogalmazott Középtávú Oktatáspolitikai Irányelvekkel, az Y megyei oktatáspolitikai koncepcióval.

A helyi tantervek tartalmi és formai szempontból megfelelnek az előírt követelményeknek, NAT-kompatibilisak, belső koherenciájuk biztosított.

A program erőssége a tanulók összetételének megfelelő célrendszer és a tehetséggondozás, képességfejlesztés, felzárkóztatás igényes kidolgozása.

A pedagógiai program elfogadását – a hiányok pótlása után – Kerekvár Önkormányzata képviselő-testülete számára javaslom.

Kont, 1998. 01. 29.

II. Részletes elemzés

„Intézményünk egy olyan nyolc évfolyamos általános iskola, amely a Nemzeti alaptanterv műveltségterületeire építve, a világnézeti semlegesség biztosításával és a helyi sajátosságok hangsúlyozott figyelembevételével kívánja megvalósítani a nevelés-oktatás tartalmi kereteit. Névadónk, Pestalozzi munkássága is arra ösztönöz bennünket, hogy a humán műveltség közvetítését helyezzük előtérbe. Hagyományaink szerint megőrizzük az élő idegen nyelvi oktatás eredményeit, sikereit, valamint előtérbe helyezzük diákjaink egészséges életmódra nevelését és a korszerű informatikai ismeretek közvetítését.”

A pedagógiai program tömör, de határozottan körvonalazott, kíváncsiságra ösztönző bemutatkozásából egy, a névadó szelleméhez ragaszkodó nyolc évfolyamos általános iskolát ismerhetünk meg, amelyben kiemelkedő szerepet kap a hűség a hagyományokhoz, a humán műveltség, az idegen nyelv és a korszerű informatikai ismeretek közvetítése. Az intézmény nem az elit iskola, hanem az esélyegyenlőséget segítő, a környezet igényeihez alkalmazkodó tanintézmény szerepét kívánja betölteni.

Az intézmény adatai az Alapító okirattal és az SZMSZ-szel lényegében megegyeznek. Az emelt szintű nyelvoktatásra és drámaosztály indítására vonatkozóan egyik fenti dokumentumban sem találtam utalást, de a város Oktatáspolitikai Irányelveiben az egyedi intézményi profilok között szerepel, azzal összhangban van.

A pedagógiai program részletesen számba veszi mikrokörnyezete elvárásait. A tanulók 75–80%-a az iskola beiskolázási körzetéből kerül ki, ahol a lakótelepi gyermekek túlsúlya jellemző. Az anyagi gondokkal küzdők, hátrányos helyzetűek segítése a teljes programra jellemző gondolkodásmódot tükröz.

„A nálunk tanuló gyerekek meglehetősen sokszínű társadalmi rétegből származnak. A családok többségének élete lakótelepi környezetben zajlik. Egyre inkább növekszik a munkanélküliek, illetve az erejükön felül munkát vállalók száma. Az anyagilag jobb helyzetben lévők napi 12-16 órás munkával igyekeznek biztosítani a család létének

alapjait. Sajnos azonban magas azoknak az aránya (36%), akik a létminimumon vagy az alatt élnek. A családok 15–18%-ának rendezetlenek a lakáskörülményei. A tanulók mintegy 8%-a rendszeres, 16%-a pedig átmeneti segélyben részesül. 21%-uk étkezési hozzájárulást kap az önkormányzattól. A felmérések szerint a segélyek iránti igények növekedésével számolhatunk.”

A pedagógiai program jól kidolgozott, részletes helyzetelemzést tartalmaz. A tárgyi feltételek részeként foglalkozik az oktató-nevelő munka színteréül szolgáló épületek állapotával, amelyek összességükben biztosítják a nevelés-oktatás feltételeit. Gondot jelent az előregedett épület folyamatos felújítása és karbantartása (elektromos hálózat, vízvezeték, burkolatok). Az iskolához tartozó szabadtéri létesítmények, sportpályák, játszótér felújítása is elengedhetetlen.

Eszközigeik közül kiemelkedik az audiovizuális és informatikai eszközök beszerzésének és modernizálásának szükséglete. Az elemzés a szükséges konkrét összegeket is tartalmazza. Az igények pedagógiai szempontból indokoltak, hiszen emelt szintű nyelvoktatás, drámaosztály, kiemelt célként megjelenő informatikaoktatás szerepel feladataik között. A program szerint a szükséges anyagi forrásokat a fenntartó biztosítja a többi feltüntetett igénnyel együtt (bútorcseré, felújítások stb.), illetve pályázati, alapítványi pénzekből fedezik.

Nem foglalkozik a program e részében az egyéb taneszközök és segédletek mértékével. Ezek felsorolása megtalálható a helyi tanterveknél. A rendelkezésemre álló adatokból nem állapítható meg, hogy ez milyen meglévő, illetve beszerzési igényekből tevődik össze. A helyzet tisztázására javaslom a tényleges beszerzési szükséglet listájának és ütemtervének összeállítását.

A bemutatott személyi feltételek végzettség és összetétel szempontjából megfelelő garanciát jelentenek a NAT szerinti program megvalósításához. Nevelő-létszámgigényt a program 1 napközis és 1 tanulószoba-vezető pedagógusra jelez. A tanulói összetétel indokolja a napközi és a tanulószoba működését.

„A Minisztériumtól kapott 641 000 Ft továbbképzési támogatásból ebben a tanévben minden továbbtanuló kolléga részesült: közoktatási vezető 4 fő, rajztanár 1 fő, német módszertan 2 fő, drámapedagógia 1 fő, számítástechnika 4 fő. Térítés nélküli tanfolyam: mérésmetodika 1 fő. Az elkövetkező években a NAT-nak és a helyi sajátosságainknak megfelelően alakítjuk ki továbbképzési rendszerünket. Ennek értelmében éves, illetve egyszeri szükségletünk a következő: 1-2 fő drámapedagógus, 1-2 fő fejlesztő pedagógus, 1 fő médiaismeretek, 2 fő táncmódszertan (jelenleg 4 fő beiskolázás alatt), valamint minden olyan képzési lehetőség, amelyet hasznosítani tudunk. E terv költségigényét a fenti összeg továbbra is fedezné.”

Önálló fejezet mutatja be az irányítás és érdekképviselő rendszerét.

Részletesen kidolgozott az intézmény külső és belső kapcsolatrendszere. Az iskola városi, hazai és nemzetközi vonatkozásban gazdag kapcsolatokkal rendelkezik, nyitott, felhasználja azokat a lehetőségeket, amelyek az intézmény zárt világából a

tágabb környezet megismeréséhez vezetnek, a társadalomban való tájékozódást elősegítik. A fejezet igényesen kidolgozott.

A pedagógiai program saját arculattervével, a belső és külső igények számbavételével, a város Középtávú Oktatáspolitikai Irányelveivel összhangban határozza meg önnön célrendszerét. A NAT által kijelölt célokon túl következetesen figyelembe veszi, hogy beiskolázási körzetében jelentős arányban vannak a hátrányos helyzetű tanulók, ezért nagy hangsúlyt fektetnek a felzárkóztatásra és tehetséggondozásra.

„Pedagógiai programunk alap gondolata olyan egymást tisztelő emberek társadalmának megteremtése, amelyben természetes mások elfogadása, megbecsülése, megértése, a mindennapok feszültségeinek, konfliktusainak helyes kezelése, ahol embertársaitól mindenki elvárhatja, hogy egyenrangúként kezeljék, emberi méltóságát tiszteletben tartásák.

Oktatási célunk, hogy tanulóink szilárd alapképességhez jussanak, életkoruknak megfelelő felelősségérzettel, kritikai gondolkodással rendelkezzenek, képesek legyenek a problémák felismerésére, megértésére és megoldására, valamint gondolataik pontos és meggyőző kifejtésére szóban és írásban.”

Nevelési céljaik között kiemelt szerepet kap a másik ember és a másság tisztelete, a konfliktuskezelés és az említett célokhoz kapcsolódó értékek és normák fontossága. Az egyes fejlettségi szakaszokra külön is kidolgozzák a legfontosabb elérendő célokat. Itt fogalmazódik meg az anyanyelvi képzés, a kommunikációs készség jelentősége, amely később az önálló életre való képesség követelményeivel egészül ki. Mindezek szerves egységet alkotnak a tanórán kívüli tevékenységek célrendszerével.

Oktatási célként a szilárd alapképességeket, a problémafelismerést és -megoldást, a szóbeli és írásbeli kifejezőképesség kialakítását tűzik ki. A gondosan kimunkált célokhoz rendelt a feladatrendszer. Sajnálatos, hogy nem tervezik nevelési céljaik megvalósulásának mérését, azok gyakoriságát, módszereit.

Javasolom a neveltségi szint ellenőrzésének kidolgozását.

A pedagógiai program részletesen kidolgozott ellenőrzési-értékelési rendszert mutat be, amely elsősorban a tanulói teljesítmény mérésére, értékelésére terjed ki. Utal az intézmény belső szummatív és diagnosztikus méréseinek körére, gyakoriságára, formáira, tartalmára. Meghatározza a teljesítménymérés módját: 1. osztályban és a 2. osztály készségi tárgyaiban szöveges, egyébként 5 fokozatú számjegyes értékelést és osztályozást ír elő.

A közoktatási törvény 48. §-ának megfelelően szabályozott a magatartás és szorgalom értékelése.

Az előírások szerint szabályozottak a magasabb évfolyamba lépés feltételei, az intézmény belső és külső átjárhatósága, a beilleszkedést segítő felzárkóztatás és differenciált foglalkozások rendje.

Sokoldalúan kidolgozott a képességfejlesztés, tehetséggondozás, felzárkóztatás. Tanórai és tanórán kívüli formái konkrétak. Fontos színtere a napközi otthoni szolgáltatás, amely e funkción túl a szociálisan rászorulóknak egyéb igényeit is kielégíti (étkezés, felügyelet). A szakköri, énekkari és sportfoglalkozásokon kívül a könyvtár, a dráma- és táncoktatás is fontos személyiségfejlesztő foglalkozás.

Külön alfejezetet kap a környezeti nevelés és polgári védelem, amely a NAT szellemének megfelelően tervezi a természeti, tárgyi és „emberi környezet” védelmét.

Gondos elméleti és gyakorlati tervet készítettek a gyermekvédelemre, a gyermekjóléti tevékenységre, a prevenció programokra és a nehezen nevelhető kezelésére.

A helyi tantervek bemutatása előtt rögzítik a tankönyvek és taneszközök kiválasztásának elveit. A program biztosítja az új tankönyvcsaládok kipróbálását is felmenő rendszerben. Helyesen állítanak bizonyos korlátokat, gondolva az alkalmazandó taneszközök módszertani-logikai folyamatosságára.

„A helyi gyakorlat alapján nem kényszerítjük kollégáinkat arra, hogy évekig az általuk már elavultnak tartott könyvekből tanítsanak. Megfelelő előkészítés (munkaközösségi megbeszélések, egyeztetések, továbbképzések) után terepet adunk az új tankönyvcsaládok kipróbálásának. Fő szempont azonban, hogy ezek a könyvek felmenő rendszerben kerüljenek bevezetésbe, biztosítva a logikai-módszertani folyamatosságot és csökkentve az alsó és a felső tagozat közötti átmenet problémáit. Hatékonyságukat az intézményi szinten kialakított időszakos ellenőrző mérésekkel vizsgáljuk. Kizárólag az eredmények alapján, indokolt esetben változtatunk.”

A program táblázatos tantárgyi integrációs hálót tartalmaz. Bemutatja az intézmény tantárgyi szerkezetét, a műveltségi területek és ismeretkörök összefüggéseit.

Megállapítom, hogy a NAT által előírt ismeretkörök az intézmény tantárgyi szerkezetében szerepelnek, és azokat a tanítandó anyag lefedi.

Valamennyi helyi tantervben megtalálhatók az évfolyamonként kidolgozott óraszámok, célok, témakörök és a hozzájuk kapcsolódó tananyag makrotantervi szinten. Közlik az értékelés módját, szempontjait, felsorolják a szükséges tankönyveket, taneszközöket. Évfolyamonként és tantárgyanként kidolgozottak az alapkövetelmények, melyek az értékelés általános szempontjai szerint (lásd fent) a továbbhaladási minimumot jelentik. A programok többsége tartalmazza a részletes követelményszintet is. Tervezik a kerestantervekhez kapcsolódó közös követelményeket.

A helyi tantervek készítői nem közlik, hogy mely tanterveket adaptálták, honnét és milyen mértékben alakították át, azonban az utólagos kiegészítések után a helyi tantervek kidolgozottsága formai és tartalmi szempontból megfelelő.

A részletes koherenciavizsgálat alapján megállapítható, hogy az egyes műveltségi területeken belüli és a műveltségi területek közötti egymásra épülés és koherencia, valamint a NAT-kompatibilitás biztosított.

A pedagógiai program évfolyamokra lebontott és intézményi szinten összesített óratervtáblázatokat közöl. Tantárgyankénti óraszámairányai a NAT által ajánlott határokon belül vannak. Az ajánlott maximum felett tervezik az anyanyelv és a matematika tantárgyak óraszámait, elsősorban az alsóbb osztályokban. Ez összhangban van az intézmény célrendszerével (kommunikációs kultúra, dráma, alapkészségek).

A fenntartó által a városi Oktatáspolitikai Irányelvekben engedélyezett csoportszámnál eggyel többet terveznek, ennek ellenére a NAT szerinti óraszám feletti ún. „egyéb” óraigény nem haladja meg a 7. sz. mellékletben előírányzott mértéket. „Egyéb” igényét szakmailag alátámasztja a hátrányos helyzetű tanulók magas száma, valamint az idegen nyelv emelt szintű oktatása.

A pedagógiai program érvényességre, hatályosságra vonatkozó rendelkezést nem tartalmaz. A legitimációs lap és a mellékelt jegyzőkönyvek tanúsága szerint az Iskolaszék és a Diákönkormányzat a programot megismerte, véleményével és aláírásával megerősítette. A nevelőtestület a programot egyhangúlag elfogadta.

Nem rendelkezik a program a benne foglaltak hatályosságáról: a bevezetés időpontjáról, valamint arról, hány évre tervezik programjukat.

Kérem a hiány pótlását!

Célszerű a módosítás lehetőségéről, feltételeiről is rendelkezni.

A pedagógiai programot nyilvánosságra kell hozni. Az intézmény pótlólag nevezze meg azokat a helyeket, ahol az érdeklődők a dokumentumokat megtekinthetik.

Javaslom, hogy a szülők és tanulók számára a program rövidített változatát elérhető helyen függesszék ki.

Megállapítom, hogy a pedagógiai program komoly nevelőtestületi és vezetői munka eredményeként jött létre, és alkalmas a Pestalozzi Általános Iskola tevékenységének vezérlésére.

Kont, 1998. 01. 29.

3.

Szakértői vélemény a Nyergesi Kazinczy Ferenc Gimnázium és Szakképző Iskola
Pedagógiai programjáról

Készült: Nyerges Város Önkormányzata felkérésére.

I. Összefoglaló vélemény

A nyergesi Kazinczy Ferenc Gimnázium és Szakképző Iskola (Nyerges, Toldi u. 20–22.) nevelőtestülete által készített és Nyerges Város Önkormányzata részéről véleményezésre benyújtott pedagógiai program jól tervezett, alkalmas arra, hogy a következő hat évben az intézmény életét szabályozó alapdokumentum legyen.

Tartalmazza az 1993. évi (többször módosított) LXXIX. közoktatási, valamint az 1993. évi (többször módosított) szakképzési törvény vonatkozó paragrafusai által előírtakat, a 24/1997. MKM rendelet alpműveltségi vizsgára és a 100/1997. (VI. 13.) Kormányrendelet érettségi vizsgára vonatkozó utasításait.

Témakörei tartalmi és formai szempontból többségükben jól kidolgozottak, összhangban vannak X. megye és Nyerges város fejlesztési és működtetési irányelveivel. A helyi tantervek NAT-kompatibilitása biztosított, figyelembe veszik a gimnáziumi és szakmai érettségi vizsga követelményeit. Tanterveik adaptált minősített tantervek. A szakmai képzés központi tantervek alapján történik. Az idegenforgalmi menedzserképzés helyi tanterveit a folyamatban lévő akkreditálás után pótolni kell. A helyi sajátosságok még nem jelennek meg kellő mértékben a tantervekben, a folyamat még nem tekinthető befejezettnek más vonatkozásban sem. Ez további feladatot ró a tantestületre.

A program eleget tesz a világnézeti semlegesség követelményének.

A dokumentum erőssége a tanulói értékelés és célrendszer kidolgozottsága, gyenge pontja a pedagógiai tevékenység eredményeire vonatkozó mérések, ellenőrzések tervezése.

Fentiek alapján a Kazinczy Ferenc Gimnázium és Szakképző Iskola pedagógiai programjának elfogadását Nyerges Város Önkormányzata Képviselő-testülete számára javaslom.

Kont, 1998. január 10.

II. Részletes elemzés

A program elemzését a következő szempontok szerint végeztem:

- a megyei, városi fejlesztési igényeknek és terveknek való megfelelés;
- az iskolahasználók igényeinek figyelembevétele;
- a pedagógiai program célrendszere és a helyi tantervek koherenciája;
- NAT-kompatibilitás, valamint az alpműveltségi, az érettségi és a szakmai érettségi vizsga követelményeinek való megfelelés;
- a közoktatási és a szakképzési törvény egyéb előírásainak érvényesülése;
- a pedagógiai program megvalósulásának feltételei;
- a jóváhagyás és nyilvánosság követelményeinek való megfelelés.

A megyei, városi fejlesztési igényeknek való megfelelés

„Az intézmény az Alapító okiratban foglaltaknak megfelelően kétprofilú középiskola. Alaptevékenysége:

☞ a középiskolai évfolyamokon általános műveltséget megalapozó, érettségi vizsgára és felsőfokú tanulmányok megkezdésére felkészítő nevelés és oktatás,

☞ *a szakközépiskolai évfolyamon az általános és szakmai műveltséget megalapozó, érettségi vizsgára és felsőfokú tanulmányok megkezdésére, az idegenforgalmi szakmai területen képesítővizsgára felkészítő nevelés és oktatás.*”

Az intézmény vegyes profilú középfokú oktatási intézmény, alaptevékenységi körébe általános középiskolai oktatás, szakmai középfokú oktatás, akkreditált felsőfokú oktatás és felnőttoktatás tartozik. (A felsőfokú oktatás akkreditálása folyamatban van.) Az indítandó évfolyamok és szakok összhangban vannak a területi és helyi fejlesztési, valamint működtetési koncepciókkal, valamint az Alapító okiratban meghatározott tevékenységgel. Az SZMSZ a funkcióbővítést nem tükrözi, indokolt az alapidokumentumok adatainak összhangba rendezése.

Az iskolahasználók igényeinek figyelembevétele

Az iskola kapcsolatrendszere, hagyományai, a szülők összesített kérdőíves véleménynyilvánítása alapján állítható, hogy a program cél- és feladatrendszerének meghatározásánál a nevelőtestület az iskolahasználók igényeit tiszteletben tartotta, elvárásaiknak igyekezett megfelelni. A hármas cél: a sikeres érettségi vizsga, a munkába állás segítése és a felsőoktatásba való bekerülés összhangban van az intézmény alapidokumentumaiban foglaltakkal. A célokhoz rendelt szervezeti, szerkezeti felépítés megfelelő módon szolgálja a feladatok teljesítését.

A pedagógiai program célrendszere és a helyi tantervek koherenciája

„Az eredményes nevelés és oktatás eszköze és célja az értelem művelése, kiművelése. Az értelmi felkészültség a tárgyi tudás használatával és elsajátításával fejlődhet. Tanulóink többségénél a tanulás egyre inkább szándékos és céltudatos tevékenységgé alakul a középiskolai évek során. A tanulás értéként való elfogadása vezethet ahhoz, hogy ifjúságunkban a tanulási életprogram kialakuljon.”

„Az oktatás során az alábbi kívánalmaknak akarunk eleget tenni: minden tanuló rendelkezzen számítástechnikai alapképzettséggel, egy nyelv alapfokú, egy nyelv középfokú tudásával, életvezetési képességgel, amely az én és a külvilág kapcsolatát ismerő, arra épülő magatartásformából ered.” A pedagógiai program *Nevelésfilozófiai alapok és feladatmeghatározás* alcím alatt fogalmazza meg részletes és kiemelt céljait és feladatait. A személyiség teljes kibontakoztatására hangsúlyos feladatként szerepel az értelem kiművelése, ezen belül fő oktatási célként a számítástechnikai alapképzettség és az eredményes idegennyelv-tudás. Az individuális és közösségi személyiségjegyek és magatartásformák kialakításánál is a tudás, az értelmi nevelés kerül első helyre. Ezt ellensúlyozza a fejezet 3. alpontja, amely szerint: *„Az iskola nevelési-oktatási koncepciójára épülően felvállaljuk, hogy diákjainknak az iskola ne csak a tudás megszerzésének tanműhelye legyen, hanem empatikus környezet, ahol a maguk választotta követelményeket a korosztály sokszínű érzélemvilágának kibontásával és ennek során teljesíthetik.”* A célrendszer

megfelel a NAT által meghatározott céloknak, illetve az alpműveltségi és érettségi vizsgák által támasztott elvárásoknak, összhangban van a helyi tantervek céljaival is. E fejezetben kap helyet a gyermek- és ifjúságvédelem tervezése, amely helyesen foglalja magában a megelőzés, az erkölcsi és anyagi segítségnyújtás, a tevékenységi formák és kapcsolatok formáit és feladatait.

„Az iskolai nevelés rendszerében a tantestület minden tagjának felelősségteljes feladata van, különösen az osztályfőnököknek és kiemelten az ifjúságvédelmi felelősnek. Az ifjúságvédelmi felelős feladata a potenciálisan veszélyeztetettekre is kiterjedően a veszélyeztetett és hátrányos helyzetű tanulók életkörülményeinek, iskolai munkájának figyelemmel kísérése. E tevékenységet feladat- és célrendszert is tartalmazó munkaterv alapján végzi, melynek kiemelt területei:

∞ *felmérések: ösztöndíjra jogosult, hátrányos helyzetű tanulókra vonatkozóan,*

∞ *segítségnyújtás: személyes beszélgetések, lelki segélyszolgálat, tájékoztatás, felvilágosítás,*

∞ *kapcsolatok tartása, kiépítése: önkormányzattal, rendőrkapitánysággal, egyházak ifjúsági és szociális munkatársaival, iskolaorvossal, védőnővel.*

A morális neveléshez szorosan kapcsolódik az egészségügyi felvilágosító munka. Az ifjúvá, felnőtté érés időszaka felvet olyan gondokat, amelyeket nem háríthat másra az iskola, melyek megoldásához preventív módon segítséget nyújtunk.”

NAT-kompatibilitás, az alpműveltségi és érettségi vizsgák követelményeinek való megfelelés

Az intézmény a NAT szerinti műveltségi területeket tantárgyi keretben kívánja oktatni. A műveltségi területek és tantárgyak összefüggéseit táblázat mutatja be; az ismeretkörök tantárgyakba ágyazódását azonban nem szemlélteti integrációs háló, ezért lefedettségük nyomon követése nehézkes. Tekintve, hogy az intézmény tantervbankból átvett minősített tantervek szerint kíván dolgozni – melyeket a pedagógiai program tartalmaz –, a műveltségi területek és ismeretkörök lefedettnek tekinthetők. Az egyes tárgyak óraszámai a NAT által ajánlott határokon belül vannak. Az oktatási profilnak és a kiemelt céloknak megfelelően csoportbontásban oktatják az idegen nyelveket és a számítástechnikát. A tantárgyi rendszer kiterjed a közismereti és szakmai tárgyra, tartalmazza az alpműveltségi vizsga, a gimnáziumi és szakmai érettségi vizsga és a szakképzési szakok tantárgyait. Alkalmazkodik a Köznevelési és Szakképzési törvény előírásaihoz, a Nemzeti alaptantervben leírtakhoz, az alpműveltségi, a gimnáziumi és a szakmai érettségi vizsga követelményeinek rendszeréhez. A program helyesen tartalmazza a kötelező és választható érettségi tárgyak rendszerét, a kétszintű érettségi, valamint az átmeneti időszak követelményeit.

A NAT szerinti óraigény számítása az előírásoknak megfelelő. A program az iskola teljes szerkezetére kiterjedő óraszámigényt, óratervet nem tartalmaz. Javasolom

annak elkészítését, hogy a fenntartó a finanszírozás mértékéről képet kapjon. A tényleges igényt célszerű évente, az induló csoportoknak megfelelően konkretizálni és jóváhagyni. A fenntartótól elvárt pluszóra finanszírozásának mértéke támogatható (csoportbontások idegen nyelvekből és számítástechnikából).

„A NAT szerinti tanítás az intézményben a 2000–2001-es tanévben indul el. A nevelőtestület döntése értelmében a helyi tanterveket az országos kínálatot felhasználva tantervbankból való átvétellel alakítjuk ki.”

A helyi tantervek forrásait konkrétan nem, csak a tantervbankra hivatkozva közli a program, de felismerhetően döntő többségükben az OKI SZKINAT minősített tanterveit vették át.

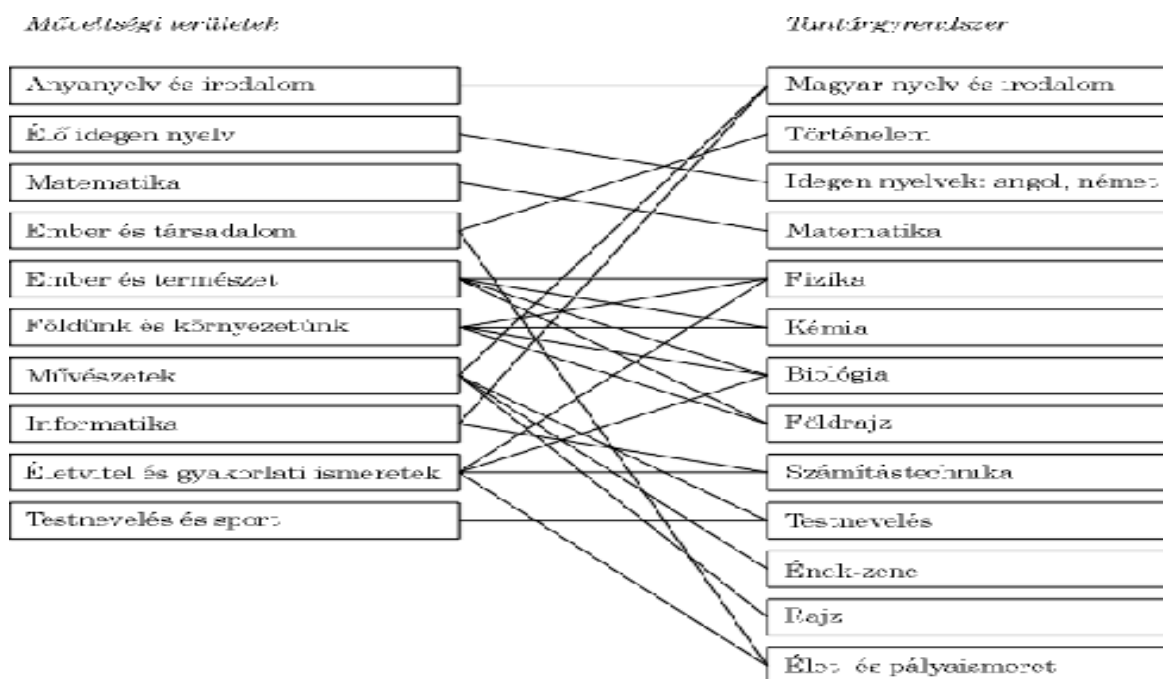
Ezek adaptálása a helyi körülményekhez csak részben történt meg. Javaslom, hogy a mikrotantervek készítése során erre fordítsanak kiemelt figyelmet.

Az idegenforgalmi szakképzés a szakirányú minisztérium által kiadott központi programok alapján történik. Az idegenforgalmi menedzserképzés akkreditálása után a helyi tanterveket csatolni kell.

Az átvett programoknak a NAT- és érettségi követelményekhez viszonyított kompatibilitása az átvétel során nem sérült, belső koherenciájuk is biztosított. Tartalmazzák a NAT és a közoktatási törvény 48. paragrafusával meghatározott elemeket, alapját képezhetik a mikrotanterveknek. Meghatározzák a NAT- és az érettségi minimumkövetelményeket, néhány tantárgy esetében hiányoznak az általános és részletes fejlesztési követelmények.

A helyi tantervek többsége adós marad a közös követelmények jelölésével. Külön feltüntetik helyesen a közép- és emelt szintű érettségi vizsga anyagát és követelményeit.

Műveltségi területek és tantárgyak hálóterve

A közoktatási és a szakképzési törvény egyéb előírásainak való megfelelés

Körültekintően, a tanulók érdekeinek, a tantárgyak jellegének, módszertani szempontoknak figyelembevételével tervezik a tankönyvek, taneszközök és segédletek kiválasztásának elveit. A döntés jogát helyesen a munkaközösségek hatáskörébe utalják. A szabályozásban megjelenik a szülők véleményezési joga is.

Alapos és részletesen kidolgozott a tanulók értékelésére, osztályozására, valamint a javító-, osztályozó- és különbözeti vizsgára vonatkozó alfejezet. Helyesen szabályozott az intézménybe lépés a kezdő és a magasabb évfolyamon. Biztosított az iskolán belül és a más intézményből történő átjárhatóság. Tartalmazza a program a jutalmazás és büntetés feltételeit és formáit is.

„Az ellenőrzés legáltalánosabb formái:

∞ szóbeli, illetve írásbeli számonkérés egy-két órai anyagból,

∞ szóbeli, illetve írásbeli számonkérés négy-öt óra anyagából,

∞ egy nagyobb egység, téma lezárásakor írátható dolgozat azon tantárgyakból, amely kötelező érettségi tárgy, és az írásbeli forma kötelező. Évente annyi dolgozatot kell íratni, amennyi a tantárgy heti kötelező óraszámára.

Bár célunk, hogy a tanulókat rendszeres, folyamatos munkára készítsük, a félévi, illetve az év végi osztályzat megállapításakor a nagyobb anyagrész számonkérése során szerzett osztályzat súlyozottabb. Törekednünk kell arra, hogy a tanulói teljesítmény értékelése mind gyakoribb legyen. Ügyelni kell a szóbeliség és az írásbeliség arányára is. A tanulói kiselőadások érdemjeggyel történő elismerése önálló ismeretszerzésre sarkallja a tanulókat. Különösen felsőbb évfolyamon éljünk ezzel a lehetőséggel.”

A képességfejlesztés, tehetséggondozás, felzárkóztatás tervezésében jól tükröződik a célok és feladatok témakörben megfogalmazott személyiségfejlesztő, tanulócentrikus szemlélet. Tanórai és tanórán kívüli tevékenységi formái sokrétűek, jól tervezettek. Ilyen például a fakultációs rendszer, a csoportbontás, a szakköri foglalkozások gazdag választéka, az egyéni foglalkozás számos formája.

„A tanórán kívüli foglalkozások szerves részei az iskolában folyó munkának. Erősítik, színesítik, gazdagítják az iskola által felvállalt feladatot. Főbb területei: a tudományokra építő, az elméletet a gyakorlatban kipróbáló lehetőség nyújtása, a művészeti, esztétikai kultúra birtokbavétele, az egészséges, értelmes életvezetés kialakításának segítése. Tevékenységi formák: tanulmányi versenyek, pályázatokon való indulás, énekkar, iskolai sportkörök, szakkörök, Kazinczy-diáknapi, kulturális bemutató, ének-, illetve táncverseny, koncert- és színházlátogatás, diákbál, iskolai és osztályklubdelutánok, iskolarádió működtetése, iskolaújság szerkesztése.”

A szakképzési törvény – még nem érintett – előírásaival ellentétes szabályozást nem találtam.

A pedagógiai program megvalósításának feltételei

A helyzetelemzés tárgyi-dologi felszereltségre vonatkozó része alapján megállapítható, hogy az iskola a NAT szerinti oktatás alapfeltételeit mind az épületek, mind az egyéb eszközök tekintetében biztosítani képes. A program az igényeket csak néhány tantárgyra vonatkozóan határozza meg, azonban ezek sem tartalmazzak ütemezést, és nem nevezik meg a beszerzés tervezett forrását. Tanácsolom, hogy a fenntartó készítsen fontossági sorrendet is tartalmazó igény- és ütemtervet, figyelembe véve a már meglévő eszközök mennyiségét és használhatóságát. Indokoltnak látszik a könyvtárfejlesztési és informatikai szoftverigény. Az általam ismert iskolák igényeihez viszonyítva nem tűnik túlzónak, ezért támogatandónak tartom.

„Az öt évre szóló továbbképzési program, amely a testület egyetértésével jött létre, átgondolt, a tanítást, az oktató-nevelő munkát nem akadályozza. Az oktatás eredményességét segítené, ha mind több szaktanár rendelkezne számítógépes ismeretekkel, ezért javasolt a belső és külső szervezésű tanfolyamokon való részvétel.”

A személyi feltételek elemzése nem foglalkozik a nevelői állomány szakmai összetételével, csupán megállapítja, hogy „a pedagógusok felkészültsége alkalmas a NAT szerinti oktatásra”. Az állítás igazságtartalmát nem áll módomban véleményezni. A program utal az ötéves továbbképzési terv létrejöttére, de azt nem mellékeltek, és nem található a Szervezeti és Működési Szabályzatban sem, ezért nem következtethetők a szakmai felkészülés mértékére és ütemére. A program a fenntartó számára megnyugtatóan rögzíti, hogy a továbbképzéshez a központi támogatáson túl fenntartói hozzájárulást nem igényel. A NAT szerinti oktatáshoz további személyi igényt nem jeleznek.

A jóváhagyás és nyilvánosság feltételei

A mellékelt jegyzőkönyvből megállapítható, hogy a szülői érdekképviselő közösségei a programot megismerték, és igenlő véleményükkel megerősítették. A diákönkormányzat véleményéről nincs adat.

Hatályosságát 1998. szeptember 1-jétől 2004. augusztus 31-ig tartó időtartamban határozták meg. Helyesen rendelkeznek a módosítás és visszavonás kérdéséről, és utalnak a felülvizsgálat évenkénti szükségességére. A mérések módját, területeit, típusait, a nevelési célok teljesülésének értékelését nem tervezik meg. Nem utalnak külső ellenőrzés szükségességére sem.

Javasolom a program és a nevelői tevékenység értékelésének konkrétabb, legalább fő vonalaiban követhető tervezését.

A dokumentum eleget tesz a közoktatási törvény 44. paragrafus 2. pontjában előírt nyilvánosságra hozatal követelményének.

Összességében a Kazinczy Ferenc Gimnázium és Szakképző Iskola nevelőtestülete elismerésre méltó pedagógiai programot alkotott, amely alkalmas arra, hogy az elkövetkező hat évben az intézmény reguláló alapidokumentuma legyen.
Kont, 1998. január 10.

4.

Szakértői jelentés a szenteshalmi Szentesi István Általános Iskola pedagógiai programjáról

A Szenteshalmi Községi Önkormányzat Képviselő-testülete felkérésére áttanulmányoztam a fenntartásában működő Szentesi István Általános Iskola és Napközi Otthonos Óvoda pedagógiai programját, melynek elemzése után alakítottam ki véleményemet. A megbízó rendelkezésemre bocsátotta még az intézmény Alapító okiratát, a szervezeti és működési szabályzatot, valamint a szülők számára kiküldött véleménykérő kérdőíveket. A kapott iratokat az elemzés során felhasználtam.

A közös igazgatású és alapítású intézmény alapelveiben azonos, de szerkezetében különálló programot alkotott. Ennek oka, hogy az óvoda a közoktatási törvény által előírt későbbi bevezetés miatt nem tudott kellően felkészülni az iskolával egy időben a helyi nevelési terv megalkotására. A szakértői elemzésben is szétválik a két programrész elemzése, azonban a véleményalkotás során figyelembe vettük, hogy a részprogramok milyen mértékben épülnek egymásra.

Az általános iskola programrészének elemzése

Mottó: „...egész embert akarunk nevelni. Adjuk meg a szellemnek, ami a szellemé, a testnek, ami a testé. Tanításunk ne üres adatokból álljon, hanem elégítse ki a gyermek természetes kíváncsiságát, tudni és érteni akarását. A lényegyet tanítsuk szépen, egyszerűen és világosan, mert a lényeg szép, egyszerű és világos, és gyönyörűsége a szellemnek.” (Szent-Györgyi Albert)

A rajzos, hangulatos borító és a mottóként megjelenő idézet első pillantásra felkelti érdeklődésünket. Az intézmény pedagógiai programját színes bemutatkozás vezet be. Ebből egy négyosztályos kisiskolát ismerhetünk meg, amely a romantikus hegyi település egyetlen iskolája, összesen negyvenkét tanulóval. Fő jellemzője a családi légkör, a természet szeretete, az egészséges életszemlélet. Jellemzi még a hegyi település elzártságából adódó nagyarányú munkanélküliség, a szűkös családi jövedelem.

„Szenteshalom Dunántúl egyik legmagasabban fekvő települése. Gyönyörű természeti környezetben, erdők között bújlik meg ez a tiszta levegőjű kis falu. Magas fekvése, a környékbelitől eltérő éghajlata, valamint a katonai lőtér közelsége meghatározza a település életét. A közeli város – Kövi – és a falu között húzódó lőtér és a zord időjárási viszonyok miatt bizonyos tekintetben és időszakban a település elzárt. Ez meghatározza az itt élő emberek életét, a lakosság számának alakulását. A

faluban és környékén kevés a munkalehetőség, a fiatalok ritkán telepsznek le itt, a lakosság száma csökken, előregszik. Ebből következik, hogy csökken a gyermeklétszám az óvodában és az iskolában is. Ehhez még hozzájárul, hogy a szülők többsége bejáró dolgozó, és magukkal viszik gyermekeiket is a városi iskolákba.”

A természeti-társadalmi környezet iskolára gyakorolt hatása alapmotívumként jelenik meg a pedagógiai program cél- és feladatrendszerében. A preambulumban leírtak az 1993-ban kiadott Alapító okirat szerint készültek. Pontosan határozzák meg az iskola feladatait, alaptévékenységét, egyéb szolgáltatásait. Összhangban vannak a megyei oktatáspolitikai és fejlesztési irányelvekkel, valamint az SZMSZ erre vonatkozó pontjaival is.

A pedagógiai program részletes helyzetelemzést tartalmaz. A tárgyi feltételek részeként foglalkozik az oktató-nevelő munka színteréül szolgáló épületek állapotával, nagyságával. Az iskola 1983-ban épült nyolc osztály működtetésére, de a tanulói létszám rohamos csökkenése következtében a községben ma csak négyosztályos általános iskola működik. A felsőbb osztályosok a közeli Kövi városban teljesítik tankötelezettségüket. Így az épület nem kellően kihasznált, fenntartása az ellátandó feladathoz képest túl költséges. Az eszközellátottság elmarad az épület jó adottságai mögött, csupán a tanítás alapfeltételei biztosítottak. A program teljesítéséhez szükséges eszközigényt a Helyi tantervek című fejezetben részletesen tervezik. Az eszközbeszerzés az önkormányzat számára folyamatos és jelentős anyagi terhet jelent. Indokolatlan igényt nem találtam.

Személyi feltételeik az adott körülmények között jónak mondhatók. A hatfős tantestületben több speciálkollégiumot végzett tanítónő is van (pszichológia, testnevelés, német). Inkább a várható tanulói létszámcsökkenés okozhat gondot. A program eredményes végrehajtása érdekében végig kell gondolni és tervezni a nevelői továbbképzés rendjét.

A pedagógiai program a Nemzeti alaptanterv figyelembevételével határozza meg saját célrendszerét. Kiemelt nevelési-oktatási céljai összhangban vannak az intézmény adottságaival és a település jellegéből természetszerűen fakadó elvárásokkal és lehetőségekkel, az óvodai nevelés célkitűzéseivel. Figyelembe veszik a szülők kívánságait is. Kiemelten kezelik az egészséges életmódra, a családi életre nevelést, a környezetvédelem és környezetkultúra fejlesztését, oktatási vonatkozásban az írás, olvasás, számolás biztos alapozását.

„Elsődleges feladatnak az alapkészségek kialakítását tekintjük, hiszen tanulóink életkori sajátosságai az iskola szerkezete, a várható életút ezt kívánják. Minden osztályban rendelkezésre áll a törvény által előírt 'nem kötelező' órakeret a felzárkóztatáshoz, képességfejlesztéshez, tehetséggondozáshoz. Az alacsony osztálylétszámok is lehetővé teszik, hogy a gyerekekkel egyénileg többet foglalkozzunk. Ha sikerül megteremtünk az egyensúlyt a törődés és az önállóságra nevelés között, akkor lehetővé tesszük gyermekeink számára, hogy eséllyel

induljanak új iskolájukba. Fontos feladatunk az egészséges, fizikai munkától sem ózdkodó gyermekek nevelése, valamint a viszonylag ép természeti környezetünk védelmének életprogrammá tétele.”

A magasabb évfolyamokra járó tanulók közoktatási megállapodás alapján Kövi város több általános iskolájába járnak. A program ezekkel az iskolákkal való együttműködésre, a célrendszer összehangolására nem tér ki.

A jól körülírt és megfogalmazott célokhoz helyi tantervként a (minősített) Apáczai-tantervcsalád adaptálását választották. A helyi tantervekben azon érdemi változtatást nem eszközöltek. Az adaptált tantervek alkalmasak arra, hogy a programban meghatározott célokat teljesítsék. A tantervcsalád NAT-kompatibilis, valamennyi műveltségterületet és ismeretkört lefed, megfelel a törvényi előírásoknak. Biztosított a tanterv belső koherenciája is. Tervezték az alkalmazandó módszereket, a szükséges taneszközöket, segédleteket. Tervezésük reális.

A feladatoknak megfelelő osztályszerkezetet terveznek: négy évfolyamon egy-egy tanulócsoporthoz számol a program, a tanulólétszám további csökkenése csoportösszevonást eredményezhet. Tantárgyi szakosítást nem terveznek. Egy tanulószobai csoportot működtetnek. Az intézmény konyhája napi egyszeri étkezést biztosít a gyerekeknek, nevelőknek és a szociálisan rászoruló lakosoknak.

Valószínűleg az egységes módszerválasztás miatt meghatározottnak tekintik a tankönyvválasztás módját is, erre a program nem tér ki. A hiány pótlását javaslom.

A tanórán kívüli foglalkozásokkal elsősorban a tehetséggondozást, képességfejlesztést, a kiemelt célok elérését kívánják szolgálni. Tervezett szakkörök a választott célokhoz igazodnak, pl.: egészségvédő szakkör, természetvédő szakkör, színjátszó kör, sport- és játékdélutánok, számítástechnikai szakkör stb.

A tanulók értékelése a hagyományos, számjegyekkel történő osztályozáson alapul. Kivétel az első osztály, ahol félévkor és év végén is szöveges értékelést írnak elő. Vázlatos, nem elég részletesen tervezett a beszámoltatás, számonkérés módja. Az adaptált tanterv meghatározza ugyan az értékelés főbb szempontjait, módját azonban nem, ezért ennek pótlása szükséges. (Közoktatási törvény 48. § 1. p.)

Nem foglalkozik a program a magasabb évfolyamon az iskolába lépés feltételeivel, az átjárhatóság kérdésével, valamint a magasabb osztályfokba lépés feltételeivel. E témakör újragondolása, a hiányok pótlása elengedhetetlen.

Érintőlegesen szabályozott a gyermek- és ifjúságvédelem, melyért minden csoport vezetője felelős, és amelyet az igazgató fog össze.

A pedagógiai programból kitűnik, hogy a településen diákönkormányzat és iskolaszék nem működik. Az intézmény kérdőívekkel vizsgálta a szülők igényeit. Tanulságait a programba beépítette. A tervezetet a szülői munkaközösséggel véleményeztették. A nevelőtestület 1997. szeptember 5-én szabályszerűen megvitatta, és egyhangú „igen” szavazattal elfogadta. Hatályosságát 1998. szeptember 1-jétől 2002. augusztus 31-ig terjedő időtartamban határozták meg. Rendelkeztek a módosítás feltételeiről

is. A közoktatási törvény előírja: a pedagógiai programot nyilvánosságra kell hozni. A dokumentumban erre vonatkozó adatot nem találtam. Felhívom a figyelmet a hiány pótlására!

Összefoglalva

A szakértői véleményezésre benyújtott pedagógiai program a hibák kijavítása után alkalmas arra, hogy a Nemzeti alaptanterv szerinti oktatás-nevelés szabályozó alapidokumentuma legyen. A Szentesi István Általános Iskola programjából kitűnik, hogy az átlagosnál nehezebb körülmények között dolgoznak, a hiányokat a gyermekek és a település iránti ragaszkodás és felelősség pótolja. Erőssége a helyi elvárások és sajátosságok maximális figyelembevétele, gyenge pontja az ellenőrzés, számonkérés módjainak kidolgozatlansága.

A pedagógiai program elfogadását – a hibák kijavítása után – a Szenteshalmi Községi Önkormányzat számára javaslom.

Az óvoda nevelési programjának elemzése

A Napközi Otthonos óvoda nevelési tervének elemzésekor figyelembe vettem a közoktatási törvény vonatkozó rendelkezéseit, az Óvodai nevelés országos alapprogramját, a megyei közoktatási fejlesztési és irányítási koncepciót, az általános iskola pedagógiai programrészében leírtakat, a fenntartó önkormányzat írásban rögzített külön kéréseit.

Az óvoda 1993-tól az általános iskolával közös intézményként működik az iskolával egybeépült, de elkerített épületrészben. Bemutatkozásukból kiderül, hogy egy összevont csoportban 24 gyermek nevelésével foglalkoznak. Külön értékelik azt a hangulatos környezetet, amely életterület meghatározza.

A nevelési program rendkívül részletesen foglalkozik a tárgyi és személyi feltételek elemzésével. Ennek alapján megállapítható, hogy épületbeli adottságaik jók, gondot okoz viszont a tágas udvar szabadtéri játékokkal való felszereltsége. Az indokolt igények kielégítésére legalább 500 ezer forint beruházásra lenne szükség az önkormányzat részéről.

„Kiemelt feladatként kezeljük az egészséges életmódra nevelést, ennek ellenére udvarunk a legrosszabbul felszerelt területünk. A szabad levegőn való tartózkodás, a játék nagyon fontos, de ehhez két darab mászóka áll csupán rendelkezésünkre. Szükségünk van néhány rollerre, egyensúlyozó gerendára, függőleges, vízszintes mászórudakra, ügyességfejlesztő játékokra.”

Személyes látogatás során is meggyőződtem róla, hogy az igény indokolt. Eszközellátottságuk az alapvető szükségletet kielégíti. A központilag gyártott eszközökön túl sok szemléltetőeszközt, játékot készítettek az óvónők és a szülők is. Az óvoda szakmai könyvekkel, szakfolyóiratokkal való ellátottsága minimális.

Az intézményegységnek három alkalmazottja van: kettő felsőfokú végzettségű óvónő és egy szakképzett dajka. Az óvónői ellátottság megfelelő, de a dajka nehezen képes

feladatát ellátni, mivel a napi nyitva tartási idő 10 óra. Indokolt a kért részfoglalkozású dajka alkalmazása.

Az óvoda céljait a társadalmi elvárások, a tanulói összetétel alapján adódó szükségletek, a természeti környezet adottságai alapján fogalmazta meg, összhangban az általános iskola célrendszerével. Figyelembe vette az Óvodai nevelés országos alapprogramja által meghatározott célokat is. Kiemelten szerepel a teljes személyiség fejlesztése, a testi nevelés, az egészséges életmódra nevelés, a környezetvédelem, az anyanyelvi nevelés és a kommunikáció fejlesztése. Céljaik eléréséhez a Tevékenység-központú óvodai nevelési alapprogram adaptálását választották. A minősített mintaprogramon minimális mértékben változtattak. Pontosán megjelölik a módosítás tárgyát és mértékét (mindennapos testnevelés, a nagycsoportnak önálló matematikai foglalkozás, meghatározott időben történő étkeztetés, az egészséges életmódra nevelés feladatainak 5 eleműre emelése).

„Átfogóan tárgyalja az adaptált program a komplex foglalkozások rendszerét, ezért csak a módosítást jelöljük meg: A heti rendben nem szerepel kötelező jelleggel a testnevelés-foglalkozás, ezért a mindennapos testnevelést ezzel kiegészítjük. Önálló matematika foglalkozást szervezünk a tanköteles korúaknak. Az étkezés nem folyamatosan, hanem egy meghatározott időben történik.”

Megállapítom, hogy a választott adaptált program alkalmas a kitűzött célok megvalósítására, a módosítások nem befolyásolják érdemben a program rendszerét és felépítését, ellenben kifejezésre juttatják az intézmény sajátosságait. Mivel a program minősített terv, részletes elemzésétől eltekinthetünk. Részletesen tervezett a hagyományápolás, a település szokásainak és ünnepeinek rendje, módja. Gazdag az intézmény kapcsolatrendszere. Ezen belül külön fejezet foglalkozik az iskolával, az iskolába lépés feltételeivel, a szükséges fejlettségi szint elérésével, az előkészítés módjával.

Nem megfelelő szinten kidolgozott az ellenőrzések, értékelések módja, rendszere. A programban csupán felsorolásszerűen jelenik meg, hogy az óvodavezető milyen ellenőrzéseket köteles végezni. Az ellenőrzés, értékelés ennél sokkal összetettebb rendszert alkot, ezért javaslom e témakör részletesebb kidolgozását. Hiányzik továbbá az óvodai felvétel rendjének tervezése. A program hibásan rendelkezik a fogyatékos gyermekek normál csoportba való felvételének és nevelésének lehetőségéről: *„Az óvodába beszélni tudó, nem fogyatékos, szobatiszta gyermeket lehet felvenni.”* Ez a meghatározás ellentétes a közoktatási törvény 94. § 1. bekezdés a. pontjával, valamint a 23 (1997. IV. 4.) MKM rendelet vonatkozó pontjaival. Felhívom a figyelmet a törvényi előírásoknak megfelelő szabályozás megtételére!

A gyermek- és ifjúságvédelem az általános iskolával közös rendszerben működik.

A módszertani szabadság elve a kétfős közösségben biztosított.

A helyi nevelési terv a legitimációs követelményeknek megfelel. Véleményezték és megerősítették a szülők, a Közalkalmazotti Tanács, elfogadta a nevelői közösség. A

nevelési terv felülvizsgálatára, módosításának lehetőségére a program nem utal. Javasolom a hiány pótlását. Nem rendelkezik a program a hatályosságról és a nyilvánosságra hozatal módjáról. A közoktatási törvény előírja, hogy a nevelési tervet/pedagógiai programot nyilvánosságra kell hozni. (Közoktatási törvény 44. § 2. bekezdés.) Felhívom a figyelmet a hiány pótlására!

Összefoglalva: A Szentesi István Általános Iskola és Napközi Otthonos Óvoda nevelési terve a részletes elemzésben jelzett hibák javítása, hiányok pótlása után alkalmas arra, hogy az intézményegység életét és munkáját szabályozza. A választott célok az adott körülményekhez igazodnak, az adaptált program alkalmas a kitűzött célok elérésére. Az iskolai és óvodai program egymásra épülése, szemléleti azonossága megfelelő, egységes intézményi gondolkodásmódot tükröz.

Az óvodai nevelés tervének elfogadását – mint a Szentesi István Általános Iskola és Napközi Otthonos Óvoda pedagógiai programjának szerves részét – a Szenteshalmi Községi Önkormányzat Képviselő-testülete számára javasolom.

Kont, 1999. január 5.

A tanulmány- ill. dokumentumsorozat korábban megjelent az Új Pedagógiai Szemle egymást követő számaiban 1998. szeptember és 1999. április között.

A személyes jelenlét pozitívumai a nevelés-oktatás folyamatában

Most, amikor a digitális oktatás fontosságáról, lehetséges változatairól, eredményeiről és hiányosságairól gyakran esik szó, szeretném egy másik oldaláról megvizsgálni, és ha lehet, megvilágítani a hagyományos, személyes, jelenléti nevelés-oktatás néhány jellemzőjét. Nem a technikai vívmányok és eszközök feleslegességéről kívánok szót ejteni, ellenkezőleg. Elismerem fontosságukat, célszerű használatuk érdemeit, a nevelő-oktató munka eszközeinek tekintem azokat. A személyes jelenlét oldaláról kívánom vizsgálni a nevelő-oktató munka pozitívumait. Első kérdésem: Kinek a személyes jelenlétéről is van szó? Mivel a nevelés-oktatás bipoláris folyamat, a növendék és a nevelő közös munkájának eredménye, természetesen mindkettő fontos és nélkülözhetetlen. Legalább annyira fontos a tanuló jelenléte, mint a nevelőé. Itt mindjárt meg kell különböztetnünk egy gyakran összerosódó fogalompárt. A jelenlét lényegét tekintve létezik a testi, fizikai jelenlét, és létezik a mentális jelenlét is. A távollét nem azonos a jelen nem léttel? Magyarul: hiányozhat személyesen a gyermek vagy a nevelő. De lehet, hogy a figyelem, a gondolkodás valamelyikük részéről hiányzik (pl. játék utáni vágy, nevelői szétszórtság, bosszúság stb.). A gyermek figyelméért is elsősorban a nevelő a felelős, mégis, most először érdeklődésünk középpontjába a pedagógus jelenlétét helyezzük.

Tegyük fel, hogy a pedagógiai folyamatban jelen van a gyermek is, és a pedagógus is. Figyelmük, érdeklődésük élénk, átadó és befogadó, a cél érdekében kellően motivált. Ez adott lehet egy online pedagógiai folyamatban is, mégis, azt hiszem, hogy a valóban személyes jelenlét számos előnnyel bír.

1. Igazán emberi kapcsolat alakulhat ki a nevelő és a gyermekek között. Jelenlétük meghatározza a folyamat hangulatát, egymásra hangoltságát. Feltételez egyfajta bizalmi kapcsolatot. Ha belépsz az osztályterembe, már érzékeled a tanulók fogadókészségét, hozzád való viszonyát.

2. Az előző óra anyagának fölidézése azonnali és konkrét. Tudod, hogy felkészültek-e, megértették-e a korábban feldolgozott anyagot. Tudod, hogy mire építhetsz, mit kell megerősíteni.

3. A folyamat során az már az ismeretközlés alatt látható, hogy mennyire képes a gyermek befogadni az újat, kérdései, válaszai, mimikája, testtartása stb. jelzi, ha valami zavarja, vagy hiányos. Nagyon fontos a szemkontaktus. Ez igazából csak a személyes jelenlét során alakul ki, és tartható fenn. A körülményeket mérlegelheted, bármikor változtathatsz

4. A személyes taktilitás (érintés), pl. egy simogatás, egy segítő kézmozdulat áttemelhet egy esetleges buktatón, biztosítva a további tevékenységet. Az értékelés, annak valamennyi formája, a dicsérettől a megerősítő, segítő mondaton át a szóbeli vagy számjegyes értékelésig szerves és azonnali része a nevelő-oktató munkának.

5. A nevelő magatartása modell, mindenkor hat a tanulóra, jó esetben pozitív irányban.
6. Felmérhető a tanulók fáradtsága, válthatunk menet közben lazító módszerekre, adhatunk kisebb szünetet, elmondhatunk egy oda illő tréfát stb.
7. A tanulóknak azonnali választ váró kérdésük, magyarázatot igénylő kérdésük is lehet, ami a feladat megértése, megjegyzése, értelmezése szempontjából jelentős.

Az azonnaliság, a spontaneitás megerősíti a tanulót abban, hogy nevelője figyel rá, biztos és magabiztos az adott téma ismeretében. Bizalmat erősít. Jelentősek a gesztusok is, akár a nevelő, akár a gyermek részéről. Árukodóak, figyelemfelhívók, megerősítők, leállítók stb.

Több tanulót megkérdeztem, hogy szerintük miben más, jobb-e, és ha igen, miben jobb a jelenléti nevelés-oktatás.

Válaszaikat a következőkben foglalhatjuk össze:

- (a) Jobb közösségben lenni, más a hangulat, erőteljesebb a motiváltság.
- (b) Hajlamosabb arra, hogy valóban elvégezze a megtanulandó feladatot.
- (c) Erőteljesebb a fegyelem, folyamatosabb a szellemi munka.
- (d) Kiemelik az azonnali visszajelzés fontosságát, jobban hat a magyarázat, lehet kérdezni, azonnal kap választ.
- (e) Van egy rejtett vagy nyílt versenyszellem, nemcsak a nevelőnek, hanem a társaknak való megfelelés is motivál.
- (f) Fontos a nevelő reakciója, hangszíne, mimikája, megerősítése, vagy elmarasztalása.
- (g) Míg a humán tárgyaknál lehet pozitívum pl. egy vers művészi tolmácsolása a technika által, a reáltárgyaknál rendkívül fontos a jelenléti nevelés-oktatás, jobban segíti a megértést.
- (h) A nevelő személyes jelenléte modell, meghatározza az osztály hangulatát, stílusát, munkához való viszonyát. Még a kevésbé kedvelt nevelő jelenléte is pozitív és megerősítő.

A teljesség igénye nélkül készült ez a felsorolás, csupán beszélgetésünk vitaindítójaként. Ki lehet egészíteni, lehet róla vitatkozni, a digitális oktatás tanulságai alapján érvelni.

Mondanivalóm végére hagytam egy olyan helyzetet, amely szerintem arról szól, amikor a nevelő és a növendék jelenléte nemcsak egymás mellett, hanem egymás tökéletes, gondolati, érzelmi összhangjában jelentkezik. Egy gyakorlati, életre szóló példát szeretnék elmondani.

Bármilyen régen volt is, én is voltam kislány.

Kisiskolás gyermek, aki a felnőtteket félistennek, a tinédzsereket felnőttnek, a szülőket mindentudó angyaloknak, a háborúból hazatért tanítót egyenesen Istennek látta.

Most, hogy egy írásom nyomán elgondolkodom a személyes jelenlét fogalmán, eszembe jut egy 75 évvel ezelőtti történet. Kilencéves, harmadikos kisiskolás voltam, amikor Édesanyám megtért az égi világba, elsirattuk, és döngő göröngyökkel eltemettük. Hiába sírtam, kiabáltam, nem változott semmi, ránk tört az anya nélküli magány, az árvaság. Néhány napig iskolába sem tudtam menni, olyan agyonsírt, elgyötört voltam. Abban az időben az volt a rend, hogy amikor hiányzás után először ment a gyermek az első óra kezdetén kint kellett állnia a padok előtt, és a belépő tanító úrnak jelenteni: Tanító úrnak tisztelettel jelentem, hogy (ezért) nem voltam iskolában. Én is tudtam a rendet. A padosor előtt álltam lefogyva, szomorúan, teljes lényemben vacogva, és amikor Tanító úr bejött, a katedrára lépett, elkezdtem:

- Tanító Úrnak tisztelettel jelentem... .

De nem tudtam tovább folytatni, elszorult a torkom.

Tanító úr rám nézett, hosszú csend következett, és azt mondta csendesen, szomorúan:

- Nem kell jelenteni. Menj a helyedre.

Elhangzott a Magyar Pedagógiai Társaság taksonyi Staféta-táborában, 2021-ben.

Baj van az oktatással

Járom az országot, s mindenütt azt hallom, hogy baj van a magyar oktatással. Mi a baj tehát? Az oktatási rendszer a rossz? A pedagógusok felkészítése? A kiválasztásuk kontraszelektált? Az anyagi megbecsültség hiánya a társadalmi megbecsülés hiányát vonja maga után?

Rossz módszereket alkalmazunk?

Rosszul alakult át az oktatási rendszerünk?

Szolgai módon másoltuk a nyugati iskolai modelleket? Alulfinanszírozott a teljes hazai oktatási rendszer? Millió kérdés és vélemény hangzik el, de egyértelmű választ senki sem ad. Azt hiszem, minden iskola olyan, mint az adott társadalom. Világjelenség, hogy átmeneti történelmi korban élünk, amikor megrendült a korábbi értékrend, és még nem alakult ki az új, stabil, követhető, orientáló szabályozó értékrendünk. Mégis: a magyar iskolai rendszer rendelkezik olyan sajátosságokkal, amelyek elsősorban rá jellemzőek. Az ellenőrzésre hivatott országos szakértői rendszer működtetése, elérhetősége, kiválasztása a mai napig nem rendeződött, Nem oldottá még a kérdést a 31/2004 (XI. 30.) OM. jogszabály módosítása sem. Korábbi cikkekben felvettem már, hogy megfelelő — háttér, órakedvezményekkel való támogatás nélkül nehezen működhet a szakértői rendszer. Az új gyakorlat, amely lényegében néhány nagy szakmai szolgáltatásra specializálódott vállalkozás kezébe adja a hazai szakmai tanácsadást és ellenőrzést, kiveszi a lehetőséget az egyéni szakértők kezéből. A megalakuló szaktanácsadói gárda kialakításánál a feltételek pozitívként jelölik a szakértői jegyzéken való szereplést. Ebből arra következtethetünk, hogy ismételten összekeveredik a szaktanácsadói és szakértői tevékenység.

A Közoktatási Szakértők Egyesületének — amelynek feladata a szakértők érdekvédelme lenne — újjászervezése lassan halad, érdemi tevékenysége. még nem érezhető. Megszűntek az ellenőrzésre igényelhető közoktatási pályázatok, az anyagi nehézségekkel küzdő fenntartó önkormányzatok nehezen, vagy egyáltalán nem tudnak iskolai ellenőrzésekre megfelelő forrást biztosítani. A következő lépcsőfok az ellenőrzésben a fenntartói önkormányzatok szintje.

A közoktatási törvény előírja, hogy a legalább hat évfolyammal működő oktatási intézményt fenntartó önkormányzatok kötelesek a döntés-előkészítő munkába pedagógus végzettségű személyt bevonni. A gyakorlatban a legtöbb településen ez nem megoldott. A jegyzői hatáskörbe tartozó hatósági ellenőrzés is döcögve, vagy egyáltalán nem működik. Az intézmények elkészítették saját belső ellenőrzési szabályzatukat.

Tapasztalatom szerint jól megtanulták, vagy jól adaptálták a minőségirányítási rendszerek központi előírásait, meg is felelnek a programírás szabályainak, azonban ezek gyakorlati működése vajmi keveset lendít az intézmények szakmai színvonalán.

Több alkalommal tapasztaltam, hogy az ellenőrzési tervek tartalmazzák az adminisztráció, a tisztaság, a dekoráció, a konyha stb. ellenőrzésének idejét, felelősét, gyakoriságát, azonban a nevelő-oktató munka ellenőrzését, foglalkozások, tanítási órák látogatását nem, holott a minőségirányítási programban szerepelnek az óralátogatás szempontjai.

Úgy tapasztalom, hogy az ellenőrzés, erre épülő elemzés formálissá, adminisztratív feladattá vált, a gyakorlatban csak ott működik, ahol olyan vezető áll az intézmény élén, aki egyéni meggyőződésből híve az ellenőrzésnek, értékelésnek.

A máshol uralkodó gyakorlat miatt azonban az ilyen vezető nem népszerű a kollégái körében, Az órák alatti tanulmányi munka ellenőrzése is kívánnivalót hagy maga után. Az otthoni tanulmányi munka, az iskolai teljesítmény ellenőrzése és értékelése leszűkül az időközönkénti tesztellenőrzésekre, az egyéni szóbeli beszámolók, teljesítményértékelések száma minimális, így az egyénre szabott értékelés is.

Mindezeket áttekintve, és a negatívumokat kiemelve úgy tűnik, a magyar oktatási rendszer egyik, de nem egyedüli problémája az ellenőrzés, értékelés, visszacsatolás hiányossága.

Rendszerét az iskolai gyakorlattól a minisztériumi gyakorlatig, az önkormányzati határozatoktól a törvényhozás szintjéig rendszerszerűen újra kellene gondolni, dönteni és végrehajtani.

A Zöld Könyv⁵ is foglalkozik az ellenőrzés kérdésével.

Mintául az angol modellt ajánlja. A minta konkrétabb megismerése, a hazai sajátosságok figyelembe vétele, gyakorlati kipróbálása megoldást jelenthet, ha a feltételek biztosíthatók.

Baj van a magyar iskolával?

A megújulás egyik feltétele, a helyi és országos ellenőrzési rendszer újjászervezése egy fokkal közelebb vihet a nevelés-oktatás minőségének javításához.

Az eredeti megjelenés helye: Tehetség 2009/3.

---

5 A szerző a 2008-ban közreadott szakpolitikai elemzés csomagra utal. (Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért. Szerk. Fazekas Károly, Köllő János, Varga Júlia. Budapest, Ecostat. 2008)

1954 – 2014

Van a Zselicségben, a szigetvári járásban egy település, Szentlászló. Szomszédjában Boldogasszonyfa. A dimbes-dombos tájat átszeli az Almás-patak. Minden völgyben kanyarog egy árok, mellette fűzfák sora, rétek, dús növényzet. A települések ápoltak, tiszták, virágosak. Itt töltöttem a gyerekkoromat, itt nyugszik a temetőben kisöcsém és Édesanyám. Minden évben ellátogatok ide.

Nemrégiben rátaláltam volt osztálytársamra, és elhatároztuk, hogy megszervezzük a hatvanéves osztálytalálkozót. Segítő társat is találtunk hozzá egy volt leánypajtásunk személyében, aki tanítónő lett. Tekintve, hogy összevont osztályba jártunk, szervezni kezdtük az 1953. és az 1954. évben végzetek találkozóját. Május 17-re tűztük ki az összejövetel időpontját. Mivel a régi iskolaépületek már nem működnek tanintézményként, egy közeli étterem adta a helyszínt. Már a szervezés is nehéz feladatot jelentett. Kerestük az osztálynaplót, anyakönyveket, sem az anyaiskolánál, sem a helyi önkormányzatnál, sem a Baranya megyei, sem a Somogy megyei levéltárban nem bukkantunk nyomukra. A két osztály névsorát osztálytársaink segítségével állítottuk össze. Örömeinkre szolgált, hogy megtaláltuk Pécssett még élő volt igazgatónk, tanárunkat, Auth András, aki most 86 éves.

A találkozón a két évfolyamból 8 fő jelent meg, ezek közül csak egyetlen fiú, a többi lány volt. 1953-ban 21 fő végzett, ebből 9 fő él, a többi elhalálozott. Az 1954-ben végzett évfolyam 11 tanulójából 7 fő él, 4 elhalálozott. Meglepő, hogy az összes tanulóból (32 fő), akik közül 15 volt fiú, már csak 7 él. Az élő társak közül is többen nagyon betegek, kórházban vannak, vagy már nem tudnak jelentősebb utazásra vállalkozni. Elhalt társainkért és nevelőinkét gyertyát gyújtottunk, amely mindvégig ott égett az asztalunkon.

Érdekesekek voltak a beszámolók is. Osztálytársaim szorgalmas, törekvő emberek voltak, a megjelentek közül ugyan kevesen tanultak tovább középiskolában, még kevesebben felsőfokú intézményben, de mindannyian rendelkeznek lakással, családi házzal, gyermekeik közül többen első generációs értelmiségiek, zenei tehetségek. Katalin vitte legtöbbre, tanítói oklevelet szerzett. Német ajkú lévén előbb középfokú, majd felsőfokú német nyelvvizsgát szerzett, és nyugdíjazásáig főállásban, utána óraadóként tanított németet általános iskolában és középiskolában is.

Gyurit nem vették fel középiskolába kulák származása miatt. Előbb mezőgazdasági szakiskolát végzett, majd levelezőn tanult. Vezette a csirketelepet, szarvasmarhatelepet, megbecsült szakember lett.

Marika nem tanult tovább. 16 évesen férjhez ment, de nem sikerült a házassága. Elvált. Látva, hogy a svábság szorgalommal, sok munkával hogyan boldogul, elhatározta, hogy ezt ő is megcsinálja. Férjhez ment egy kőműves mesterhez, aki később építési vállalkozóként működött. Marika művelte a kertet, piacozni járt, szó szerint rokkánásig dolgozott. Ma háromszintes házuk van Pécssett a Mecsek

oldalában. Marika autót vezet, számítógépet használ, internetezik, skype-ol, Igazi modern nő.

Anna gyermekei és testvérének gyermekei zenei tehetségüket fejlesztették. Ma gyermekeik a Filharmonikusok zenekarában játszanak, egyik közülük a bécsi filharmonikusok zenekarának tagja.

Sokan külföldön élnek és boldogulnak. Mivel társaink között jelentős arányban vannak német ajkúak, gyermekeik támogatást kaptak a külföldi rokonoktól is.

Nagy élmény volt hatvan év után találkozni a régi kedves arcokkal, játszótársakkal, „tanulópárokkal”. Nem maradt el az emlékek felelevenítése sem. Jellemző erre a „háborús” generációra, hogy senki sem panaszkodott, nem mesélt a betegségéről, gondjairól. Ott és akkor a boldog visszaemlékezés fénylett az arcokon.

A legnagyobb meglepetés azonban Auth András igazgató úr volt. Nyugalom és bölcsesség áradt szavaiból, kedves visszaemlékezés a fiatalon kinevezett iskolaigazgató munkájáról, felesége szakköri tevékenységéről, énekkari sikerekről. Friss szellemi képesség, jó fizikai állapot és tiszta emlékezés jellemezte.

Fiatalon került Szentlászlóra igazgatónak, itt született első gyermeke is. Nagy lelkesedéssel fogott a munkához. Bővítették igazgatása idején az iskolát, énekkarával több járási, sőt megyei díjat, elismerést is szerzett. Egy alkalommal elnyerte a járás legjobb iskolája címet. Gyermeke első áldozása miatt azonban menesztették állásából, és egy másik kistelepülés iskolájában dolgozott.

Később a megyei oktatási osztály munkatársa lett, szakmai tekintélyét elismerték, kitüntetést is kapott. Két gyermeke diplomát szerzett, egyik a zenei tehetséget örökölte, másik szülész-nőgyógyászként működik. Nagy elismerés számomra, hogy hatvan év után az első telefonom alkalmával azonnal emlékezett rám. Köszönöm. Jó volt vele lenni, hallgatni szavait.

Köszönet érte, hogy eljött.

Összességében a jelenlévők számára nagy élmény volt a találkozó.

Életutakat ismertünk meg, visszarepültünk gyermekkorunkba, szeretettel vettük körül egymást és volt tanárunkat.

Tartsa meg az Ég még sokáig mindannyiukat.

Az eredeti megjelenés helye: Tani-tani.info. 2014. június 29.

Két történet

Hajléktalanság

Esténként, amikor véget érnek a napi teendők, vagy abbahagyom, rendszerint leülök a számítógép elé, és megnézem, miféle üzenetek jöttek számomra. Olvasgatom, válaszolgotok. A legtöbben betegségükről számolnak be, mert ismerőseim többsége hozzám hasonlóan a meglett korúak köréből kerül ki.

A minap megakadt a szemem egy üzenő nevéen, akiről tudtam, hogy ismerős volt, de nem jutott eszembe, honnét ismerem. Aztán az üzenet elolvasása segített ebben.

Örömmel fedeztem fel, hogy egykori tanítványom keresett a Messengeren. Elmerengtem a múlton. Hátrányos helyzetű, sérült fiatalokat tanító, nevelő intézményt igazgattam. A továbbképző tagozaton (ma szakiskola) 15-18 éves fiatalok voltak, legtöbben túlkorosan, mire elérték a szükséges tudást. Kollégium is működött a távol lakó és állami gondozott fiatalok számára. Ott tanult, nevelődött a váratlanul megjelenő Szőke Feri. Állami gondozott volt hat hetes kora óta. Nevelőotthonban nevelkedett egy lakott településtől kissé távolabb eső kastélyban. Nem tudta, milyen családban élni, szerető szülők körében, testvérekkel játszani. Városban soha nem járt, a boltban való vásárlást is meg kellett neki tanítani. Szerettük őt tisztelettudó magatartásáért, ragaszkodásáért, szeretetéért.

Emlékszem, nem jeleskedett a tanulásban, de különleges érzéke volt a versmondáshoz, a költészet nagyon érdekelte. Kollégám, aki magyart tanított, jó érzékkel felismerte a tehetséget, és segítette kibontakozását. Egy alkalommal felfigyelt egy fiatalok számára kiírt szavalóversenyre, amelyre Feri is benevezte. Karinthy Frigyes Előszó című versét tanította meg. Feri megtanulta a hosszú verset, sorra nyerte a helyi, körzeti, megyei versenyeket. Eljutott az országos döntőig, amelyen én is jelen voltam. Máig felejthetetlen élmény számomra. A vers nem az ő korosztálya számára, nem az ő értelmi színvonalára íródott, de Feri előadásában teljesen új értelmet kapott. Minden fájdalmát beleélte a „*Nem mondhatom el senkinek, elmondom hát mindenkinek*” költeménybe. Ez ott és akkor már az Ő verse volt, róla szólt, szívéből folyt.

Feri megnyerte a szavalóversenyt, átvette az ajándékot. Leírhatatlan volt a boldogsága. Mindannyian boldogan jöttünk haza. Biztos voltam benne, hogy Feri nem fog elkallódni, ha nem állami intézetben élt volna, várta volna az épek iskolája. Majd a gyakorlati életben helyt áll, gondoltam. Azért keresett meg Messenger-üzenetben, mert a régi korokról szeretett volna fotókat, emlékeket gyűjteni. Amikor még sikeres volt, előtte állt egy szebb, reményteljesebb jövő. Kereste az elszállt boldogságot.

Engem elsodort az élet. Kollégáimtól tudtam meg, hogyan él, mi lett a sorsa Ferinek. Amikor 18 éves lett, sikeresen befejezte a továbbképző tagozatot, el kellett hagynia az iskolát, a kollégiumot, a segítő környezetet, a barátokat. Útravalóul megkapta a számláján összegyűlt családi pótlékot és árvaellátást, összesen 2 millió forintot. Nagyon sok pénz volt. Azt hitte, élete végéig kitart. Ezzel kereste meg nővérét és családját, akik a pénz láttán befogadták. Szakképesítése nem lévén, alkalmi munkákat vállalt. Amikor nővére kisbabája megszületett, Ferinek már nem volt helye a családban.

A pénz is elfogyott. Budapestre ment, hogy ott próbáljon szerencsét. Enyhe fokban sérült lévén, állandó munkát ott sem kapott. Egy hajléktalan szálláson jutott neki is egy ágy. Ettől kezdve sorsa csak a máról-holnapra élés, a fedél nélküli lét volt. Családja nincs, munkája nincs, rendszeres jövedelme sem. Kérdezhetné valaki: Miért nem volt talpraesettebb? Miért nem használta okosabban a pénzét? Miért adta oda a nővéreinek? Nem volt a kinti" életről tapasztalata, a pénzhez egyáltalán nem értett. Nem iszik, de lecsúszott a társadalmi lét legalacsonyabb fokára.

Nagyon szánom Ferit. Nem ezt a sorsot érdemelte...

Az eredeti megjelenés helye: Fedél nélkül.2024/776.

Ajtó előtt

Jó messze van tőlünk a kedvenc élelmiszer üzletem, de mégis gyakran meglátogatom, mert olyan árukat kapok, amelyeneket szeretnék.

November volt, kezdtem készülödni a karácsonyra, felkerekedtem, végig autóztam a városon, hogy elintézzem a havi nagybevásárlást. Szerencsére találtam parkolóhelyet is. Igyekeztem, hogy még a csúcsidő előtt végezzek. Kiszállok, megyek az üzlet bejárata felé, ahol a bevásárló kocsik állnak, de megtorpanok. Az ajtó mellett, a lépcső beton szegélyén ismerős fiatal férfi ül egy vékony pólóban és vacog. Nem is csoda. November van...

Örvendezve rám köszön:

— Csókolom, de régen láttam, igazgató néni! Hogy tetszik lenni?

Ekkor ismerem fel. Régi tanítványom, az enyhe fokban sérült gyerekek iskolájából. Gyurika ő, alig változott.

Mondom: Köszönöm, jól vagyok. Vásárolni jöttem. És te, hogy vagy?

— Hát én is megvagyok, élek, ahogy tudok.

— Van lakásod, családot, munkád?

— Hát tetszik tudni, amikor az iskolát befejeztem, és elmúltam 18 éves, megszűnt az állami gondozásom. Kaptam egy kis pénzt, amit szeretettel odaadtam a nővéremeknek, gondoltam, majd náluk lesz helyem. De jött a baba és akkor már nem fértem el, a pénz meg elfogyott.

- Hová mentél, hol dolgozol?
  - Sajnos nincs munkám, nem vesznek fel sehova, mert kiegészítő iskolába jártam. Hiába mondom, hogy elvégeznék mindenféle fizikai munkát, nem kellek.
  - És miért ülsz itt a hidegben az utcán?
  - Azért mert mikor nyitják az ajtót, jön ki egy kis meleg. Nyelek egyet, hogy beszélni tudjak. Gyurika a jobbak és értelmesebbek közé tartozott. Hittem, hogy be fog illeszkedni a társadalomba.
  - És hol laksz most?
  - Nincs szállásom. Néha meghúzom magam a vasútállomáson, de éjszakára azt is bezárják. Vagy találok olyan lépcsőházat, ahová behúzódhatok.
  - - Nem értem elvégezted a továbbképző tagozatot (ma szakiskola). Mégsem vesznek föl?
  - Meg szállásom sincs, az is akadály.
  - Miért nem mész a hajléktalan szállóra? Van itt is a városban?
  - Voltam ott egy ideig. De ott engem nem tiszteltek, megaláztak, mindenféle szabályokat akartak rám erőltetni. Én meg nem hagyom, hogy így bánjanak velem. Inkább vagyok az utcán.
- Döbbsenten hallgatom. Olyan önérzetes, hogy inkább megfagy az utcán? Hogyan tudnék neki segíteni?
- Elköszönünk, nehéz szívvel végzem a vásárlást.
- Veszek neki is kenyeret, szalámit, édességet. Kifelé menet nekiadom.
- Sietek haza.
- Még bennem férjem elvesztésének gyásza, de belépek egykori szobájába. Kinyitom a szekrényt, megcsap egykori illata, ami kedvenc ruháiból árad a mai napig. Nézem a jobbnál jobb kabátokat, pulóvereket. Melyiktől tudnék megválni? Vajon ő mit mondana?
- Lassan kiválasztok egy meleg pulóvert, meg egy prémgalléros télikabátot. Beleteszem egy nagy szatyorba, és visszaindulok az üzlethez.
- Most is ott ül Gyuri, sápadtan, fáradtan, vacogva.
- Mondom neki, hoztam egy kis korai karácsonyi ajándékot. Fogadja el.
- Felcsillanó szemmel nézegeti, majd hálásan megköszöni.
- Becsüld meg – mondom – a férjemé volt. Neked adom. Meg ne fázz.
  - Elmúlik néhány hét, jön a karácsony, megyek megint bevásárolni. Gyurika ott ül a lépcső szélén, egy szál pólóban, sápadtan, vacogva. Mellette kis flakon, amiből időnként iszogat.
  - Kellemes ünnepeket – mondom.
  - Én is kellemes ünnepeket kívánok – feleli.
  - Látom, jól vagy. Van már szállásod?
  - A barátommal találtunk egy elhagyott, romos kunyhót, oda költöztünk.
  - Hát a kabát, pulóver hol van? Miért nem viseled?

— Az már nincs meg. Eladtam, hogy legyen pénzem ennivalóra, meg egy kis innivalóra is, mert ezt az életet nem lehet kibírni anélkül.

Bemegyek a boltba.

Behúzódóm a sarokba.

Megállíthatatlanul folynak a könnyeim.

Sajnálom Gyurikát, sajnálom magára hagyottságát, szerencsétlen kihasználtságát, sajnálom kedves párom eltékozolt, testét ölelő ruháit, az egész szerencsétlen életet.

Úgy látszik nincs megoldás, csak örök körforgás. Én biztosan nem tudom megoldani.

Aztán összeszedem magamat, és elindul a napi robot.

Még dolgom van a világban.

Az eredeti megjelenés helye: Fedél nélkül 2023/765.

Válogatott irodalomjegyzék

Jelen, válogatott írásait tartalmazó kötetbe nem került írások⁶

Tanulmányok, szakcikkek

Egy évforduló megünneplésének nevelő hatása. in. Tóth Béla (szerk.): Pedagógia a gyakorlatban. Tankönyvkiadó, Bp. 1979. 52-58. p

Továbbképző tagozatunk működése. Gyógypedagógiai Szemle. 1984/12

Számítógép az iskolákban. Néhány gondolat az ember – számítógép – videó kapcsolatáról. Művészeti Vizuális Nevelés 1991/1.

Egy tehetséges csellista Tehetség, 2006/3-4

A közoktatás szakértői rendszerének ellentmondásai Tehetség 2008/1

Napilap-közlemények

A csavargás alternatívái. Teknőcmegfigyelő tábor és gazdasszonyképző. Népszava 1991/6.

Kazinczy palotai örökösei. Veszprémi Napló 1996/4

A hatvanadik születésnap. Veszprémi Napló 2011/10

Nem cél az iskolák és óvodák bezárása. Veszprémi Napló 2011 /11

Bányászfeleségek emlékezete. Veszprémi Napló 2011/12

Ötvenéves az iskola. Veszprémi Napló, 2013/10

Kepest és Poppert ajánlják a palotai nők Olvasókört alakítottak az írisz egyesület tagjai. Veszprémi Napló 2012/2

Mekkora felelősséget vállalnak az ifjakért? Újjáalakult a pedagógiai társaság tagozata. Veszprémi Napló 2013/11

Szakkönyvek szerkesztésében

Nyelvtani önképző I. Bp. OOK, 1990

Nyelvi önképző II. Bp. Nodus K., 1997.

Szépirodalmi munkássága

Hajnal alkony után. Verseskötet. A Könyvtárpártoló Alapítvánnyal közös kiadás 2015.

Elmúlt jövő. Verseskötet. Hungarovox Kiadó 2017.

A végtelen küszöbén. Verseskötet. Hungarovox Kiadó 2020.

Csillagot jártam. Próza-kötet. Litera-Túra Kiadó 2021

Valaki itt járt. Versek – prózák. Hungarovox Kiadó 2023

---

6 A kötetbe felvett írások könyvészeti adatait a közlemények végén jelezzük. {A Szerk.}

Elektronikus dokumentumok Törzsök Károlyné szerkesztésében

Várpalota régen és ma. [elektronikus dok.] / Törzsök Károlyné; szerk. biz. vez. Törzsök Károlyné, szerk. dr. Huszár Pál, Kovácsné Schmidt Gabriella, Leszkovszki Tiborné et al. Várpalota. Önkormányzat. Polgármesteri Hivatal (2001)

Esélyegyenlőség a bányászcsaládokban Veszprém megyében [DVD] / [szerk., előszó Törzsök Károlyné], [közrem. Budai László, Buzási István... et al.], [közread. a Várpalotai Írisz Nőegyesület] (2013)

*

A kötetbe illesztett fotók a szerző magángyűjteményéből származnak, az ő különböző korszakaiban készült portrék. A „Bakonyi modellről” szóló íráshoz mellékeljük az élet- és alkotótárs, Törzsök Károly fotóját. { A Szerk. }